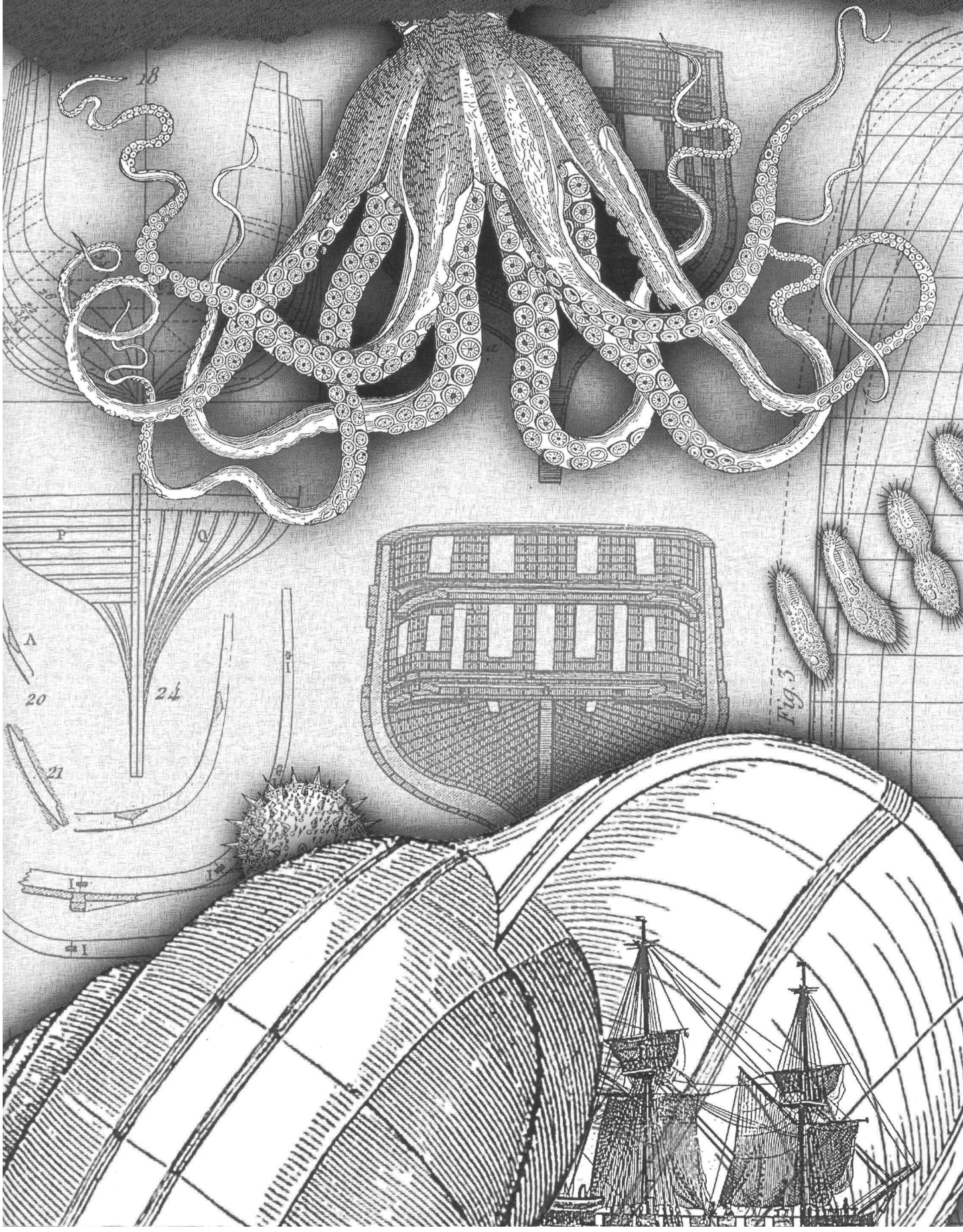

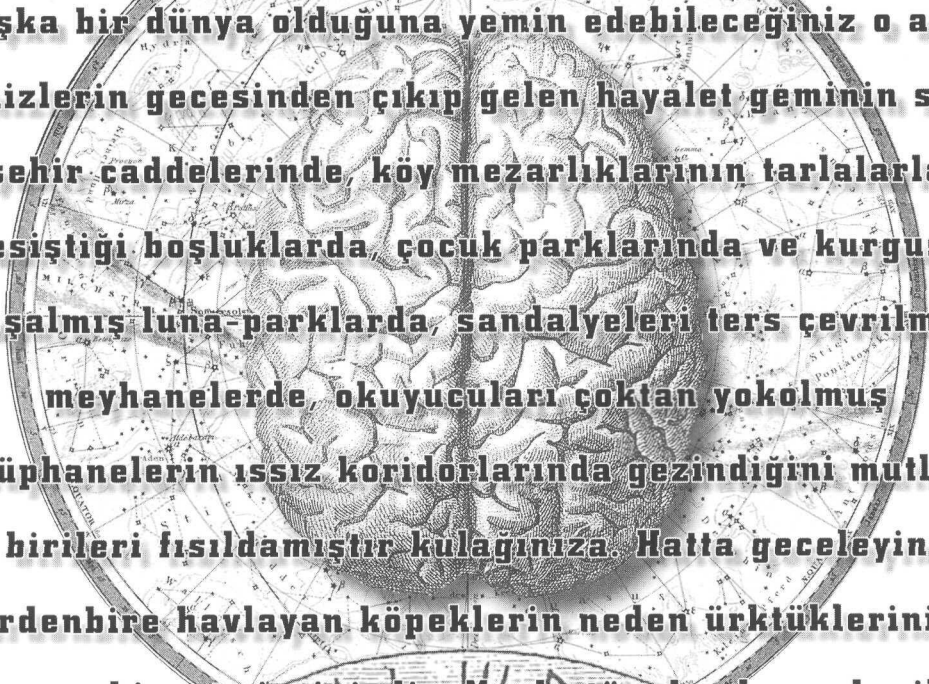
Hayalet Gemi

Sayı 36

Mayıs/Haziran 1997

200.000 TL.

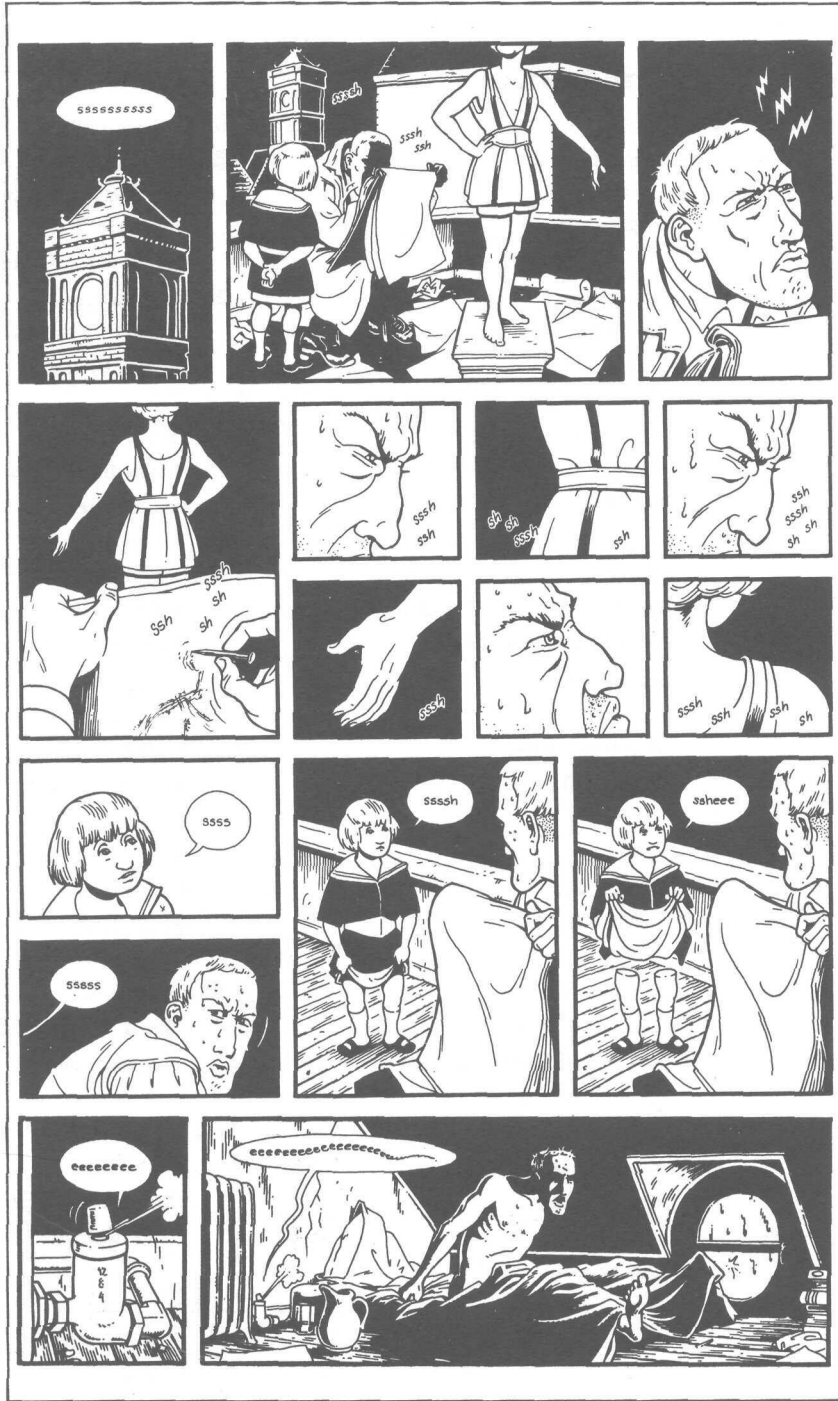
Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulagınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

Eğer Hayalet Gemi ile ilişki kurmak istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş odalarından birinde gözlerinizi kapatın. Ve karanlıkta bir koltuğa kendinizi bırakıp, geçmişini ve geleceğini ve en önemlisi bugünü düşünüp sorular sorun. Sonra yaklaşmakta olan Hayalet Gemi'yi düşünün.

Ya da bize yazın.

Jason Lutes, Berlin

Rüyaların tanidik dehlizlerinde dipten gelenlerle yüzleşmekten kim kaçabilir ki!

Kurtulmaya çabaladıkça, hep orada olduğunu bildiğimiz halde inkar ettiğimiz,

o mutlak karanlık, ürkütücü bir aynaya dönüşmez mi?

Hayalet Gemi

http://www.wavenet.com/~ulay/hayaletgemi

İki Ayda Bir Yayınlanır

Sayı 36, Mayıs/Haziran 1997

200000 TL KDV Dahil

Sahibi ve Sorumlu Yazı

İşleri Müdürü

Teknofil Teknoloji

Tasarım Ltd. Şti. adına

Adnan Kurt

Yazı Kurulu

Sedef Erkman

Murat Gülsoy

Ergun Kocabıyık

Nazlı Ökten

Pınar Türen

Halide Veliöğlü

Tasarım

Faruk Ulay

Baskı

Net Matbaacılık

Yayın Adresi:

Emeği Geçen

Sylvia Karmen Canbek'e,

Özgür Erkekli'ye

Altuğ Güzey'e,

Batur Şehirlioğlu'na,

Zeynep Terzioğlu'na,

teşekkür ederiz.

İçindekiler

3 şişedekimesaj

Düşüş

H.Ertuğ Uçar

4 karagöründü!

De Profundis Clamavi ad te, Domine

Emre Ökten

7 deniz kızlarının aşkısı

Seyyah'ın Şahidi

İdil Önemli

8 üstüçizilmiş kişiler

Bir Sınır İhlali Olarak Şiddet:

Dün Şimdi Her Zaman

Nazlı Ökten

11 kılavuz kaptan

Dip Saplantısı

Zeynep Direk

16 aytutulması

Suyun Dibi

Okan Küçük

17 imgelem kapıları

Derin Su Balıkları

-Derinler Fantastiktir-

Ergun Kocabıyık

18 zehir adası

Dadaist tımbul

Faruk Ulay

25 kayıp hazine

Hayat Ağacı

Ergun Kocabıyık

26 déjà vu

Dipnot

Melih Başaran

28 med-cezir

Düşlerin Ardında

Görkem Kiter

32 düşdeğirmeni

Can Yelelerinin Kullanılışını

Gösterir Tablo

Orhan Cem Çetin

34 uçan hollandalı

Gaia İle Tanışma

Murat Gülsoy

42 yanlış pusula

Adam Okyanusu Yuttu

Pınar Türen

44 başkabirdünya

Malikhane

Mehmet Açar

48 şeytan minaresi

İnişte Yokuşta

Hakan Aytekin

50 serdümen

Striptiz

Jean Baudrillard

54 kayıp yolcu

Vasat Okyanusların Dip Porselinası

Serhan Gök

56 deligömlaği

Göçebeden Yerleşikliğe

(Anadolulu) Türkler

İlyaz Bingöl

60 sis düşleri

Son Promethe

Balku

Düşüş

Düşüyorum, bildiğim herşeyi unuttum, düşüyorum, düşüyorum. Toprağa çarpıp, kilin, taşın, çürümüş bitki ve hayvanların arasında ilerleyip yeniden boşluğa açılıyorum ve düşmeye devam ediyorum. Boşluğun içerisinde bağırarak, çırpınarak, sesimi duymayarak, kimselere duyuramayarak düşüyorum. Düşüyorum, dönerek devinerek düşüyorum. İçinde düştüğüm boşluğun sınırları hızla değişiyor: bir kuyu oluyor, bir çukur, sonra bir apartman aralığı, bir girdap, bir asansör boşluğu.. Ara ara ışık hüzmeleri etrafımı aydınlatıyor: üstüste dizili küflenmiş kızıl tuğlalar sonsuza gidiyorlar; dev karıncalar tek sıra halinde ilerliyorlar; yanımdan bir asansör geçiyor gıcırdayarak; sonra birden hızla dönen suyu görüyorum. Bense etrafımda dönen suyun ortasındaki incecik boşlukta, hızla düşüyorum. Işık azalıyor:son gördüğüm, aralık bırakılmış küçük bir tuvalet penceresinden bana bakan bir yüz oluyor: donuk, ifadesiz. Işık yokolmaya yakın bir hale geliyor, yavaşlıyorum, boşluğun sınırları sabitleşiyor: karanlık, boşluğun sınırları oluyor. Düşüş hızım iyice azalıyor, neredeyse duruyorum: boşluğun, karanlığın, hiçin ortasında duruyorum. Duyularım yokoluyor, ellerimi yana açıyorum, bir elin ellerime dokunmasını bekliyorum. Hiçbir şey olmuyor.

Dipteyim.

DİP !

Karanlık, hiçbir şey görmüyorum. Öyle tanımsız hissediyorum ki kendimi: Ne derinlikteyim? Yeryüzüne paralel miyim? Yeryüzü nerede? Peki sen neredesin? Yukarıda mı, aşağıda mı? Belki de iki üç adım ötedesin, lakin karanlıkengelliyor görmemi. Karanlığa alışıyorum. Onun beni sardığını, hatta dokunduğunu hissediyorum. Karanlığı görüyorum. Soğuk, üşüyorum. Çok sessiz. Bağırıyorum, hiçbirşey duymuyorum. En son duyduğum ses senindi. Yinebağırıyorum: sessizlik. Duyularım yokoldu. Bildiklerimle beraber. Müzikle beraber. "Kördü ipin üstündeki cambaz, müzikli rehberi. Fişi prizden çektiler." Dediğim gibi: müzik bitti, adam öldü. Kıpırdamayı, arkama dönmeyi deniyorum. Çok yavaş hareket ediyorum. O kadar yavaş ki arkama dönüp dönmediğimden emin değilim. Zaten arkam neresi? Belki de başaşağı duruyorum. Yön duygumu kaybettim. Belki de çok hızlı hareket ediyorum ve bu yüzden durduğumu zannediyorum. Hızımı kestiremiyorum, çünkü kendimi ilintilendirebileceğim hiçbir şey yok burada. Işık yok, hava da yok sanırım. Nefes alıyor muyum peki? Bir süredir bir el kafamı suyun altında tutuyor: dipte. Karanlık garip bir hal alıyor. Grileşiyor. Puslanıyor. Hatta beyaza dönüşüyor. Öyle parlak ki artık hiçbir şey göremiyorum. Üşüyorum. Sessiz.

**Işık yokolmaya yakın
bir hale geliyor,
yavaşlıyorum,
boşluğun sınırları
sabitleşiyor: karanlık,
boşluğun sınırları
oluyor. Düşüş hızım
iyice azalıyor,
neredeyse duruyorum:
boşluğun, karanlığın,
hiçin ortasında
duruyorum. Duyularım
yokoluyor, ellerimi
yana açıyorum, bir
elin ellerime
dokunmasını
bekliyorum. Hiçbir şey
olmuyor.
Dipteyim.**

De Profundis Clamavi ad te, Domine*

(*Derinliklerden sana seslendim Ya Râb)

1. Mekân: Güney Fransa, Albi yakınları, Ağustos 1983

Kasaba, yaklaşık yüz metre yüksekliğinde sipsivri bir tepenin zirvesine kurulmuştu ve birkaç kat dairevi surla çevriliydi. İsmiini hatırlamadığım bu ortaçağ müstahkem mevkiinin bir noktası tüm ayrıntılarıyla hafızamda yer etmiş: Kuyu. Oksitanya'yı kasıp kavuran Katar (Cathare) isyanına katılan kasabalılar, kuşatılınca en acımasız düşmanlarının susuzluk olacağını bildiklerinden, kasaba meydanında, yüz metrelik yüksekliğin de altına inerek suya ulaşan, mühendislik harikası bir kuyu kazmışlardı. Buna rağmen, uzun kuşatmanın ardından kasaba gaddar Simon de Monfort'un askerlerinin eline düşmüş, "ateş ve demirle" gerçek imana döndürülmüştü. Ortalık durulunca, kasabanın imanının pekiştirmek için iki dominiken vaiz-keşiş yollanmıştı. Kasabalı, dinlediği vaazları pek yavan bulmuş olacak ki, keşişleri cüppelerinden tuttuğu gibi kuyuya atıvermişti. Oksitanya'da Engizisyon faaliyetlerini yürüten dominiken tarikatının bu iki şerefli üyesi, kısık ateşte pişirdikleri biçare Cathare'ların çokça âhını almış olmalı ki, yüz küsür metre yükseklikten kurşun gibi düşüp suya çarparak ruhlarını teslim ve kuyuyu mundar etmişlerdi. Siyahlı -beyazlı yün cüppeleri düşüşün rüzgırıyla yelpazelenirken akıllarından kimbilir neler geçiyordu? Kılıçla, okla ya da zehirle ölmeye hazır olmalıydılar, ama herhalde böylesini beklemiyorlardı. İbadet etmek için dağların zirvelerine ya da yerin derinliklerine, mağaralara çekilmeyi seven Katar'lar, bu sefer can düşmanlarını kuyunun dibine sallandırmışlardı.

Uğursuz kuyunun öyküsü, XX. Yüzyıl'da ustalikle pazarlanmıştı: Derinliğin gizeminden lezzet almak isteyen turistler, kuyuyu bir dakikalığına aydınlatan bir cihaza birkaç frank yedirmek zorundaydılar.

2. Mekân: San Clemente Kilisesi, Roma, Kasım 1996
Kilise, üst üste üç sahından oluşuyordu. Yer seviyesinde

görünen, harikulade mozaiklerle bezeli eski bir Bizans kilisesiydi. Geçen asırda, İrlandalı Başpapaz, bir duvarı yıktırırken yanlışlıkla bir geçit bulmuş ve üst-kilisenin tam altında, fakat oldukça derinde, Hristiyanlığın ilk dönemine ait, duvarlarına naif freskler - bu arada sakalsız bir İsa tasviri- boyanmış bir başka kilise keşfetmişti. Rivayete göre, hemen yakındaki Colosseum ile bu kiliseyi bağlayan gizli dehlizler vardı ve aslanların dışından kurtulabilen hristiyanları buraya kaçırıp saklıyorlardı. Toprağın sakladığı sürprizler, bununla da bitmiyordu: İkinci kilisenin altından inen yollar, bir Mithraeum'a çıkıyordu. Mürted İmparator İulianus'un pek düşkün olduğu İran kökenli Mithra dini (Conan'ın kulakları çınlasın) Roma şehrinde de pek yaygındı ve bu dinin tapınaklarında sunağın illâ ki yer altında olması gerekiyordu. Mithra rahiplerinin üst katta oturan hristiyanlarla ne tür komşuluk ilişkileri olduğu bilinmiyor. İkinci kiliseyi Mithraeum'a bağlayan dehlizler içinden çıkılmaz bir labirentti, ve yolun ortasında beliriveren kuyu ağızlarını örten mazgallardan gelen sesler, güçlü yeraltı derelerinin ayaklarının altından aktığını haber veriyordu. Bazen, Mithraeum'un sunağına çiçekler bırakıldığı oluyormuş. Pagan özentisi turistler mi? İtalya'da giderek kalabalıklaşan nevezuhur ezoterik cemiyetler mi?

Yoksa iki bin yıllık bir sürekliliğin gereği mi yerine getirilmiş? Son ihtimal, zayıf görünebilir, ancak bilhassa güney İtalya'da kökenleri İlkçağ'a uzanan pagan törenlerin süregeldiği biliniyor.

3. Mekân: Nuremberg Şatosu, 30 Nisan 1945

Romalı yüzbaşı Aziz Longinus'un Çarmıhtaki İsa'nın böğrüne sapladığı mızrak demiri, Hristiyanlığın mukaddes emanetlerinin başında gelir. Hristiyan inancınca Tanrı'nın tecessümü sayılan ve kaniyle insanlığı günahlarından yıkayacak olan İsa'nın vücudunu delen bu silah, Nasıralı'nın kanını yeryüzüne bilfiil akıtarak ebedi kurutuluşu müjdeler. Daha sonra bu mızrağa büyülü vasıflar atfedilir:

Mızrağı elinde tutan kişi sınırsız dünyevi iktidar kazanıp zamanının efendisi olur, ancak mızrak, sahibinin kişiliğine bakmadan hayra da şerre de aynı sadakatle hizmet ve itaat edecektir. İnanişi doğrularcasına, cihanşümul İmparatorluğun tahtına tırmanan Büyük Constantinus, Theodoric, Charlemagne gibi şahsiyetlerin elinde hep mukaddes mızrak vardır. Haçlı seferleri sırasında beliren sahte mızraklar epeyce nifak çıkarır, ama hakiki mızrak Alman imparatorluk hanedanının hazinesinde, diğer mukades arasında yerini bulmuştur. Burada mızrak, kelt-cermen mitolojisinin puslu alemine girer: Bir zamanlar Cermen kabilelerine kök söktüren Roma ordularının demircilerinin elinden çıkma mızrak, atalarından gelen sihirli güçleri kanında taşıyan Alman Hanedanı için, dünyevi iktidarın Tanrı tarafından kendisine bahsedildiğinin almetidir. Asırlar sonra, Napoléon Almanya üzerine yürüyünce, 'kanıbozuk' Fransızların eline geçmesinden korkulan mukaddes mızrak Viyana'ya nakledilir. Ne var ki, kasırga bitince Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, emaneti iadeye yanaşmaz, dahası Hofburg İmparatorluk müzesinde -ücretsiz- sergilemeye başlar. Viyana sokaklarında gençliğini aşındırdığı yıllarda Hitler, büyülu vasıflarına gönülden inandığı mızrağı görür görmez trans haline geçmektedir, tıpkı Wagner'in Parsifal'ini duyduğunda olduğu gibi. Zaten, Kelt-Cermen efsaneleri ile Hristiyanlığın buluşup bağdaştığı zirve olan Parsifal, iki mukaddes nesnenin hikayesi üzerine kuruludur: İsa'nın böğrünü delen mızrak ve açılan yaradan kanın toplandığı çanak - Graal. Nazi Almanyası, Avusturya'yı ilhak ettiğinde, Hitler ve gerisindeki zıvanadan çıkmış okültüst Thule Cemiyeti, hemen Anschluss'u izleyen gün mızrağı diğer mukaddes emanetlerle beraber Nuremberg'e, Azize Catherina Kilisesi'ne naklettirir. Almanya'nın hakkı olan emanetlerin nakil işlemi kitabına uydurularak bir kanun mucibince icra edilir. Mızrak, SS'lerin eğitimini izleyen eriştime (initiation) döneminde "eğitim" araçlarından bir olacaktır. Savaş, dünya imparatorluğunun tahtına bir

an için mel'un Führer'i oturtur, ama o bu makamda rahat edemez. Müttefik orduları hızla ilerlerken, hava kuvvetleri de Nuremberg'i dövmeye başlar. Mızrak, önce Königstrasse'deki Kohn's Bank'ın kasalarına, bir başka mukaddes nesne olan paranın yanına, ardından, Nuremberg Şatosu'nun altında, Ortaçağ'dan kalma yüzlerce metre derinlikte dehlizlerin dibinde hazırlanan sığınağa nakledilir. Kuyuların Oberen Schmidt Gasse Sokağına açılan kapısı gizlenir. Mızrak, yerin derinliklerinde, savaşın galibinin gelip onu teslim almasını beklemektedir; ya da dünyanın kaderi bir kuyunun dibindedir.

Şehir düşünce, imparatorluk alametlerini araştırmakla görevli Amerikalı Teğmen Horn, -muvazzaf subay değil sosyologdur- bir dizi tesadüf sayesinde Mukaddes Mızrak'ı 30 Nisan günü saat 14:10'da yeraltı sığınağında bulur, ve durumu bir raporla tespit ederek üstlerine bildirir. Aynı gün, saat 15:30'da, Hitler Berlin'deki yeraltı sığınağında intihar edecektir.

(Mukaddes Mızrağa ilişkin bu rivayet, Trevor Ravenscroft'un "The Spear of Destiny," 1972 <fr. Çev.R. Genin, La Lance du Destin, Albin Michel, 1973> isimli kitabından aktarıldı. Ancak, hakiki olduğu iddia edilen birçok mukaddes mızrak var, ve bugün Vatikan'da sergilenmekte olanın, II. Beyazıt tarafından Papa III. İnnocentius'a hediye edildiği belirtiliyor. Yani, mızrak bir zamanlar Fatih'in eline mi geçmişti?)

4. Mekân. Ayasofya, İstanbul, 820 yılı Noeli

Öyle rivayet edilir ki, her Bizans kilisesinin altında bir ya da birkaç sarnıç vardır ve bu sarnıçlar taşıdıkları mabetleri; İsa, Meryemana, havariler ve diğer azizlerle beraber depreme, yer kaymasına ve yeraltı sularının temelleri kemirmesine karşı korurlar ve kimbilir daha ne işlere yararlar. Yerebatan'ın tonozları altında gezinmekten kim hoşlanmaz? Sarnıç, esrarengizdir, ürkütücüdür ve fakat çekicidir.

Bizansta, ayaktakımı bazen sarnıçlara sığır, siyasi komplolar sarnıçlarda tezgâhlanır. Evliya Çelebi, Osmanlı döneminde İstanbul cadılarının Pantokrator Kilisesi'nin (Zeyrek Camii) sarnıcında toplandıklarını iddia eder.

İkonoklazma tartışmalarının Bizans'ı kasıp kavurduğu devirde, Ayasofya, kendisini süslerinden mahrum eden tasvir kırıcı İmparator V. Leon'a kızıp onu ortadan kaldırmaya karar verir ve bu vazifeyi sarnıcına yükler. 820 yılının Noel günü hava İstanbul kışından beklenmeyecek kadar sıcaktır, ancak Ayasofya diyakozlarından Andreas'ın demesine göre, geceyarısı ayinini bitiren çanlar susar susmaz hava poyraza çevirir ve mabedin ağır kapılarının kapatılmasına fırsat vermeden ana sahnı buz gibi bir hava ile doldurur. Hala gündüzün sıcaklığını koruyan sarnıç, mermer döşemedeki mazgallardan buhar üflemeğe başlar, sis kubbeye kadar yükselir; artık kilisede göz gözü görmemektedir. Bu sırada, sofu İmparator V. Leon çıkagelip, sabah ayinini dua ederek bekleme amacıyla mihraba yönelir. Her an pusuda bekleyen sanat aşığı (!) suikastçılar, arayıp da bulamadıkları bir fırsatı yakalamışlardır. Doğal bir sis duvarının koruması altında İmparatora yaklaşırlar, mihrabın basamaklarında kısıtırlar. Biçare V. Leon kocaman bir gümüş haç yakalayıp sağa sola savurarak kendisini savunmaya çalışır, ancak kılıçlarla delik deşik edilir. Hükümdarın son nefesi, Ayasofyanın nefesine karışır.

5. Mekân(lar). Süleymaniye-Selimiye

Osmanlı, mabetlerinde karanlığı sevmez, derinliği yükseklikte arar. (Bir başka imparatorluğun dili olan latince *altus* hem derin hem de yüksek demek değil midir?) Yine de, Selâtin camilerinin, artık her secdeye varışta burun direklerini sızlatan hahlarının altında başka türlü bir derinlik ve "dip" vardır. Öyle rivayet olunur ki, Süleymaniye'nin altında, barut deposu olarak kullanılmış üç kat mahzen vardır ve üçüncü mahzenden Halic'e inen dehlizin içinde kedi büyüklüğünde sıçanlar gezer. Sivil binaların

neredeyse tümünün -hatta bazı kamu binalarının bile- ahşap olduğu Dersaadette hiçbir ev ve hiçbir insan alevlere karşı güvencede sayılamaz. Kesme taş Caminin derinliklerindeki mahzenler, belki yanbaşındaki Yeniçeri kışlasının cephaneliğinden bile daha korunaklıdır. Mabet, İmparatorluğun imânı gibi barutunu da şefkatle korur.

Selimiye'nin derinliklerinde yatan sır, yangın ihtimaline oranla çok daha daha uzun vadeli bir öngörü ile ilgilidir. Öyle rivayet ederler ki, Sinan, Selimiyenin temellerini, caminin yeryüzünde görünen kısmının tam simetrik bir yansıması olarak yapmıştır. Yani, minareleri hariç tutarsak, Selimiye bir tamküre oluşturmaktadır. Ve rivayet ederler ki, bu mimari fantezinin esbab-ı mucibesi şudur: Sinan, Kıyamet günü oluşacak muazzam sarsıntılardan, son eseri Selimiye'nin etkilenmemesini arzulamıştır. Cami belki topraktan kopacak, ama kürevi yapısı sayesinde bir top gibi yeryüzünde yuvarırken sınıksız kenetlenmiş kesme taş duvarları çatlamayacak, ayrılmayacaktır. Velhâsıl, insanoğlunun yapmış olduğu ne varsa Kıyamet günü tuzla buz olur iken, Selimiye pâyidar kalacaktır. Bu satırların yazarı, Sinan'ın böyle bir meydan okumaya tevessül edeceğine ihtimal vermez, ama böyle bir rivayetin nasıl çıktığını da merak etmektedir.

Seyyah'ın Şahidi

Yorgun bakışlı pencerelerinden, sardunyalara sarktığı üzünçlü ev görüntüleri... Geçen zaman bu evlere bir ürperiş gibi sinmiş. Sarı renk hissi veren eskilikleri, sokağın dört bir yanını sarmış. Gizlice ağlar gibi nemli duvarlarıyla evler, sarı rengin baskın olduğu bir resim çiziyor bu sokakta...

Hayallerimin binbir gözü ay, bulutlardan dokunmuş peçesini aralayıp, gecenin ruhuna derinden derine fısıldadığında uykuyu bir ninni misali... Eski sokağı boydan boya geçti ayak sesleri...

Sen yatağında uzanmışken, kapı önlerinden, avlulardan geçti. Ayışığıyla birlikte pencereden usulca içeri girdi. Sen yorganını başına çekmiş, gözlerini sonuna kadar karanlığa açmışken, "bu çocuğu sevdim" dedi. Sen bir mırıltı duyar gibi oldun, yorganını başından sıyırdın, pürtelaş ortalığa bakındın. Sadece bir yanılsama sandın duyduğun mırıltıyı. Kulaklarının, sessizliğin bir oyunu sandın. Gözlerini yumdun. Sana gülümsedi. Yüzüne uzandı, yüzünün bütün hatlarını okşadı, gözlerinde dinlendi.

Dünyanın büyük seyyahlarındandı. Tüm şehirlerin eski büyük kapılarının hemen hepsini çalmıştı. Artık yolları bozulmuş, dilleri unutulmuş memleketleri, ömürleri bitmiş mabetleri ziyaret etmişti...

İşte o yüzden birçok insan rüyalarında sır olmuş milletlerin şarkıların ve dualarını işitir. Bir taraftan da bir labirentte, bir perili ormanda, bazen de hiç bilmediği insanlarla hiç görmediği diyarlarda gezinir.

Senin gözlerinde de sokaklarla beslenen bir yol, kimbilir nerelere uzanıyor. Rüyalar şahı yaşlı seyyah, gözlerindeki şehrih eski kapısını çalıyor...

Göz kapakların birbirine kenetlendi... sen bile bilmedin. Rüyalarının gözbebeği ay, tek şahitti.

Bir Sınır İhlali Olarak Şiddet: Dün Şimdi Her Zaman

İlkgençliği en çok ta işkence haberleriyle sarsılmışlardan biri olarak şiddetin akılcılığınıyla belki böyle tanıştım. Muhaliflere işkence edildiği önce kulaktan kulağa (en dehşet vericisi budur) sonra kamusal alanda yankılanan bir ülkenin insanları için iktidar ve şiddet ilişkisi başka türlü bir somutluk taşır kuşkusuz. Bu gerçekle çabuk tanışırsınız. İşkence, muhalif siyasetle ilgilenen her gencin beyininde yankılanan bir hayalet gibidir. Kimi örgütün işkencede çabuk çözüldüğü, bir diğeri ise sonuna dek direndiğine dair zayıflık ve kahramanlık öykülerinin içerdiği şiddet iliklerde hissedilir. Böyle bir karşılaştırmanın korkunç imaları dondurucu bir rüzgar gibi yüreği yalar geçer. İşkenceci kimdir ve bir insan bunu nasıl yaparın cevabı iki şekilde verilir: O akşam evine ekmek götürmek için gündüz ruhunu satanlardan, emirlere uyanlardan biridir. Gündelik bir zincirin dehşet verici son halkasıdır. Ya da iktidarın mevcudiyetini tehdit edenleri "yaralamak" için bulup çıkardığı sapık ruhlu insanlar. "Normal" bir insan bunu yapamaz yoksa. Öte yandaki cevap ise bu insanların görevlerini yaptıklarını, silah çekenlere gül uzatılmayacağını, vatani mileti bölmek isteyen zararlı unsurlara basit bir hapis cezası vermenin onlara hediye vermek olacağını söyler.

Biz diyelim ki her insan potansiyel işkencecidir. Hepimiz bir sineğin kanatlarını koparabilir ya da bizi rahatsız eden bir böceği hiç çekinmeden ezabiliriz. Peki ya insanları da bu böcekler gibi görürsek. Üstün tanımından mahrum olmadan faşizm yoktur. Hitler için Yahudiler veba yayan farelerden farksızdı. Ve yokedilmeleri topluma ancak yarar sağlardı. Farklı olan, istenmeyen, tehdit eden "öteki", ezilip yokedilmezse her yanı saracak olan böcektir. Bu nedenle yabancı düşmanı söylemler en çok ta "öteki"nin hızlı ve çok üremesinden şikayetçidir.

Yoketmekle yetinilmez; sırlarının açığa çıkarılması, büyülerinin bozulması gerekir. İşkenceci kurbanının düştüğü durumdan tiksindir ve işkence ettikçe, acımak bir yana dursun daha da nefret eder ondan, çünkü artık "insanlıktan çıkmıştır" işkence edilen; işkencecinin aynasıdır bu yönden. Etine müdahale edilen insan artık kasaplık bir hayvandan farksız et parçasıdır ve mezbahadaki koyunlara yalnız vejetaryenler acır. Evelyn

Reed (1) "erginleme" diye adlandırılan geçiş törenlerinin -bunların en kalıcısı sünnet olmuştur- başlangıçta bir delikanlılığın çocukluktan yetişkinliğe geçişinin simgesi olmadığını, bir "hayvanlar" topluluğunun, insan olmaları nedeniyle öldürülme ya da yenme tehlikesinden uzak birer insan haline geçmelerini simgelediğini vurgular. Yamyamlık döneminde "öteki" kümedekiler insan olarak görülmedikleri için avlanıp yenilebilirlerdi. Bu açıdan yamyamlardan farkımız artık "avlanılanların" yenmemesidir. Hayvanlara gösterilen şiddet meşru ve mazurdur çünkü hayvanların irade ve bilinçten yoksun oldukları varsayılır. İnsana gösterilen şiddet bu denli sıradanlaşmış değildir elbet ama yine de katliam sonrası mekanların mezbahaya, katillerin kasaba benzetilmesi nedensiz değildir.

Katil kurbanını öldürmekle yetinmez, kimi zaman içorganlarını çıkararak içindeki yabancıyı arar, en dibe kadar inerek onu rahatsız edip lanetleyecek "can"ı çıkardığından emin olmak ister sanki (Kurbandan bir parça alıp götürmek -kesik bir kulak gibi- avlanan hayvana karşı kazanılan zaferin simgesi olarak saklanan postlar ve kafalardan esinlenilmiştir kuşkusuz).

Kendi içimizde, bedenimizde bizi rahat bırakmayan 'laneti' iyileştirmemize yardım eden modern tıbbın hızla ilerleyen görüntüleme teknikleri, yalnızca bugüne dek varlığı bile bilinmeyen hastalıkları ortaya çıkarmaya yaramaz; aynı zamanda kendi içimize bakışımızı da radikal bir biçimde değiştirir. Bizi narsisçe bir etkiye maruz bırakıp, kendimizi sürekli kendi aynamızda seyretmemize, kendimize, çocukluğumuza, bizi çevreleyen dünyaya yapay bir neşe ve kalıcılık duygusuyla bakmamıza yardımcı olan fotoğraf ve videonun aksine, tıbbi görüntüleme teknikleri içimizde bizden bir ölçüde bağımsız işleyen saatlerin tikirtilerinin kaygısını taşıyor. Bizden ayrı şeylermiş gibi röntgen filmlerimizden bize bakan iç organlarımız, fotoğrafın narsis neşesinin, yerini yoğun bir iç sıkıntısına bırakmasına neden oluyor. Tıp bedenimizi kontrol altında tutmak için savaşırken, ona dair algımızı kökünden değiştiriyor. Küçük bir çocukken içinde ne olduğunu anlamak için kenarından köşesinden tırtıklayıp sonunda acımadan söküp parçaladığımız pilli

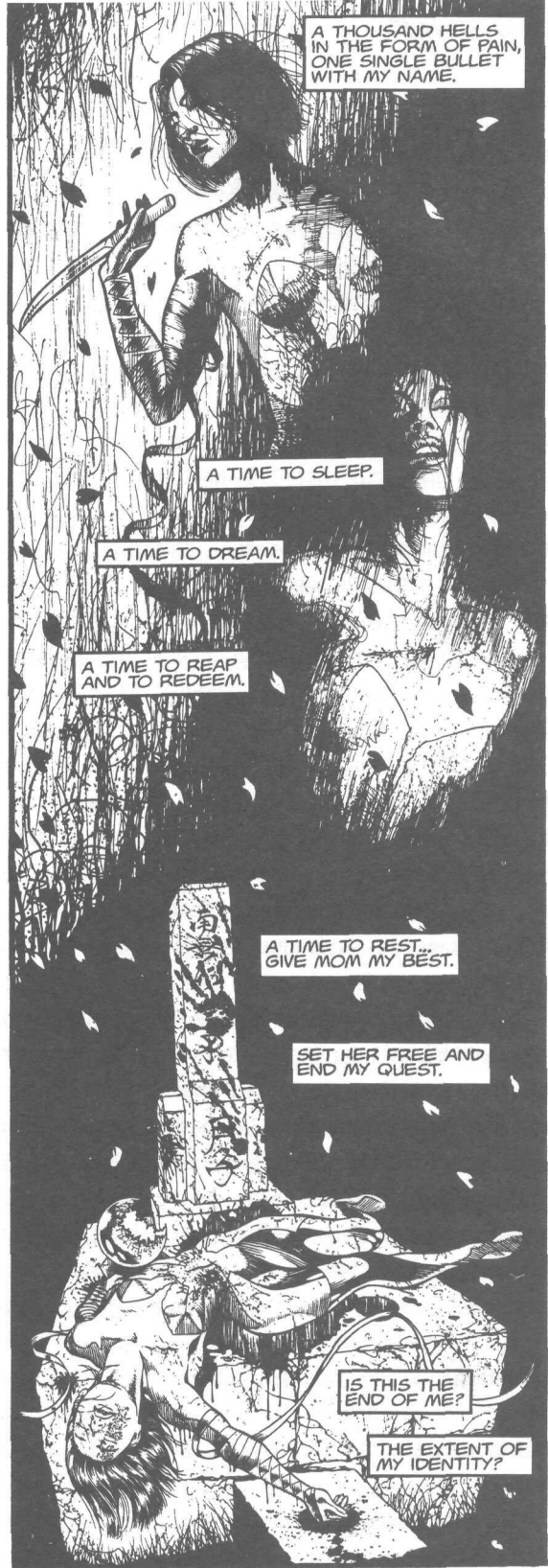
bebeklere yaptığımız gibi sesin nereden geldiğini arıyoruz. Bedenimizin sınırlarını aşip geçerken kimi zaman acı kimi zaman heyecan duyuyoruz. Kankardeşi olmak üzere vücutlarının sınırı olan derilerini kesen çocuklar, bu geçişin nasıl bir kaynaşma anlamına geldiğini çok iyi biliyorlar.

Çocuk, insanın ne denli karanlık olduğunun işaretlerini taşıyan bir acımasızlığa sahiptir; ama toplumsallaşırken bastırıldığı şiddeti dış dünyadan geri gelir ona. Dünyanın ne kadar güzel ve ne kadar korkunç olduğunu hissettiğinde, insanların ne denli iyi ve bir o denli kötü olabileceğini gördüğünde bu şaşmaz ikilemden kendi yolunca çıkmaya çalışır herkes; kimi kendi korunaklı dünyasını kurmayı yeğlerken, kimi dibine kadar keşfetmek ister iyi ve kötüyü, acıyı ve hazzı.

Acı ve haz. Sadomazoşizm, bu ikisini kaynaştırarak insan deneyiminin en uç noktalarında dolaşır. Ve en dibe vurmaya göze alarak en tepeye çıkmak ister. Nefretle özdeşleştirilen pratiklerin aşkla kaynaştırılması "normal" insanlarda tiksinti ve dehşet uyandırır. Elbette ki sözünü ettiğimiz, tarafların rzasıyla girilen ilişkidir. Tiksinti ve dehşetin sınırlarını geçip sadomazoşizmin sınırlarını çözmek içimizde barındırdığımız şiddet ve aşkı barıştırmanın yolların gösterecektir belki de bize. Foucault, sadomazoşizmi, sınırları aşan bir yaşam pratiği olarak sunuyordu örneğin (2). Tenin sınırlarını aşmak için ihtiyaç duyulan şiddet aynı zamanda benliğin ve iradenin gururla korunan sınırlarını ihlal edip karşısındaki kalesini işgal etmeye yönelik içsel süreçler de içerir. Karşımızdaki bir enkaz haline getirmek için her zaman yumruklara ve kırbaçlara ihtiyacımız yoktur. Sözün zamanında çekilmiş bir silah gibi alına dayanması, altüst olmadık bir yer bırakmaz içimizde.

Ötekinin sınırlarını geçmek isteği aşkın olmazsa olmazdır. Onunla bir bütün olmak, varlığını onun varlığında eritmek ve aradaki tüm sınır ve sınırlamaları kaldırmak isteği aşkın kural tanımazlığıdır. Şiddetin de öyle...

Sadomazoşist ilişki, simgesel ve ruhani aşmaları bir yana atıp bedensel sınırları aşmayı hedefler. Tıpkı kan kardeşi olan çocuklar gibi bireyin bedensel sınırlılığını aşan bir

Kabuki, David Mack

bağlılığı özler. Her cinsel ilişki tecavüzdür diyen bazı feministler bu sınır ihlallerini kasteder. (Ancak böyle bakıldığında çocuk ta anneden beslenen bir parazit, bedenine yerleşip onu sömüren bir "yabancı" olarak görülür. Birey olmakla yalıtılmış bir teklik olmak arasında bir fark kalmaz o zaman. İletişimin olanaksızlığı, aralarında geçişlilik olamayan tekil bütünlüklerin çarpışmasındadır. Yabancı'nın sınırlar içindeki kısıtlı kaynakları paylaştığı ve "asıl" sahiplerin hakkı olana göz koyduğu düşüncesi her ırkçılığın beslendiği ana damarlardan biridir.)

Geçtiğimiz yüzyılda sadomazoşizm, ahlaki bir çöküntü içindeki aristokrasinin söyleminde yer alır: Marquis de Sade ve Leopold von Sacher-Masoch adlarını damgalar bu cinsel pratiğe. Rıza ve irade o dönemin üst sınıflarına mahsus kavramlardır sadece. Marquis de Sade için, fiziksel harabe haline getirdiği fahişeler hayvanlara eşdeğer iradesiz varlıklardır. Kast sistemine bile dahil olamayacak dışlanmışlar. Bu yüzyılın başında eşcinsel alt-kültüre dahil olan sadomazoşizm, yüzyıl sonuna doğru ana kültür damarlarına yerleşmiştir bile, sulandırılmış haliyle. Kapitalizm, genişlemeyi, özümsemeyi, kendine muhalif olanı da söylemine eklemeyi öylesine büyüleyici bir güçle başarır ki batıda alternatif alt-kültürler olarak horgörülen, söylem kırıcı pratikler olarak başlayan delme (piercing), dövme (tattoo), modanın söylem yayıcı sahnesine çoktan çıkmıştır bile. Yatağa kelepçelenmek dehşet verici bir baskı aracı olmaktan çıkıp hoş bir fanteziye dönüşmüş; geçtiğimiz yıl Türkiye'de "Sharon Emel" vakası diye anılan bir olay da insanları dehşete düşürmek bir yana bıyık altından gülümsetmişti! 1994 yılında San Fransisco'da bir hastanede, "kan sporundan" zevk alanlara güvenli seks teknikleri gösteren bir atölye çalışması yapılmıştı(4).

Sosyal psikoloji iki ayrı yaklaşım getirir şiddete: birincisine göre şiddet içimizdeki dürtülerden biridir ve mümkün olan en tehlikesiz biçimde dışarıya aktılmalıdır. Katarsis geçerlidir: yani şiddet içeren bir filmi seyreden çocuk kahramanlar aracılığıyla içindeki şiddeti boşaltacaktır ya da bir oyun sırasında şiddete yatkın enerjisinden kurtulacaktır. Bu, sübap modelidir. İkinci yaklaşım ise,

şiddetin şiddet doğuracağını, şiddetin bir güdü değil, öğrenilmiş bir davranış olduğunu söyler. Dolayısıyla şiddet içeren bir film izlemek varolan şiddeti boşaltmaz; varolan duygu haznesini şiddetle doldurur. O halde sadomazoşist pratiklerin toplumsal görünürlüğü için de bu iki modele başvurabiliriz. Ya giderek daha çok şiddet içeren bir dünyada yaşadığımız için bu pratikler kamusal alana çıkıyor ya da görünür hale geldikçe bir sübap görevi üstleniyorlar. Aslında iletişimin bombardımanı yüzünden/sayesinde bizden çok uzaktaki şiddete de maruz kalıyoruz ama kuşkusuz şiddet yüzyıl önce daha sıradan ve "normal"di. Şimdi onu hapsediyoruz: uzak savaflara, kent sınırlarına, duvarların ardına. "Beyaz adam" çocuğunu pamuklara sarıp büyütme istiyor ama bunu yapmak için inşa ettiği duvarların ardında (bu duvarlar bazen şık sitelerin, bazen büyük kentlerin, bazen müreffeh ülkelerin sınırları) biriken şiddetin uğultusu giderek daha ürkütücü bir hal alıyor. O zaman sosyal bilimcilere koşuluyor; nasıl daha iyi bir toplumsal kontrol sağlanır diye.

Şiddet insanın vurduğu en derin ve en sert zemin. Onu anlamak, onu tanımak sadece toplumsal kontrol isteyenlerin değil, insanın sınırlarını bilmek ve genişletmek isteyenlerin de arzusu. 'İnsan'ın ne olduğunu anlamak, kendimizi bildiğimiz ilk andan itibaren karşılaştığımız 'ama nasıl olur?' isyanına anlam kazandırmak, dünya üzerinde, aklalınmaz ünen ama akılla işlenen her türlü cinayete son vermek için onunla yüzleşmek şart.

İ.

NOTLAR

1. REED E., Kadının Evrimi, Payel Yay., Çev. Şemsa Yeğin, 1995.
2. SIMONS J., Foucault and the Political, London, Routledge, 1996.
3. DALY S., WICE N., altculture, London, Guardian books, 1995.

Dip Saplantısı

Uçlarda Kendini Tahrip Etme

Hayal gücünün bir dip saplantısı var; bu bir dibi bulmak arzusu, temelci fantezi, bir tür dipsomani... Mümkün olabildiğince çabuk dibe ulaşmak, dibi bulmak. Dipteki zemin nasıl olursa olsun -bitkili, kayalık, toprak- orada sıkı sıkı tutunmak. Bizi en çok durduğumuz zemindeki kayganlık rahatsız eder; tahammülsüz olduğumuz şey "belirsizlik" ve "havada kalmak" tır. Gideceğimiz yollar, geçeceğimiz köprüler belli olmalıdır. "Tutunamayanlar"dan olmamak için sürekli kendimizin temelini kazarız, bilgi edinir, diploma alır, kendimize bir çevre kurar, sosyal ve kurumsal bağlarla kendimizi olabildiğince sabit hale getirip, "kök salmaya" çalışırız. Bir yere gitsek bile hep "döneceğimiz bir ev" olduğundan emin olmak isteriz. Sadece yorulduğumuzdan mı? Yoksa havanın çekimine kapılırsak, temelciliğin üzerimizde bıraktığı en belirleyici işareti, "katılığımızı" kaybetmekten korktuğumuzdan mı?

Katılığımız kendi kendimize hakim olmamızın, denetleyebildiğimiz bir dünyanın dibidir. Sanki havanın çekimine kapılırsak, ölümlü beden, çevresi üzerindeki hakimiyetini kaybedecektir. Ayakları yerden kesilince düşünce, bir daha tekrar edilemez hale gelecek; kendi birliğini bir daha asla kuramayacak; "kendisi hakkında" karar veremeyecek; kısacası iktidar aracı olamayacaktır: "Kullanılmayan bilgi," egonun çağında her zamankinden çok daha garip bir paradoksa benzer. Bu çağda bilgiye yaklaşım paranoyaktır, zira denetleme ihtiyacına dayanır. Ego denetleyebileceği bir çevre inşa eder. Ancak bu onun paranoyasını daha da artırır, çünkü bu sefer de ego, doğaya verdiği zarar yüzünden, hayatta kalabileceğinden kuşkuyla düşmüştür.

Temelci fantezinin vaadettiği "kendilik" modern bireyin zamanla ve mekânla olan ilişkisini belirler. Mekânla ilişkinin temel biçimi, şiddet, öfke, kaygı ve rekabet içinde bitmek bilmez bir alan mücadelesidir. Zamanla ilişki ise zamanın çalındığı hissini izleyen bir "zamansızlık" paniğinden ibarettir. Yer ve zaman kapmaca içinde yapılan bir "üretim," dibe çakılışın

resmidir. Üretim tekniği hiçbir ikircikli durumun varolmasına izin vermez, zira denetlenebilir olan herşey tek ve açık bir anlama sahip olmalıdır. Üretim koşullarını düzenleyen gizli el, bireyin hayatındaki muğlaklıkları da eller ve başkasının deneyimi ile bireyin kendi deneyimi arasındaki mesafeyi ortadan kaldırarak, tüm farklılıkları gri bir aynılığın arka planında eritir. Bu durumda "kendilik", kendine yardım kitaplarına başvurarak aranır. Bunlar, herkes için "aynı" olan mutsuzluklara ve sıkıntılara dayanıklı olma çareleri ve yaşamı ve ölümü denetleme teknikleri reçete etmek suretiyle, hiçbir zaman varolmamış bir "kendiliğe" eklenir, onun yerini tutarlar.

Ayaklarımızı basabileceğimiz bir zemin olduğu fikrine sarılmaktan kolay kolay vazgeçemeyiz. Hayalgücünü harekete geçiren şey, bu zemin varsayımından aldığı sıçrayış kuvveti midir? Su yüzüne çıkarılabilecek şeyler için yapılan dibe dalışlarda bile, hayalin ayakları sıkı sıkıya bir yere bağlanmıştır. İnsanın öncelikle neyi aradığını bilmesi gerekir. Hayalgücü, yerçekimine karşı bir çekime, havaya doğru çekime, havadaki öteki dibin, dipsiz bir dibin çağırısına uyarak uçmaya çalışmasına rağmen, yeryüzünü bir saniye olsun terk edebilmiş midir? Peki, kendi dünyasını biraz eğip bükerek başka dünyalara taşımaya, dünyasını ancak mümkün dünyalar içinde özel farklarla tekrar ederek düşünebilmesine ne demeli? Belli ki hayal gücü, hem dünyasının sınırına ulaşmaya çalışır hem de dünyasını, gittiği her sınıra beraberinde taşır.

Dip tutkusu, yerçekimi kanununun içimizdeki bir izdüşümü mü sadece? Yoksa dipsomani, gerçekliğin temelini temelsizliğinin sezgisini mi, gizli bir temelden yoksun olma isteği mi, uçurum mu, boşluğun dehşeti mi yoksa sevgisi mi? Bunlara verilebilecek bir yanıtı yaklaşabilmek için hayalgücünün yeraltındaki faaliyetini düşünmek gerekir sanıyorum. Dipsomani, dibe varmakla yetinmez; dibin dibini ister, sağlam bir zemin diye bağlandığı her dibin altını oymaya devam eder. Dip arzusunun önünü alamamış bir hayalgücü felsefede, aklın inşa ettiği sistemlerin temellerinin altında delik deşik galeriler, labirentler kazmaktadır.

Dipsomani, temellendirmeye dönük ilk yüzünü gösterdikten sonra, kendisini göstermeyen gizli yüzünü de sezdirir: Uçlarda kendini tahrip etme, temelin altından havaya tekrar ulaşmak arzusudur bu belki de.

Kalkınmanın Anahtarı

"Hayal gücü karanlıkta kalır" der Kant, ve ekler "bu karanlık güç, belki de hem anlayış gücünün hem de duyarlılığın ortak kaynağıdır." Bilincin inşa ettiği fenomenal dünyanın temeli en nihayetinde bu "karanlık hayal gücü" müdür? Kant'ın kendi felsefesiyle arasına mesafe koymaya çalıştığı "metafizik felsefe" de göksel şatolarını, şehirlerini, sistemlerini hep hayalgücünün engellenemez temel arayışıyla kurmamış mıdır? Belki de bu yüzden, Kant da herşeye rağmen metafiziğin kaçınılmaz olduğunu teslim etmek zorunda kalmıştır. Metafizik bu karanlık hayal gücünün arzusudur, karanlık arzudur. Ancak onun bir hediyesi olarak belirenle belirme arasındaki ayrım yapılabilecek, nesnelere, yasaları ve düzeniyle bir dünya, bilince sunulabilecektir. Salt Aklın Eleştirisi bana hep bir hayvanın karanlık mucizesini hatırlatır. *Dip arzusuyla yeri kazan, dişini tırnağına takmış bir köstebeğin arkeolojik dehasını.* Kurulan yapı öyle bir yapıdır ki, temelinin altı aynı zamanda sürekli oyulmaktadır. Bu yeraltı labirentinin, oyuk oyuk, yer yer göçmüş, hayal koridorlarında kavramlar duyumsallaşır. Husserl'in fenomenolojisinin en çekici yanı, Kant'inkinden de daha tutkulu bir bilincin yeraltı yolculuğunun takipçisi oluvermektir. Bu fenomenolojinin uçlarında, başkasının deneyimi ve zamanın deneyimi sözkonusu olduğunda, nesnesiz bir fenomenoloji başlar. Görülür ki fenomenolojik düşünce, dibine kadar gidildiğinde kendi kendisini yapıbozumuna uğratmaya başlamıştır. Deneylenemeyenin deneyimini istemek mi, dipsomani? Ama Husserl ne zamanın deneyimini ne de başkasının deneyimini tartışırken hayalgücünü "temel" yapmaz. Özellikle başkasıyla ilişki hayalgücünün kör noktasıdır. Hayalgücünün yeraltı faaliyetini saptamak için felsefede kalmamız gerekmez. Tutunmuş olduğumuz dipteki yeraltı faaliyeti zaten her alanda sezinlenebilmektedir.

Örneğin, "altyapı" uğruna, şehrin sürekli altı oyulmaktadır. Belediye birden bire devasa matkaplarla oturduğunuz sokağı oymakta, geçtiğiniz caddeleri delik deşik etmektedir. Dipteki lağımların labirentleri şehrin farelerine rahat vermez bir sıklıkta açılmakta, havagazı, su, boruları döşenmektedir. Tekrar, tekrar. Akıl almaz bir sil baştan... Sanki köstebek bir hayal gücünün işareti nesnel dünyada verilmektedir. Lağımlardan devlete kadar gidebiliriz. Makamlarında oturan bürokratlar "hukuk devleti" olduğumuzu ve "adaletin temelinin yargı bağımsızlığı" olduğunu sürekli tekrarlarlarken, bir yandan da hem devlet binasının hem de hukukun altını oyan mafya ile işbirliği yapmaktadırlar. "Faili meçhul"lerde ve "hayali ihracat" ve ihalelerde devletin kendi temellerinin altını oyan "kurumsal hayalgücü" kendisini çoktan açığa vurmuş durumdadır. Bütün bunlar "dev bir kalkınma hamlesi" içinde düşünülmeli. Çünkü kalkınmanın anahtarı şimdi yeraltında.

Dipsiz Dip

Kendisini katı temellerin üstüne oturtmak arzusunu tekrar ederken sürekli kendi altını oymuş ve katıyı ayrıcalıklı hale getirerek, dip sularını, toprağın içindeki gazı, havayı ihmal etmiş olan felsefeye dönelim. Dip, yeraltı sularından, gazlardan ve ateşlerden yapılmış olmasına rağmen, felsefi söylemin onu ille de "katı" olarak düşünmesi çağdaş fransız feminist düşünürlerinden Luce İrigaray'ın ilgisini çekmiştir. İrigaray bunu kendi sorusuyla, cinsiyet farklılığı sorusuyla ilişkili bir biçimde ele alır.

Toprağa ayrıcalık verilmesiyle dışlanan akışkan elemanların, (havanın, ateşin, suyun) cinsiyet farklılığı sorusuyla bağı, kendisini hemen ele vermez. İrigaray'ın düşüncesinin felsefeyi hazırlıksız yakaladığı da söylenmeli: düz bir temel olduğu yarılsamasını sürdüren düz ifade şekliyle arasındaki köprüleri bir hamlede yıkmayı göze almış bir ilham seli, felsefenin "dip" saplantısının

karşısına ateşin, suyun, havanın şiiriyle, izlek haline getirilmesi imkânsız olan "dipsiz dibi" söylemeye çalışarak çıkmaya cüret etmiştir. Bu şiirsellik karşısında, dip saplantısından kendisini kurtaramadığı aşikâr olan ben, herşeyi -İrigaray'ın sayıklamalarını bile- tek tek toplayıp, biraraya getirip birbirine bağlayarak bana dair tek gerçek dipsomaniyi sergilemek suretiyle İrigaray'ı derhal bir "filozof" haline getirebilirim. Onu, felsefe tarihinden hesap soran kahraman bir kadın düşünür yaparak bu yazıyı da bir kadının diğerine ihanetinin sahnesine dönüştürebilirim. Ama onun üslubunu taklit etsem ona sadık kalabilir miydim sanki? Bu bizi neyin dibine, nasıl bir dibe doğru sürüklerdi? Bir kadının düşüncesinin dipsizle kurduğu ilişkiyi dile getirebilmek için, başka bir tanesinin dibine kadar "konulaştırma" dipsomanisine sığınmasından bir kaçış yolu var mı?

"İmge düşünceyi, elemanlar (ateş, hava, su, toprak) ontolojiyi önceler" diyor Gaston Bachelard. Ateşin, suyun, havanın imgesi, dilde doğmuş olsa, bile, anlamlandıran dilin her zaman biraz üstündedir".(1) Elemanların şiiri doğmakta olan yaşamsal dildir. Bu dilde biçimsel bir hayalgücünden çok, maddesel olana yönelmiş, onda ilkel ve ebedi olanı üretmeye çalışan maddi bir hayalgücü vardır. Üretim burada cinsel anlamıyla düşünülmelidir. İrigaray katıya karşı akışkan elemanları çağırırken, henüz biçimsel olmayan bir hayalgücünün ürünü olan başka bir başlangıcın "sözcüklerini" aramaktadır. Biçimsel hayal gücünün defalarca yeniden inşa ettiği köken-kaynak sorusunun öncesinde yaşanmış bir cinsiyet farklılığını düşünmek, aslında imkânsız düşünmeye çalışmaktan başka bir şey değildir. İrigaray'a göre, "cinsiyet farklılığı sorusu varlık sorusu kadar eski, belki ondan daha da eskidir.." Sorunun farklılığına rağmen, soruyu sorma tarzında İrigaray Heidegger'i taklit etmektedir. Nasıl Heidegger Batı metafiziğinin tarihini Varlık sorusunun unutuluşunun tarihi olarak okuyorsa, İrigaray da bu tarihi cinsiyet farklılığı sorusunun üstünün örtülüşünün tarihi olarak okur. İrigaray'ın taklitteki ısrarı, onun kendi sorusunu Heidegger'in

metnine sormak ısrarındır. Bu sorunun metne eklenmesiyle ortaya çıkan parodi, gelenek ve tarih kurucu bakışı, o bakışın kendisine ait terimlerle teşhir etmek ve böylece herşeyi başka türlü gösteren bir "açılım" yaratmaktır. "Yalnızca tek bir sorunun felsefi metinlere dahil edilmesi, tüm felsefenin haritasının değişmesine sebep olacaktır."(1) İrigaray'a göre, cinsiyet farklılığının gündelik hayatta yaşanabilmesi, bu harita değişimine bağlıdır. Üstelik kadınların cinsel farklılıklarının ortaya çıkması, önu tarihsel olarak tıkanmış bir dişi öznenin mümkün hale getirilmesini gerektirir. Bu öznenin imkânı İrigaray'ın terminolojisinde "duyumsal-aşkın"ın (sensible-transcendental), yani aslında felsefenin baş saplantısının, canlı, dişi cinsiyetli tenlerde, kişisel olarak mevcut olabilmesine dayanır. Ve ancak köken-kaynak sorusunun bir parodiyle sorgulanması olarak ortaya çıkan bir cinsiyet farklılığı sorusu dişi öznenin sözetmemizin önündeki tıkanıklığı ortadan kaldırabilir. İrigaray da Heidegger gibi "unutulmuş soruya" erişimin zamanın ve mekânın yeniden düşünülmesiyle mümkün olacağını ileri sürer.(2) Cinsiyet farklılığına saygı duyulacağı yeni bir çağa geçişin, zamanı ve mekânı algılayışımızın değişimini gerektirdiğini ima eder. Heidegger'in en parlak sezgilerinden birisi Varlığın zaman olarak yorumlanmasıdır. İrigaray, bir "akıntıya karşı söyleme" etkinliğiyle bu sezginin dibine doğru yolculuk eder. Heidegger zaman olarak varlığın üstünün örtüldüğü mahali saptamak amacıyla Aristoteles'in zaman üzerine yazdığı denemeyi okumaya girişmişti. Buna karşın, İrigaray cinsiyet farklılığının üstünün örtülüşünün mahalli olarak Aristoteles'in "yer"i ele aldığı denemeyi okumaya kalkışır. Bu denemede, Aristoteles "yerin doğası nedir" sorusunu sormuştur. Bir cismin ya da vücudun yeri, onun iç sınırlarıdır. Yer, vücudun bir tür zarfıdır. Bu tasvir bizi bir Zenon paradoksuna götürecektir: "Eğer varolan herşey bir yerdeyse, ve eğer yer de varsa, yerin de bir yeri olması gerekir. Ve bu sonsuza kadar böyle uzar, gider." Bu paradoks bize alttan alta, yeri olmayan bir yerin olması gerektiğini fısıldamaktadır.

Aristoteles varolanların kendi doğal yerlerinde nasıl bulduklarını tartışmaya girişmiş, hatta büyüyen şeyleri -içlerinde barındıran yerlerden nasıl bahsedebileceğimiz sorusunu gündeme getirmiştir, ama "başka vücutlar için yer olabilen vücutlarla ilgili soruyu" sormamıştır. İrigaray'a göre zamanın ve mekânın mantığındaki anomali, meydana gelişin yeri olan dışı vücudun kendine ait bir yeri olmamasıdır.(3)

Zamansallığın sorgulanması, mekânın terimleriyle dile gelen daha arkaik bir kaynağın üstünü örter. Bunu vurgulamak isteyen İrigaray, mekânın zamana önceliğini ileri sürerken, zamanı reddetmeye ya da zamansallığı mekânsallığın üstünde temellendirmeye çalışmaz. Bu "temelciliği" sürdürmek olurdu; İrigaray'ı burada temelcilik suçlamasından koruyabilecek tek şey onun mekânı, mekânda arkaik, akışkan elemanlarla birlikte düşünmek arzusudur. Tam da bu nedenle İrigaray temelci fanteziyi sarsmaktadır. İrigaray, kadınların yersizleştirilmesinin, zaman düşüncesinin tek bir elemanı ayrıcalıklı hale getirip, akışkan elemanları dışlayarak temelciliği başlatmasıyla ve bu sayede mekânsallıkla elemanların birlikteliğinin üstünü örtmesiyle ilişkili olduğunu ima etmektedir. Bu an, ona göre, felsefenin kendisini sağlam bir zemine oturtma kaygısının hiç hatırlanmayan anıdır. Metafiziğin boşlukla dolu dipsiz uçurumları toprakla aynı yoğunlukta olmayan elemanların, havanın, ateşin, suyun unutulmasıyla açılmışlardır.

İrigaray, (erkek) öznenin zaman olarak deneyimlendiği, dışının ise mekân olarak düşünüldüğü metafora yaslanarak Heidegger'in söyleminin yerini değiştirmeyi hedefler. Kadın mekândır ama bu mekân bir uçurumdur. O, metafiziğin düşünce ile varlık arasındaki "boşlukla dolu" uçurumdur. Düşünce ile varlığın bir ve aynı olduğunu ileri süren felsefi başlangıç, bu uçurumun üstünde logos'tan bir köprü inşa etmeye çalışmıştır. Bu köprü katı elemanı ayrıcalıklı hale getirerek kurulmuş, çevrenin görünümünü tamamen değiştirerek, dörtlü elemental birlikteliğin kabı olan açık mekânı görünmez kılmıştır. Buna karşın, sonraki gelenek içinde hâlâ mekânla

elemanların birlikteliğinin izleri okunmaktadır. Örneğin, Aristoteles'in Fizik adlı eserinde (211b) yerin ispatı elemanların birbirine dönüşümü üzerinden yapılmıştır. Evren bütün elemanları içeren bir kapıdır. Önceden hava olan şimdi su olduğu için, havanın olduğu yerde şimdi su olduğu için "yer" var olmalıdır.

İrigaray mitolojide, kozmolojide ve en sonra da felsefede dört elemanın ortaya çıkışının, cinsel farklılık sorusunun hem ilk kez soruluşuna hem de bu sorunun sorulamaz hale getirilişine işaret ettiğini söyler. Elemanların birbirine dönüşümü, birbirinin yerini almaları, bu heterojen farklılıkların oyunu, cinsiyet farklılığını da ifade eder; ta ki nötr bir söylem üstünü örtene kadar. Dört eleman arasındaki ontoloji öncesi oyunun alanı, hem duyumsal hem aşkın olan bir cinsiyet farklılığının da alanıdır. Cinsel olarak nötr görünümü altında erkek cinsiyetini ayrıcalıklı hale getiren "evrensel söylem," kendisiyle ilişkisinde dışı olan cinsiyetin kökten farklılığını silerek bu alanı yoketmiştir. Böylelikle dışı olan, "yararlılık," "ihtiyacın," "aracın," "geçicinin" alanına indirgenerek, temelci fantezinin görünmez temeli olmuştur. Bu değerlerin karşısı olan değerler, "özgürlük," "arzu," "amaç," "aşkınlık," "kalcılık," bu temel fantezisi sayesinde erkeğin alanına ait hale gelmişlerdir. Aynı şeyi elemanların diyalektiği içinde ifade edersek, katı elemanla sıvı elemanlar arasındaki karşıtlık, kurucu bir rol oynadıktan sonra, akışkan elemanlar felsefi söylem tarafından tekrardan özümsemişlerdir. Ama sıvılar felsefi düşüncenin malı olur olmaz erkeksileşmişler ve dişil anlamlarından arındırılmışlardır. Metaforlarda ortaya çıkan tarihsel bir bilinçaltı, en sofistike bilinç felsefelerinde bile kendisini en naif şekillerde tekrar eder. Ancak söylemin kesintiye uğratılmasıyla, bu dilin içindeki şiirsel kaynaklar kendi mahiyetleri içinde gizli kalmış, hiyerarşi içinde rahatsız ve uyumsuz olan cinsel anlamları dışa vururlar.

Heidegger'in ilk kaynak kavrayışı, uçurumun üstünde inşa edilen logos'tan köprü, gibi gösterilebilse bile, Heidegger'in bunu sonradan yetersiz bulduğunu

eklemeliyiz.(4) Daha sonra Heidegger, düşüncenin ilkönce nasıl olup da orada, aydınlıkta bulunabildiğini sorgulaması gerektiğini söylemiştir. Herşeyden önce, mevcudiyete girişin yeri açılmış olmalıdır. Ne var ki bu açılış hiçbir zaman bir kaynak gibi düşünülmemiştir. Oysa, mekânda ve zamanda mevcut hale gelen veya gelmeyen herşey ancak onları bir araya getiren ve koruyan bir "açılma" ya da "özgür alan" varsa düşünülebilir. İrigaray, Havanın Unutulmuşu'nda Heidegger'in ilk kaynak kavrayışı ile ikinci kaynak düşüncesi arasında, uçurumda asılı kalan havayı düşünür. (5) Nedir kaynak? Adamın üstünden sonsuz kez gelip geçtiği köprü mü? Yoksa köprünün altındaki uçurum mu? "Uçurum" belki de onların ilk karşılaşmalarının yeriydi. Şimdiyse, ilk karşılaşmanın yerinde boşluk var. Bu boşluğu geçmek için de bir köprü. Oysa boşlukla dolu uçurumu ve köprünün birbirine bağladığı iki kıtayı ilk kez vareden köprüydü.

Uçurum belki de metafizik düşüncenin tek mümkün "açılma"sıdır. Öyleyse, uçurum tekrar edilmeli. Ama metafizik düşüncede olduğundan farklı bir şekilde, "boşluk" olarak değil, "katı elemanın" yokluğu olarak değil, akışkan elemanlara geri dönerek. Uçurumun bir boşluk olabilmesi için, maddenin o boşluğu önceden doldurmuş olması gerekmez mi? "O madde havadan başka bir şey değildi." "Heidegger yeryüzünü terketmedikçe metafiziği terketmez" diyor İrigaray. Öte yandan şu soruyu sormadan da edemiyor: "Yoksa Heidegger açılımı düşünürken, açıkça sözünü etmese bile, düşünceyi akışkanların unutuluşunu farketmeye mi götürüyordu?" Heidegger'in arzusu yeryüzüne bağlı değil miydi? Peki o zaman "açılma"ya karşı duyduğu bu garip çekim neydi? "Açılma"nın maddesi neydi? Felsefe tarihiyle pek az suçortağı olan bu soru kuşkusuz Heidegger'e sorulamazdı; fazla masum, fazla cahilce ve basitti. Fazla 'duyumsal' ya da fazla 'fiziksel' miydi? Mevcudiyete girişin yeri olan açılma, havadandı. Hava, yaşamının nefes almanın, adlandırmanın ve çağırmanın, ortaya çıkışın ve mevcut hale gelişin kaynağıdır. Bu kaynak, görülmez, düşünülmez, unutulur ama hep kalır. Her zaman ve

her yerde kendini ölçsüz sunmaya devam eder. Ama katı bir temelin düşüyle, katıya ayrıcalık atfeden bir fizikle bu akışkan madde boşaltılmış ve bu yerde olan başlangıç, -hava, tıpkı dişi vücut gibi- silinmiştir. Metafizikteki kaynak düşüncesinde korkunç bir suç gizlidir. Logos'un ilk kaynak olarak tespit edilmesiyle birlikte fiziksel olana dair bir şey yitip gitmiştir. Yitip giden şey, uçurumun üstünde hiçbir zaman dibe çarpmamaktan gelen bir esriklik içinde, dipsiz bir dipe terk edilmiştir. Geçit onu saklar. Belki de "açılma," tasvir edildiği gibi mükemmel bir yuvarlaktır: Dairenin her noktasında başlangıç ve son çakışır: Ama, bir uçurum pahasına! Dipsiz dip, temsil edilemeyen hava, başka vücutların mekânı olan dişi vücut gibi, temelsiz temel, yeri olmayan yerdir.

Dipnotlar:

- (1) Gaston Bachelard, *Poetics of Space*, p. XV.
- (2) Luce İrigaray, *An Ethics of Sexual Difference*, tr. By Carolyn Burke and Gillian C. Gill, Cornell University Press, 1993. *L'Éthique de la Différence Sexuelle*, (Paris: Les Editions de Minuit) 1984.
- (3) Aynı eser, 'Place, İnterval: A Reading of Aristotle, Physics IV.' ss. 34-55.
- (4) Varlık ve Zaman'da ve Fenomenolojinin Temel Kavramları'nda Heidegger zaman üzerinde yoğunlaşırken, mekânsallığı daha öncel olan zamanın bir türevi haline getirir. Fakat 1930'dan sonra yer ve alanla ilgilenmeye başlar, 1936'da 'Sanat Eserinin Kaynağı Üzerine' adlı eserinde ortaya attığı çerçeveleme, *das Gestell* kavramı mekânsallık düşüncesinin belli bir ölçüde yenilenmesine işaret eder.
- (5) Heidegger 'Felsefenin Sonu ve Düşüncenin Görevi' (1935) adlı eserinde Varlık sorusunu yeniden ele alır ve Varlık ve Zaman'ın Açılma ve Mevcudiyet olarak yeniden adlandırılabilceğini söyler. İrigaray, Havanın Unutulmuşu'nda Heidegger'in kaynak düşüncesini Varlık ve Zaman'dan 'Açılım ve Mevcudiyet'eye dönüş içinde ele alır. Luce İrigaray, *L'Oublie de L'Air* (Paris: Minuit) 1983 özellikle bkz. s, 9-11, 32, 80-82.

Suyun Dibi

Buhar ve suyun yüzünde oluşan yansımalar, optik oyunlar yaratıyordu. Tüm kadınlar yıkanıyordu. Beni bir kurnanın içine oturtmuşlardı. Çok küçüktüm. Kurnanın musluğu başımın üstündeydi. Sıcak su başıma akıyor, tüm varlığım onun sıcaklığıyla ısınıyordu. Yüzümden göğsüme akan su soluğumu kesiyordu. Zor nefes alıyordum. Yıkanan kadınlar sularla köpüklerle gövdelerini birleştiriyorlardı. Dünyanın omfalosuna benzeyen göbeklerini ovuyorlardı. Gövdelerinin nemli enerjisini böyle tamamlıyorlardı; gelip dünyanın kıyılarına vurdukları denizlerden bir istridyenin içinden çıkmışlardı. Bunun, anısına sakilik yapar gibi taslarını başlarının üstüne kaldırıyor, usulca döküyorlardı. Su sanki içlerine akıyordu; içlerindeki nehirlerle, dünyayı besleyen yeraltı nehirlerinin kaynaklarının ve pınarlarının kozmik bir bağı vardı sanki. Kurnadan çıktım. Bir kaçı bana yöneldi. Vaftiz çıplaklığı içindeydik. Beni oturtup yıkadılar; buharın etkisiyle pembeleşmiş elleriyle gövdemi ovaladılar. Bugün dünyanın ilk günüydü ve bu Kybele rahibeleri, biçim bulduğum, belki içinden çıkıp geldiğim kurnanın yanbaşımda kutsuyorlardı beni ve adımları koyuyorlardı. Neydi unuttum, hatırlasam herşeyi hatırlarım biliyorum. Adımı o melekler koydu, su gibi şeffaftılar, bu yüzden kanatları görünmüyordu. Biri işaret parmağıyla bir tuğra yazdı almama, gövdesinin nemli enerjisi omurgama akıyordu. Ayağa kalktım. Hamamın içinde ileride bir başka odaya doğru yürüdüm, bir havuz vardı orada, dibi görünmüyordu, karanlıktı, suyu okyanuslar gibi bir piscina, yeraltı hazneleriyle ilintili dev bir damar sistemi, dünyayı saran kan ve hayat akışı, kalbi nerede belirsiz bir ırmak. Havuza bakıyorum, uzun saçlarıyla kadınlar yüzeye yaklaşmadan derinden yüzüyorlar, yüzleri neredeyse silinmiş. Biçim almamış varlıklarıyla yüzleri yok. Su onları silip almış içine, şefkatli bir vulva gibi. Korkuyorum, havuza dalmak istemiyorum. Tüm varlık olasılıkları orada, sanki girsem başka birşey olarak çıkacağım, kendimi yitirip bu dölsuyuyla yeniden doğacağım. Geri çekilirken ürperten bir temasla duruyorum, arkamda bir kadın beni havuza doğru itiyor, orası hiç gitmek istemediğin yer diyor, suya inen merdivenlerden yavaş yavaş giriyorum içine. Gövdemi sarıyor, başımı da alıyor sonra, şimdiye dek sürgeden formumu yitiriyorum, suyun bir parçası, bir hidrojen molekülü oluyorum, şehrin altındaki sarnıç ve dehlizlerde çağlayarak akıyorum sonra, hepimizin korkularına rastlıyorum, bu yeraltı mağaralarını bu hepimizin kulağına uzun gündüzler boyunca tiz frekansıyla vuran çağlayanları bu kaçınımları biz yaratmışız diyorum, büyüdüğüm evlerin, bahçelerin, tapındıkları camilerin, okulların ve dairelerin altından sesimi duyduklarına emin olarak akıyorum, kentin tüm tarihini okuyorum suyun jeolojisinde. Sonra aynı havuzdan başka bir form almış olarak, yerçekimi yön değiştirmiş de beni yukarı çekiormuş gibi keskin bir ivmeyle fırlıyorum. O melekler gibi şeffaf kanatlar oluşmuş sırtımda, hamamın ışığı buyur eden camını parçalayıp yükseliyor yükseliyorum.

**Su onları silip almış
içine, şefkatli bir
vulva gibi.
Korkuyorum, havuza
dalmak istemiyorum.
Tüm varlık olasılıkları
orada, sanki girsem
başka birşey olarak
çıkacağım, kendimi
yitirip bu dölsuyuyla
yeniden doğacağım.**

Derin Su Balıkları

-Derinler Fantastiktir-

Ergun Kocabıyık

Okyanus yüzeyinin yüzde seksene yakın bir kısmı derin sularla kaplıdır. Benzer bir oransızlık derin su balıklarının bedensel yapılarında da görülür; çoğunda ağız, gövdeye oranla oldukça büyüktür. Ağız, bir derin su balığının en önemli av silahıdır. Derin su hayvanlarının üç türlü avlanma biçimi vardır:

- 1) az derinde yaşayan avları yakalamak için biraz yukarı çıkmak,
- 2) dibe doğru düşmekte olan ölü varlıkları geçerken kapmak,
- 3) dibe ulaşan artıkları veya dipte yaşayan canlıları yakalayıp yemek.

Derin suların karanlık oluşu yüzünden burada yaşayan balıklar ya kördür ya da tersine çok iri gözlüdür.

Bu canlıların çoğunun hatta kör olanların bile, görebilen avları çeken ışık saçan organları vardır. Yani derin sularda avlananlar için yem, ışıktır.

Derin sularda hiçbir şey hızlı değişmez.

Yüzeyde kaybolmuş pek çok yaratık, evrimin dışında kalarak milyonlarca yıldan beri hala derin sularda yaşamaktadır.

Derin sulardaki yaratıklar yumuşak ve kırılındır.

Bireylerin birbirlerinden uzak olması erkek ve dişinin karşılaşmasını zorlaştırdığından,

dişinin üzerinde asalak yaşayan "cüce erkek"li türler ortaya çıkmıştır.

Dadaist tanbul

Dışarı ile içerisinin ilişkisini olağan yöntemlere dokunmadan ortaya koymak, derinliğin ağır bastığı bir altyapının hazırlanmasını öngördürür. Fizikötesi önünde sonunda olağanüstüyle çakışacaktır. Bakış dışarıdan içeriye/içeriden dışarıya olabildiği gibi yukarıdan aşağıya/aşağıdan yukarıya da olabilir. Enlemi boylama çevirmek kişinin duruşu yerine baktığı açıyı değiştirir. Kendini gizlemiş görüntüler doksan derecelik bir düzmece yerinden oynama ile bakılan alana girer. Bu görüntüler neler olabilir? Yıkılan bir evden boşalan temelin hava ile dolması, çökmüş ülkelerin yerine yenileri geliştirilene değin dogmatik bir dinibütünlüğün düşünce boşluklarına kök salması örneğin. Zamanın su gibi akmadığı, çizgisel bir yol izlemediği ve kişiye göre değiştiği bilindikçe görülenlerin gerçekliği sorgulanacaktır. Kedi tütün kokusundan hoşlanmasa da iskemleye çıkmaktan kendini alamıyor. Yükseklerde olmaya alışmış. Evcilleşmeye gönüllü olmuş, kulak uçları sakallı bir dağkedisidir. Uzun bacaklı, ön ayakları beşer parmaklı bir tekir. Aylardır kapımı tırmalayıp kendini içeriye aldırıyor. Elbette okşanma meraklısı. İskemleden kucağıma zıplıyor. Sol elim okşarken sağ elim yazamıyor. Yazmayı bırakıyorum, tütün kavanozunu açıp burnuna yaklaşıyorum. Şöyle bir kokluyor, istemeyerek masadan iniyor. Pipomu doldurup yakıyorum, kibrit kutusunu bıraktığım gibi kaleme sarılıyorum. Sıra Nuh'a gelmişken yazmadan geçmek istemiyorum. Nuh'un hepimizi kurtarmaya kullandığı geminin büyüklüğü üstüne birşeyler... Nuh... Kedi yine iskemlede. Pipodan çektiğim son nefesi yüzüne üflüyorum. Gözlerini kısıp yere atıyor, kesif dumandan sakıncasına gövdesini halıya yapıştırıp öyle kalıyor.

Nuh o güne değin görülmemiş bir yağmur fırtınasının yeryüzünü talan edeceğini öğrenir ve canlıların bu fırtınadan sağ çıkamayacağına aklını yatırıp onları kurtarmayı iş edinir. Bir düşünce sağnağı ona yalnızca birer çiftle de sınırlasa bildiği canlıların hepsini sığıştırabileceği büyüklükte bir gemiyi kızağa koymanın olanaksızlığını gösterince yağmuru

beklemekle yetinir. Yağmur gelir, yeni denizler oluşturacak denli uzun yağar, diner. Bulutlar dağılır, doğa aydınlanır. Nuh'un ilk gördüğü, yaşamlarından umut kestiği canlıların kurtulmuş olduğudur. Boşuna beklemiştir. İkinci bir yağmur fırtınasından da söz edilmemektedir. Ölüme bu denli yakınlaşmışken tüm canlılarla birlikte yaşama tutsak olmuştur. Sağ kalmayı becererek umutlarını kıranlara sırtını döner, bulabildiği en yüksek dağın eteğine çekilir, sözü edilmeyen ikinci yağmur fırtınasını beklerken yapmaktan vazgeçtiği geminin planlarını toprağa çizmeye koyulur. Çizile çizile bellenen toprak zamanla göz alabildiğine üzüm bağlarıyla kaplanır, Nuh üzümü fermante etmesini öğrenir, alkole yenilir, bitkilerin gizlediği gemi planlarının gerçekte en ince ayrıntılarına dek işlenmiş bir dünya haritası olduğunu anlayamadan ölür. Kedi bir süredir görünmedi. İskemleye çıkmasına, kağıtlarını buruşturmasına alışmışım. Çağırıyorum; gelmiyor. Canlılar tufanı yaşadıkları topraklarda karşılamaya karar verdiklerine göre Nuh'un gemisinin yerküreden küçük olamayacağını ayırdındaydılar. Hem düşünebilme yetisi gelişmiş canlılardan kaçınılmasını istemişti ki? Başkalarının yaşamına burnunu sokmayı iş edinerek yaşamaya alışmışlara ders vermek gerekiyorsa onlara yapacak şey bırakmayacak bir yaşam sürmeli. Kedi yine ayağımın altında dolaşiyor. Herhalde dışarıya çıkmak istiyor. Yazmayı kesip yataktan kalkıyorum. Kapıyı açıyorum. Hayvan kaşla göz arasında alacakaranlığa karışıyor. Çoktandır tütmeyen pipo hala ağzımda. Cam kavanozun dibi görünüyor.

Bakılan alan görülecek birşey içermiyorsa bakış açısı değiştirilerek alana yeniden bakılır. Bir alanda her zaman görülecek birşey vardır. Görüleceği bakışlardan gizleyen, alanın kapalılığıdır. Yıkılan evden boşalan temel, görülmesi gereken bir gelecek çöküntüsüne düşeklik etmektedir şimdi. Kafalara vurula vurula güncelleştirilmiş ülkelerin ayaktopu karşılaşmaları sırasında hep bir ağızdan atılan sloganlarda anlamsızlaşmasına göz yumulduğundan,

alanlar da bakılmaktan kaçınılan kötülük kuyularına dönüştürülmüştür. Kuyulara düşülür. Alanlarsa görmeye toplanma bölgeleridir. Bakış açısı alana girilerek değiştirilir. Alanın dışında duran, neyi göremediğini anlayabilmek için alana girmelidir. Alana girmekten kaçan, ayaktopu karşılaşmalarında anlamsız sloganlar atmaktan zevk alacak, tuttuğu takımın her seferinde yenilmesine karşın karşılaşmaları yakından izlemekten kendini alamayacaktır. Anlamsız da olsa ülküsünü bulmuş topluluk toplulaşır. Stadyumlar, ülkülerinin gücü onları yalnızca iki saatliğine bir arada tutabilen geçici toplumların düştüğü kuyulardır. Ayaklar arasında dolaşan topun yuvarlaklığı sloganlaşan ülkülerin kutuplarını yitirdiğini simgeler. Kuyuları dipsiz kılan, toplum kılığındaki kalabalıkların kopardığı iki ucu kanlı yaygaralardır. Bir seferinde, sanat dünyasında yıldızı yeni parlamaya başlamış arkadaşlarımdan AndrÈ'yle Türk asıllı bir yazar yaratmaya kalkışmıştık. Maintenant'ı çıkarmaya başladığım yıld. Öykülerine konu edecek denli ayaktopuna meraklı bir yazar kurgulayıp derginin her sayısında kısa bir öyküsünü yayımlayacaktık. Ben Türkiye ile ilgili verileri toparlayacaktım, AndrÈ de öyküleri yazacaktı, ne ki kurgu yazarımızın ülkesine değgin yeterli veri bulamayınca öyküler de yazılmadan kaldı. Gerçekleştiremediğimiz bu düşüncemizi ikinci AndrÈ'ye anlattığımda tanımadığımız adamlar ve ülkeleriyle ilgileneneğimize kendimize baksak daha hayırlı bir iş yapacağımızı öğütleyip bana kapıyı göstermişti. Maintenant da çok geçmeden kapanmıştı zaten.

Her büyük sanatçının bir ortalığı karıştırma yetisi vardır. *Kimi sanatçı ortalığı doğrudan sanatıyla karıştırır*, kimiye sanatı kendi haline bırakıp davranışlarını kullanır. AndrÈ'lerden genç olanı hem sanatı, hem de davranış biçimiyle kafaları karıştırabilen sanatçılardandı. Bir türlü yaranamadığım yaşlı AndrÈ'ye birşeylerin bilinçli olarak yerinden oynatılmasına karşı olduğundan ne ortalarda görünüyor, ne de yazdıklarını ortalığın karışmasını

isteyenlerin okumasına izin veriyordu. Bana gelince, anarşik oyunlarımı oynayabilmek için yalnızca davranışlarımdan medet umuyordum. Mina iki arada kalmıştı; benimle evlenmeden önce sessiz bir şairken içinde olmaktan haz etmediğim toplumu yermeye odaklanmış eylemlerimi gerçekleştirmekte kullandığım fiziksel gücüme tanık oldukça şiirlerinin sesi de gürleşmişti. Ne ki ben Paris'ten nefret ederken Mina kente ve insanlarına tapıyor, onları kırma korkusu sanatına ket vuruyordu.

Yazının zayıf kişiliği yakaladığında onu öğütmesine tanık olduğumdan beri yazmaktan soğumuştum. Boks yazına yeğlediğimi yaşlı AndrÈ'ye söylediğimde öyleyse neden aralarında olduğumu sorarcasına bakmıştı bana. Mina'nın kendini sanatının elinde oyuncak etmesinden ve AndrÈ'lerin beni itip kakmalarından burama geldiğinde bir trene atlayıp soluğu Berlin'de alıyor, Kurfürstendamm'ın batakhanelerinde kirli duygularla yıkanıp aydın düşüncelerimden arandıktan sonra istemeye istemeye Paris'e dönüyordum. Bu kısa kaçışlardan birinin çok geçmeden dönüşü olmayan bir yolculuğa uzayacağını adım gibi biliyordum. Döndüğüm yerde herkes beni Oscar Wilde'ın yeğeni Arthur Cravan olarak tanıyordu. Sanatın ölü doğmuşluğu bir de benim ağızından duyulmak istendikçe boksör şair ya da şair boksör olarak partilerde boy gösteriyor, bir iki masa deviriyor, birkaç bardak kırıyor, kadınların karşısında soyunuyor, kafeslenmeye gelemeyen erkeklüğünden utananların ırzına geçmeye çalışırken Mina'yla birlikte kapı dışarı ediliyordum. Dipsiz bir kuyunun ağzına doğru itildikçe bilincime kimsenin bilmediği adımla sesleniyordum. "Fabian. Fabian Lloyd. Seninle oynamalarına izin vermemeyi beceremiyorsan oyunlarına katlanmalısın. Katlanamıyorsan çek git buralardan." Kuralları sürekli değişen salon oyunları boksörlükten gelme bir şairin kolayca

kavrayamayacağı denli karmaşıktı. Yaşamın kural bilip tanımayı gerektirmediği yerlerde dolaşmayı özlüyordum. Adını bile bilmediğim yerleri böylesine özlediğime göre yaşadığım yerden iyice yaka silkiyor olmalıydım. Madrid'e doğduğum yer olduğundan, Paris'eyse Mina ve şiirleri için katlanıyordum. Oysa Kanaryá Adaları'nda güneşlenmek, Las Palmas'ta kumar oynamak, Brezilya'da kelebek avlamak, Peru'da bir ilkyaz geçirmek derken kendimi deniz aşırı ülkelerden birinde bulup dağdan kente inmiş kedilerden boşalmış yerleri evim saymanın özlemini çekiyordum. Kentleri eskitmeye yaşamak yerine kentlerin eskitemeyeceği denli insanlara uzak kalmış bir doğa parçası, Atlantik Okyanusu'nun öteki ucundan bana göz kırpyordu. Yola çıkma zamanı geliyordu. Bazı şeylerin eli kulağında ve kulak, memesine asılmış ele tınmadan duymayı sürdürüyordu. Kulağın duyduğu, Arthur Cravan'ın Fabian Lloyd'a söyledikleriydi.

Derinlik kavramı herşeyin bir dibi olduğunu anımsatır ve enlemi boylama çevirmişlerce sıkça kullanılır. Derinlik... Kedi görünmedi. İçeri alınsın diye kapıyı tırmalayacağını sanıyordum ama dışarı attığımdan beri sesi çıkmadı. Oysa açtı. Açlığa kanıp sahibine boyun eğmeyen bir kediyle yaşıyorum. Kedi benimle yaşamıyor. Benimle yaşaması için beni sahiplenmesi gerekiyor ki dışarı atıldığında kendini çağirtana değin görünmüyor. Yazmaya ara verip koridora çıkıyorum, anlayabileceği sesler çıkararak kediye sesleniyorum. Ortada yok. Dağ kedileri kentli soydaşlarından başka türlü düşünüyor olmalı. Yatağıma dönüp kıyısına ilişiyorum, iskemleyi dizlerime değene dek yaklaştırıp iki büklüm yazmayı sürdürüyorum. Derinliğin bir dibin varlığını düşündürmesi dibin hangi derinlikte bulunabileceğini belirtmez. Dibin bulunduğu derinliğin ölçülebilmesi için o noktaya inmek gerekir ki iniş çoğun düşüşe dönüşür. Sosyete çaylarında el falına baktığım günlerden biliyorum, derin çizgilerle bezenmiş ellere sahip kişinin geleceği bellidir; en azından iyi ya da kötü bir geleceği vardır ve bu gelecek kolayca okunabilir. Kolayca okuduğum

geleceklerden biri, geleceğin sahibinin düşerek öleceğini söylüyordu. Geleceğin sahibi amatör bir paraşütçüydü, paraşütü açılmadığından öldü. Kimileri paraşütün açılmamasını yanlış katlanmış olmasına yordularsa da yorumlar sonucu değiştirmede. El falının doğru çıkması ve yanlışsız okuduğum falda düşüldüğünde kurtulunamayacak bir yüksekliğin ya da derinliğin bulunması ilginin odağı olmalıydı. Söylediklerimden çok yaptıklarımın dikkate alınması yüzünden ikiye üç metrelik bir tavan arasına kapanıp söyleyemediklerimi istediğimce yazacağım günleri iple çektim. Aradığım odayı bulabilmek için birkaç kita dolaşmam gerekti. Bu odada yazdığım ilk şey İspanyol boksörlerinin başarısızlığının nedenleriydi. Ardından ülkedaşım Cherio'nun el falını bir bilim dalı olarak görmesini kınadım, Mina'nın şiirlerini belleğimde kaldıklarınca Türkçeye çevirip kağıda geçirdim, on dokuzuncu yüzyıl sonunda Beyoğlu'nun sosyal topografyasına bile el attım. Değindiğim tek ben kalmıştım, şimdi onu yazıyorum. Paraşütü açılmayan paraşütçünün uğradığı sona gelince, yukarıdan aşağıya sürdürdüğü kısa yolculuğunu bitiren noktanın bir uğrak yeri olmaktan çok son durak olduğu akıldan çıkarılmamalı. Paraşütçünün bulduğu dibin yeryüzü olduğu düşünülürse dibin her zaman yerin altında aranmaması gerektiği de belirginleşir. Kapı tırmalanıyor. Açmıyorum. Açlığına yenilerek herhangi bir kedi durumuna düşmüş dağ kedileriyle uğraşacak zamanım yok. Hayvanlarla ayrı koordinatlarda yaşamam gerekirken onları evime, odama alıyorum, iskemleme çıkmalarına gönüllendiriyorum, aradaki uzaklığın yok olmasına göz yumuyorum. Dipsiz bir yaşam... Derin düşünceler... Büyük planlar... Tek bir plan gerçekte. İspanya'da şaka yollu düşünülmüş, Fransa'da ciddiye alınmış, Meksika'da uygulanmaya konulmuş, ucu Türkiye'ye dek uzanmış ama bir türlü tamamlanamamış bir plan. O yüzden yazıyorum. Eksik bir yan bırakmamak, kendimi tamamlamak için. Yanlamasına uzanan bir derinliğin sonunu belirleyen duvar, dikine yerleştirilmiş yapay bir dipten başka

birşey değildir ve enlemlerden kurtulunamadıkça her yola çıkışın sonu bir dibe dayanır. O zaman yazmayı sürdürmeliyim. Hazır kediden de kurtulmuşken. Hem başka çıkar yol göremiyorum. Bakış açımı değiştiremeyecek denli kısıldım bu odada. Jack Johnson'u tam iplere sıkıştırmışken ciğerime vurup gövde mi boylu boyunca ringe seren yumruğun acısı şimdi çıkıyor. Bir dünya şampiyonuna yenilmiş olmam ne yazık ki beni iyi boksörler arasına sokamadı. Bu sözü bana Robert söylemişti. Robert Delaunay. Dostum diyebileceğim tek sanatçı. Dünya şampiyonuyla dövüştüm diye böbürleneceğime şiirlerime dönmemi öğütlemişti. Başımı Mina'nın dizlerine koyup ağlamayı beklemiştim. Nuh'un gelmeyen yağmur fırtınasını beklediği gibi. Jack Johnson'un yumrukları beni yere düşürmeden önce gözlerimi şişirmekle kalmamış pınarlarını da tıkamıştı.

Mina'nın işlevsiz şiirlerini düşündükçe boksörlükten bir adım ileriye gidemiyordum. Beni yaşam arkadaşı olarak bilmiş karım durumuma benden çok üzülüyordu. Kapı tırmalanıyor. Çağırılmadıkça gelmeyen kedi artık bensiz yapamıyor. Dağından getirdiği tek özellik de böylece kentin sokaklarında yitip gidiyor. Ben ağlamaya çalışırken Mina'nın birkaç şiir birden yazdığını anımsıyorum. Okuyanlara yazanı kentten kovmayı düşündürtmeyecek şiirler... Anlamsız bir miyavlamayla içeriye giren kedi, iskemlenin altında duran boş konserve kutusunu laf olsun diye koklayıp yatağa zıplayıyor, sırtını kalçama yaslayıp yalanmaya koyuluyor. Tütün kavanozunu iskemledeki yazısız kağıtlardan birine ters yüz ettiğimde dökülen tütün piponun yarısını bile doldurmuyor. Kitaplıktaki sekstant kutusunda sakladığım tütünü almaya kalktığımda kediyi bacaklarımın arasında buluyorum. Birden odanın küçüklüğünü görüyorum. Duvarların yakınlığı beynime bir daha çıkmamacasına kazınıyor. Şimdiden sonra tavan arasında yalnızca bu küçüklüğü göreceğimi anlıyorum. Üçte birini uyuyarak harcadığım otuz yedi yıllık zaman parçasını

bulduğum mekanla daha yeni çakıştırabilmiş olmam beni yaşadığım dibe daha çok bağlıyor. Görmek istediğim herşeyi açık seçik görebiliyorum artık. Bu dört duvarın yakında kimin üstüne kapanacağını biliyorum.

İçinde bulunulan alandan dışarı çıkılmadığında anlaşılmalıdır ki alanın çevresi dip ile örülmüştür. Herşeyin bir dibi vardır; alanın bile. Alanın dibi, bir kez girildiğinde çıkılmazlığıdır. Bulunulan yer benimsendiği sürece dibin varlığı kulak arkası edilir. Ama kimse bulunduğu yeri benimseyemez. Benimsemek, kanıksamayı birlikteliğinde getirir. Alanın dışında duranlar alana girmeye gönüllendirilebildiği sürece dibin gücü bastırılabilir. Girenin araladığı kapının ne yöne açıldığı görülebilirse dışarıya çıkılabilir. Kapının açıldığı yönü görmekse bakış açılarının genişliğine bakar. Sekstant kutusuyla birlikte yatağa dönerken yine kediye çarpıyorum. Kitaplıkla yatağın arası iki buçuk adım. Bu uzaklığı kediye çarpmadan alamıyorum. Iskemlede bir de sekstant kutusuna yer olmadığına göre pipomu doldurup kutuyu yerine koymak üzere kitaplığa dönerken yine kediye takılacağım. Boş tütün kavanozunu kedinin başına bu yüzden indiriyorum. Daha önce duymadığım hırıltılı bir ses çıkararak olduğu yere, ayaklarımın dibine yığılıyor hayvan. Pipomu dolduruyorum, kutudan aldığım bir büyük tutam tütünü kavanoza koyup kutuyla birlikte kitaplığa yürüyorum. İki buçuk adımlık, uzun bir yürüyüş oluyor bu. Yol boyunca tek bir canlıya rastlamıyorum.

Saplantılarımın beni kucaklarına alıp taşımalarına, yatağıma yatırıp üstümü örtmelerine, uykuya dalabilmem için geçmişten bir masal okumalarına izin vermememi söylemişti Mina. Saplantılarla kanlı bıçaklı olmuş bir yaşam sürmek de işime gelmiyordu. Saplandıklarımın neler olduğunu sözcüklere oturtacak denli tanımlayamıyordum. Seçtiğim yaşamımın ortasına çattığım odama kendi başıma çekilebilmem için Paris'ten kurtulmam gerektiğini biliyordum yalnızca. Naif gerçeklerden dikilmiş bir

yorganın altına girmedikçe anlayışımı tembel kılacak bir uykuya yatamayacaktım. Naif gerçeklerse ancak Avrupa'nın dışında bulunabilecekti. Yakınmalarımı dinlemekten yorulan Mina, bir hava değişiminin ikimize de iyi geleceğini söyleyerek sürekli ertelediğim kaçış kararını benim yerime vermişti. Gerçeklerine bulaşamayacağımız denli bize uzak bir ülkeye doğru yola çıkıyorduk. Bana göre geri dönüşsüz bir yolculuğa, Mina'ya göre uzun bir tatile... Üçümüz birlikte... Ben, Mina ve çoktandır adını anımsayamadığım kızımız... Vermem gereken kararı başkasına bırakmakla tehlikeye düşürdüğüm kaçışımı gerçekleştirebilmem için gezi programını yapmayı üstüme almıştım. Kalabalık bir tatil yapayalnız bir kaçışa nasıl dönüştürülebilirdi? Sorunun yanıtı göz açıp kapayıncaya değin gelmişti. Programa göre önce ben yola çıkacaktım. Meksika'da, İspanya'dan göç etmiş dostlarımın yanında birkaç hafta kaldıktan sonra Mina'yla Buenos Aires'de, Kuzey Amerika'dan göç etmiş dostlarının evinde buluşacaktık. "Daha iyisi can sağlığı." demişti Mina. Kızım ellerini çarparak annesiyle beni onaylamıştı. Genç Andr  Meksika'ya gideceğimizi duyduğunda benim gibi arlanmaz bir hiççi için Güney Amerika'nın biçilmiş kaftan olduğunu söyleyerek Mina'yı nedense çok güldürmüştü. Delaunaylar yokluğumuzun hiçbirseyi değiştirmeyeceğini söylemişlerdi. Sonia önüne sıraladığı tuvaleri dolduran iç içe geçmiş daireleri göstererek bir daireden ötekine atlanmanın öyle pek kolay olmadığına kendince parmak basmıştı. Yokluğumuzla hiçbirseyi değiştirmeyi amaçlamadığımızı, alt yanı bir geziye çıktığımızı söylemem düşüncelerini değiştirmeye yetmemişti. Robert dostluğumuza saygısızlık etmemiş olmak için inanmış görünmüş, bana yol armağanı olarak Mina'nın memleketinde yapılmış enamel kaplı bir sigara tabakası verip bir daha görüşemeyeceğimizden kuşkusuz, odasına çekilmişti. Sokağa çıktığımda tabakayı ilk gördüğüm mazgaldan içeriye yollayıp pipomu yakmıştım. Eve döndüğümde Mina yürekli dizelerden oluşmuş son şiirini

okumuştı. Sevgili karım, benimle birlikte sanatçılara özgü o sinsî ürküsüne de bir tatil bağışlamıştı. Ondan dinlediğim son şiir bu olmuştu.

Kedi uzun bir uykudan kalkmışçasına esneyerek ayaklarının üstüne dikiliyor, geriniyor, yalanıyor, başını iskemlenin altına bıraktığım tütün kavanozuna sokup özel günler için sakladığım tütünü yemeğe başlıyor. Sesimi çıkaramıyorum. Boğazıma düğümlenen bir hüznün parçası konuşmamı engelliyor. Yukarıdan bakıldığında açıkça görünüyor. Görmek dikine çizilmiş bir uzaklık istiyor. Bulduğum yükseklikten yalnızca iskemlenin üstündeki kağıtları görebiliyorum. Kağıtlardaysa batık düşüncelerin yuvalandığı sözcük damlalarından başka birşey seçemiyorum. Konduruldukları noktalarda hiçbir yayınevinin tarlasına düşmeyecek biçimde duruyorlar. Mina'nın tatil dediği kaçışı gerçekleştirebilmek için gerekli parayı bulmaya gittiğim İsviçre'nin kuyumcularından bir gece içinde toparladığım torbalar dolusu sarı liradan bugüne topu topu sol avucum dolusu kurus kaldığından Fincancıoğlu'na dek uzanıp gümüş dolmakalemimi iki kutu kurşun kalem ve madeni bir kalemtraşla değiş tokuş ettim. Sağ elimi yalnızca yazmaya kullanıyorum artık. Aranırken düşülmüş bir dibi anlatmaya... Bolşevik ayaklanmasından kurtarabildiği giysilerini istediğince giyebilecek, rublelerini gönlünce harcayabilecek bir Avrupa kenti ararken papağanıyla birlikte İstanbul'a takılı kalmış Rus kontesinin işhanından bozma sarayının bana ayrılan tavan arasında son demlerimi böyle değerlendiriyorum.

Robert Delaunay onu odasına götürürken koridoru geçerken Meksika yolculuğumun ardında yatan nedeni sezmişçesine insanın kaçmakla kendini toplumdan çalamayacağını mırıldanmıştı. Sonia rengahenk çemberlerine bir başkasını eklerken "Ha bu çemberdesin, ha bunda, ne farkeder ki. En içteki çemberin ulaşılması olanaksız bir dip olduğunu, oraya ancak çemberleri çizenin ulaşabileceğini henüz öğrenemediyse boşu boşuna dolaşıyorsun zaten

aramızda." demişti. Karım gülüşünü bitirinceye değin bekleyen Andr  "Dostum Arthur, bana kalırsa sen iflah olmaz bir otokleptomansın." diye takılmıştı bana. Kendimi toplumdan almadan duramamamın nedeni beni kendimden almalarına izin vermek istemediğimdendi. Tek bir kaçışla tümünden birden kurtulacağımı düşündükçe içim içime sığmıyordu. Diple çevrili alanlar dibe dönüştürülebilirse alanın sınırlarında yükselen engeller de kendiliğinden yok oluyordu. Bu çabanın gerçekleştirilebilmesi zamanla dost olmaya bakıyordu ki dostça ilişkiler ancak zamanın kimseyi dost edinmeyeceğini unutmakla kurulabiliyordu. Zaman kimseyi tanımadan işlediğinden onu dost edinmek kendi zamanlarını bulabilmiş kişilerin becerisindeydi. Tek yanlı, tek yönlü bir dostluktu bu. Zaman dost edinildiğinden habersiz geçiyordu. Zamanını dost edinense yeni bir boyut kazandırdığı dibini genişletmeye başlıyordu. Dip genişledikçe yitiyor, geriye ötesi kalıyordu. Eriyen bir dibin adımlanamaz, elle tutulamaz ötesi. Olağanın üstü.

Beni kendine karıştırmayacak, temizpak bir ülke ararken kendimi bulduğum İstanbul ülkentinde dört kedi eskittim. Kontesin papağanıysa hala yaşıyor. Gezgin bir lakerdacının üç tekerlekli arabasının tepesine oturtulmuş bir kanarya kafesinde. Kontes öleli neredeyse altı ay oldu. Benim gibi bir kaçış gerçekleştiren rum mezeciden yok pahasına satın aldığı camlı buzdolabına gömdüm onu. Papağanı mezecinin kaçmaya kararsız arkadaşı lakerdaciya verdim. Herkesin bir Mina'sı olmadığından çoğu kimsenin kararları verilmeden kalıyor. Olan da bazan kararı başkası yerine verene oluyor. Adımı yanlış yazmakta direten sanat ansiklopedilerinde Mina'yı kızıyla birlikte Sao Paolo'da beni bekler bıraktığımı anımsatan bilgiler gözüme çarptıkça odamdan çıkasım gelmiyor. Kişinin geçmişine değgin bilgiler yanlış olsa da doğruymuş gibi etkiliyor kişiyi. O zaman bacaklarıma ince bir ağırlı saplanıyor. Sanki Atlantığı-yoksa Pasifik miydi-yürüyerek geçmişim de yorgunluğu yıllar sonra çıkıyor. Mina... Kedinin

ağzından yeşil renkli bir sıvı boşanıyor şimdi. Nikotin zehirlenmesi olabilir mi? Döşemenin muşambasında oluşmuş avuçiçi büyüklüğündeki gölcükte birşeyler kıpırıyor. Kedi çıkardığı yalayıp yutmaya başlıyor. Yazıyorum.

Mina'nın son şiiriyle geçirdiğim akşamdan iki hafta sonra Kuzey Amerika'yla Avrupa arasında koşturulan bir aptallar gemisine binip New York'a geldim, oradan trenle New Orleans'a inip Veracruz'a doğru demir alan bir şilebe atladım. Veracruz'la Mexico City arasınıysa belime sarılı kuşağın ceplerindeki yüzlerce sarı liradan yalnızca tekini kullanarak kiraladığım otobüsle geçtim. Mexico City büyük boyutta bir Kurfürstendam'dı. Birinci Dünya Savaşı'ndan kaçmış herkes bu kentteydi. Bulunmamam gereken birkaç kentten birine düşmüştüm. Bir ara Sao Paolo'ya, Mina'nın yanına gitmeyi bile düşündüm. Ne ki kent değiştirmekle olmayacaktı. Görebildiğim kadarıyla bu kitadaki kentler kelebek avlamaya el vermeyecek denli kentleşmişti. Mexico City'nin gelişmiş batakhanelerinde dolaştıkça sarı liralarda hızla tükeniyordu. Bu batakhanelerden birinde benim yaşımda bir Türkle karşılaştığım gün Andr  yüzünden yazılamamış öyküler aklıma geldi. Ülkesinden söz etmesini istedim. Maintenant'ın yüzlerce sayfasını dolduracak denli uzun anlattı. Ülkesini anlatmaktan yorulduğunda monoklonu çıkarıp bacalarının arasına sıkıştırdığı bastonuna dayanarak kendisinden söz etti. Fransızcayı benden iyi konuşan, Mina'dan akıllı karısını Paris'te bir kabarede bırakıp Meksika'ya kaçan bu adamı sevmedim ama ülkesine kanım ısındı. Maintenant'ı yeniden çıkaramayacağıma göre anlattıkları boş bilgiler olarak kalacaktı. Kafamda başka düşünceler oluşmaya başlamıştı. Yanlış kaçışımı yoluna koyacak bir kararın eşliğindeydim. Mina'ya kalsa verilmemesi gereken bir karara bağlıydı geleceğim.

Said Duhanı'yi dinlemekle geçirdiğim haftanın sonunda kaldığı otele gidip ona ölümü tanıştırdım. Bastonuyla kapıda görüldüğünde ciğerine vurduğum bir çift

yumrukla nefesini kesip önümde diz çöktürdüm, toparlanmasına kalmadan parmaklarımı gırtlığına doladım. Ne bağırdı, ne de inledi. Eli yerine boynunu sıkın ölümü ben iki etmeden dost edindi, bastonunu ceketimin yan cebine astı, beş parmaklı bir dağ kedisi gibi ayaklarımın dibine yıkıldı. Bay Duhani derli toplu bir adamdı. Odasında herşey olması gerektiği yerdeydi. Kırmızı astarlı ceketleriyle yakaları balenli gömleklerini gömme dolaptaki askılarından çıkarıp odadaki iki bavuldan boş olanına yerleştirdim. Yatağının başucundaki komodinin çekmecesinde duran gümüş dolmakalemi, nüfus kağıdını, cüzdanını, pasaportu, adres ve banka hesap defterlerini ikinci bavuldan çıkan dört teneke tütünle birlikte bavula attım. Monoklunu ipek pijamasının cebinde buldum. Baston hala ceketimin cebinde asılıydı. Bavulu yükledim, Said Duhani'yi kapının eşiğinde bırakıp Veracruz'a giden ilk otobüse atladım. Okyanusun dalgalarıyla başa çıkabilecek bir yelkenli bulmak kolay olmadı. Florida'dan Küba'ya giderken rotasını şaşırılmış bir Amerikalı kıyıya vurana değin deniz haritalarını çözmekle uğraştım, yalnızca hafta sonları avlanmaya çıkan tek kollu bir balıkçıdan sekstant kullanmayı öğrendim. Paris'ten yola çıktıktan yıllar sonra İstanbul'a vardığımda savaş bitmişti.

Sonrası biliniyor. Dibe varmanın başka yolları da olduğu. Bu da biliniyor. Bilinen ne varsa iş isten geçtikten sonra biliniyor. Başka yollar kolay alınıyor. Bu henüz bilinmiyor işte. Başkalarının yaşamına iyelenerek yol alınabildiği. Bir ölümle başlayan bu

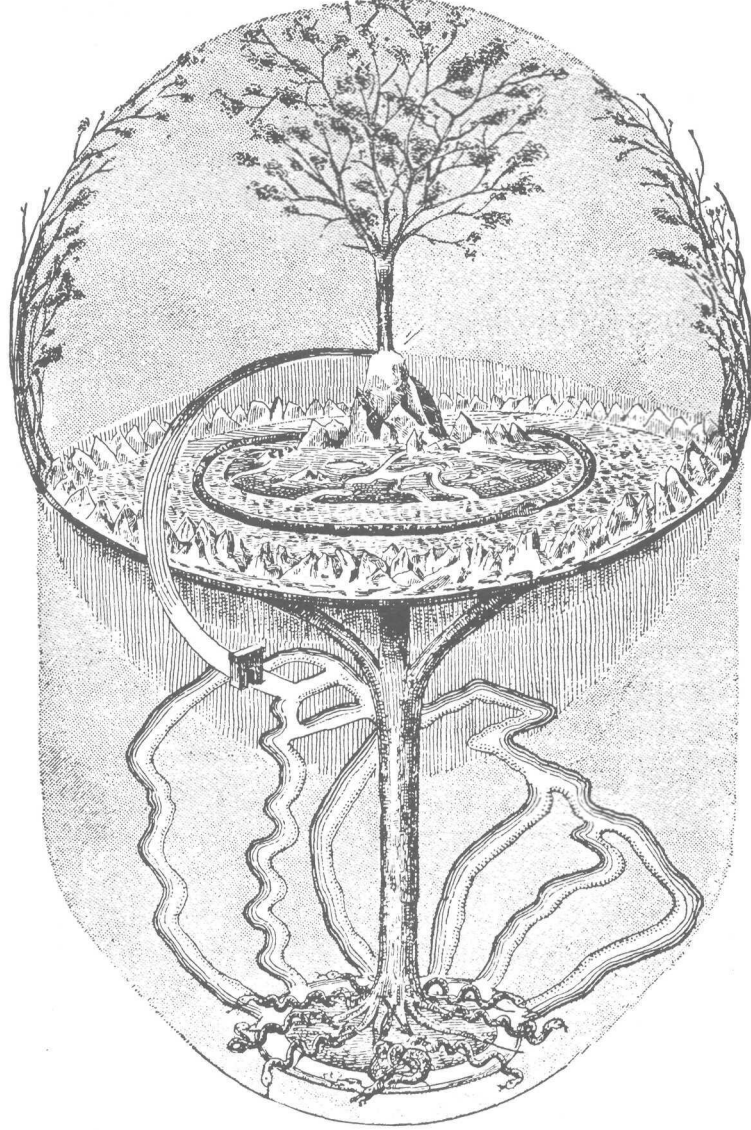
iyelenme ikinci ölümden bitiyor. Kedi kucağıma, oradan iskemleye zıplıyor, tırnaklarını yazdıklarına geçiriyor. Benim dibim bu odanın içi. Kedinin dibiyse bu iskemlenin üstü. Yazdıklarımı tırmalayarak okuyor, yüzüme bakarak iç geçiriyor. El ayak çekildiğinde son bir yürüyüşe çıkmayı düşünüyorum. Hızla çarpmaya başlayan yüreğim bacaklarıma temiz kan pompalıyor. Ne ki Sadık Duhani mi yoksa Fabian Lloyd olarak mı yürümem gerektiğinde kararsızım. Mina yanımda olsaydı.. Yazmayı yeğliyorum. Andr  Breton'la Gide Mexico City'de bir barda bıçaklandığıma inanıyorlar. İçkili çay partilerini bensiz vermek zorunda kalan kokonalar cesedimin ikinci sınıf bir genelevden çıkarılırken görüldüğünü Paris'e yayıyorlar. Delaunaylar hakkımda çıkarılan söylentileri dinlemez görünürken birkaç çember daha çizip içlerini sanatsal renklerle dolduruyorlar. Mina... Kedi yine dışarıya çıkmak istiyor. Mina Sao Paolo'da beni beklemekten bıkmıyor. Çift dipliler için sorun hangi dibin kendilerine daha yakın olduğunu keşfedebilmektir. Uzaklığı ya da derinliği keşfetmek bakış açısını değiştirmeye bakar. Dibin derinliği düşmeyi kolaylaştırır. Şimdi o noktadayım işte. Kolayca düşülebilecek bir yükseklikte. Başkalarından büyük güçlüklerle çaldığım kendimi iki dipten birine bırakıyorum. Artık ayağa kalkmayacağımı sezinen kedi kapıyı açıp odadan çıkıyor.

↓

kesif limanında buluşalım

Hayat Ağacı

Ergun Kocabıyık

Yggdrasil, Edda'nın Dünya Ağacı, XVIII.yy

Hayat Ağacı, gövde ve dallardan oluşan bir ağaçtır. Veya kök ve gövdeden oluşan bir ağaç. Çünkü Hayat ağacının dalları, göğün derinliğine uzanan birer kök, kökleri ise toprağın derinliklerine uzanan birer daldır. Kök veya dallarla emilen evrensel su, gövde boyunca akar. Bu gövde, evrenin temel damarındır. Yer derinliklerinden gelen karanlık sularla göklerden gelen aydınlık sular aynı gövdede akarlarlarken karşıtlarına dönüşürler. Dünya, bu ağaçla nefes alır. Yine bu ağaçla soluksuz kalır.

Dipnot

Yepyenyim

Sesim dudaklarımdan işitilir

Herhalde benim

Sevim Burak, Everest My Lord

Dip dipcik, dip dipsiz, edip, siftah (kan kancık, dul çulsuz, stop, fellah), yansılama, yanılısama, kanıksama, anırma. Bu beyiti izah ediniz. İzahat - dipnotta ağzının payını almıştı - Elemanlarına ayırınız; bileşke. Hafriyattan olacak dibe battık. Melahat, zaruret, tahminimden de tatmin olmuyor. Harfi tarif ediniz. Kumbaraya bozuk para atmayınız. Bazuka. Dipsiz, kelime yerine oturmadi. Hay aksi, yansısı. Piramid boşmuş. Bademciklerini aldirdı, mikroplar antikorsuz kalacak. Üşenmeden inip bakmışlar. Şüphesiz bu boşluk. Erekliliği kendinde. Sivilce gibi. Sivil ve ince. Kadını tuvale fırlatmış. Frapan bir nü olmuş. Enikonu. Yüzeyde kalalım, ama yüzeyi de acıtıyoruz. Bu dikdörtgen değil ki. Saydım, dört altı defa 'gibisinden' güldü. Ses ses, bir gırtlak olayı mı, bir diyafram, mesela bir karın kalça bel temas. Dip dizisiz olmaz, seriyel müzik, mesela dibi reddediyor, ama o da basene dayanıyor. Enikonu. Bu anakronik, diyakronik, tonal, atonal, kromatik ve quadrofobik sesler çıkarıyor. Yüzünde faili meçhul bir sakal ve bıyık. Aşağıyı yukarıyı bildirmek için. Ne yani şimdi yüzün semantiğini burundan mı çıkaracağız. O da bir direk. Dip dipçik fellah bazuka. Ama kıllar aşağı doğru çıkıyor. Geniş kanatlar. Herşey yerçekimine talip - yoksa 'tâbi' mi demeliydim- Bilgisayarım, otsayarım, gülsayarım. Ona bir türlü laf geçiremiyorum -geçirimsiz (*impénétrable* ve *inaliénable*) ve geçimsiz. Bir tek virüsü var, ya kedimden ya da benden geçmiş olacak. Mesela o da oturuyor, yani bir dibi var, yerçekimi var, duruşu var. Onun da bir 'sistere'si var mı acaba ve *ex*'le mi benle ilişkiye geçiyor ve bir egzistans oluveriyor. Onun da bir *Stand*'ı, hatta bir *understand*'ı var mı, beni anlıyor mu, bu 'duruş'un altında ne var *under*'in altında, onun da altında neler neler var. *Underwood* mu.

Evimin dibi, ocağımın inciri, zıkkımın kökü, cehennem dibi, dibin dibi yerin dibi, fezanın dibi, astronotun dibi, kozmonotun dibi, Nasa'nın dibi, masanın bacakları. Kalem oynatmak, yazmak bir sistol ve ekstrasistol hareketidir demişti biri, ama örgütlü bir hareket, çorap örmeğe de yarar, dokumacılıkta da kullanılır. Hahlar ayaklarımızın dibindedir. Ama kalemin dibi ucudur, tığ ucu gibi. Ben hep kuştüyüyle -telekti galiba- yazma denemelerimde başarısız oldum, hayvanın eti midemde tüyü dilimde, yani elimde. Dilin kemiği yok biliyorum ama elin kemiği var, kemik ucuyla yazınca bu kadar oluyor. Kemiğe ruh katınca (*supplément d'âme*) eriyor, kemik erimesi oluyor, buharlaşıyor, eter salgısı oluyor, kendimden geçiyorum, bir kemik ucuyla yazdığımı unutuyorum. Ruh kemiğe ek, dibe ek, dibi unutturuyor, eke ek oluyor, kemikler de başka eklemelerle eklemeleniyor ve bu hilt ve salgılardan bir dip çıkmıyor. Dibe ek, köke ek, kökün kökü, zıkkımın kökü, bir türlü has olana hassa'sına ve hülasa haline ulaşamıyorum. Ben bayağı ve basbayağı bir dipnot muyum, bedenime soruyorum, o da bana soruyor, birbirimizle iyi anlaşıyoruz, yani

Dibe ek, köke ek,**kökün kökü,****zıkkımın kökü, bir****türlü has olana****hassa'sına ve****hülasa haline****ulaşamıyorum. Ben****bayağı ve basbayağı****bir dipnot muyum,****bedenime****soruyorum, o da****bana soruyor,****birbirimizle iyi****anlaşıyoruz**

bir understanding var, ama kim kimin under'ı bunu bulamıyoruz; ama hep söylerler, birbirimizi andır'ıyoruz. Altta kalanın canı çıksın misali. Hem piramid de boşmuş; içinde canlı bir ruhu taşıyan ölü bir tabut biliyorduk onu. Harf, harfi tarif et, soldan say, yazıyı soldan sağa yazıyoruz ve yazarken bir dibe yaslanıyoruz, ama söz galiba gerçekten de yalnız basene dayanıyor.

Hep derim. Bu bir ayakta olma durumu, bir ereksiyon. Yukarısı aşağısı, sağ sol, pencerelerkapılar masalar sandalyeler hep boyumuza göre. Doğru oturmak da bir Richtigkeit, bir réctitude sorunu. Rectum demiş Latinler, 'nereye?', 'rektuma'. Herşey besin maddeleri misali bir dibi boyluyor, yani, kibarcası 'Dante'nin cehennemi'ni.

Dibi kolla, sivilce'lerini fazla sıkma, onlar senin gayrimenkullerin, başın sıkışınca - ki baş, kap, kapital'dir - içinden cerahat akar, bu paradır, yani hilt ve salgı ama ekin ekinin eki olarak, avcun kaşınınca da bu olur, dürtekle, para gelir hem de likit ve nakit olarak, ama başın sıkışınca cerahat kaybedersin, o yüzden dibi kolla, kökü belle, havalandır, hazırla. İşte baş'la, yani kapital'le dibin, kökün alakası budur. Bu kaidedir, yani bir nevi dip, heykel kaidesi. Bu kaideye riayet et. Başla deyince başla, kökle deyince kökle. Aklın sahuruluk bedeninin iftariyelik ola.

Sonra Tarih'in tortusunda halklar vardır, adı üstünde, dibe çökmüş, tortulaşmış - bir başka deyişle bu harfler her dört ayak üstüne düşerler şuurun dibi yerçekimi etkisi yapar üzerlerinde - yani yerleşmişlerdir, çökmüşlerdir, adı üstünde der Bedevi. Sonra bir başka kaide, kök-sap meselesi, 'turnam turnam ben buralarda durmam', göçer giderim, yani kıl çadır, göçmen kuşlar meselesi vardır. Onlar da göçerler göçmesine ama Stand'larını ve sistere'lerini de beraberlerinde götürürler, köksüz möksüz ama nihayet birer kök-saptırlar. Hem kök hem sap, kaidesiz bir ereksiyon, bir kıl, bir çadır. Kayıt dışı bir ekonomi, ihraç fazlası, ihraç yorgunu bir kalıkalış ve gidiveriş. Bir gidek/gelek olgusu yani. Anlayacağın onlar da o kadar malsız mülksüz, çulsuz, dulsuz değıllerdir, stop fellah. Yas tutarlar, biraz önce ayrıldıkları yerin yasını tutarlar, kışlaktaysalar yazlığın, yaylanın, yayladaysalar kışlağın yasını. Bir kışla ekonomisi, bir yayla ekonomisi, bir paranın iki yüzü, nergis ve nergis. Mümkün olsa bağdaş kurarak bir yerden öteki yere göçerler. Çünkü onlar tortu olup tam dibi boylamasalar da, dibi ve dizimin dibini severler. Köksüz millet olmaz fellah, olursa onun adı da tadı da başka olur. Ata'dan belli, âttâ, ta ta ta ta. Taa oraya derler, başlangıç noktasına dönerler, bir tebeşir dairesi. Çünkü diplerini de beraberlerinde görürler, dipsiz millet olmaz fellah, dip oyulmuş yerine bir ek bırakılmış olsa bile.

Boşuna geldik desene Piramidin merkezî odası boşmuş, odada bir oda, içinde de bir ek, bir dipnot varmış. Öyleyse siftahı biz yapalım nakit ve likit.

**Köksüz millet olmaz
fellah, olursa onun
adı da tadı da başka
olur. Ata'dan belli,
âttâ, ta ta ta ta. Taa
oraya derler,
başlangıç noktasına
dönerler, bir
tebeşir dairesi.
Çünkü diplerini de
beraberlerinde
görürler, dipsiz
millet olmaz fellah,
dip oyulmuş yerine
bir ek bırakılmış
olsa bile.**

Düşlerin Ardında

Ey yetersizlik! Düşlerim asla arzulanan yırtıcı
hayvanı yaratmayı başaramaz.
Kaplan belirir, bu kesin,
ama ya parça parça, ya kırılğan,
veya gülünç biçimsel değişimlerle
veya kabul edilmez bir boyutta
veya son derece kısa ömürlü
veya köpek ya da kuş görünümünde.
J.L.Borges, Düş Kaplanları

Karanlık kimi zaman sokakta kimi zaman da göz kapaklarımızda bizi bekler. Sürekli bir yokluğun içine çekildiğimizi düşünürüz. Bir kara delik gibi, dibini göremediğimiz devamlı bir düşüş. Geceleri caddeleri sokak lambalarıyla aydınlatırken, uykudaki karanlığı rüyalarla aydınlatır ve bu şekilde dibe düşmekten kurtuluruz. Caddeler ya da tüm diğer dışarılar bir yana, insanın kendi dibine düşmesi çok korkunç olabilir. Bu yüzdendir ki her insan her yaşta, hatırlasın ya da hatırlamasın, muhakkak rüya görür, kendi karanlığında boğulmamak için.

Rüya uykudan, uyku geceden, gece gündüzden çıkar. Günün sonu ve yorgunluk hep uyku vaktini işaret ederken bizi buna çeken şeyleri düşünmeyiz. Oysa küçük bir çocukken sıkıcı gelen uykular, zaman geçtikçe yorgun bir iş gününün son perdesine, geçici bir kaçış, bir kurtuluş yoluna dönüşüverir. Öyle ki çoğu zaman yastıktan başımızı kaldırmak istemez, çalar saatimize bu içe dönüşü böldüğü için lanet yağdırırız. Peki nedir uykuyu bu kadar özel kılan? Uykudayken vakit nasıl geçer hiç bilmeyiz. Belki vücudumuz dinlenir ama beynimiz asla. O sıkılır, üretmeye başlar, elindekileri kullanır ve bizi oyalar. İrade dışı gerçekleşen bu işlem rüyadır. Yüzyıllar öncesinin skolastik düşüncesinde açıklanması en güç olan, olmayanı var eden zihinsel gerçeklik olarak rüya, belki de bu yüzden uykuyu bizim için büyüdü olana eşdeğer kılar. Gizemli ve kural tanımayan düşünce dizgesi olarak rüyalar, özellikle ortaçağ toplumlarında, gizemini dinden, kuralsızlığınıysa rüyayı üreten beyinden alırlar. Acaba buna skolastik

düşüncede olduğu gibi bugün de kuralsızlık demek doğru olur mu? Bilimin yolunda ilerleyen 21. yüzyıl için böyle bir düşünce ancak beynin sistemli işleyişine bir hakarettir. Her türlü düşünme işlemini dine devreden bu ortaçağ sistemi bugün yerini düşleri psikanalize emanet eden başka bir sisteme bıraktı. Eskiyle yeni arasındaki çelişki, psikanalizin bilinmeyene değil, saklanmış olana yönelmesinden kaynaklanıyor. Kutsalı arayan dinsel yorumlarla psikanalizin ortaya çıkarmaya, çözmeye çalıştığı bilmece çok farklı ve birbirinden bağımsız iki ayrı sorun. Bilimsel yöntemler geliştirerek beynin gizli işleyişine yetişmeye çalışan psikanaliz, tıpkı bir hırsız gibi kulağını kapağa dayamış tıktırların ritmiyle şifreyi çözmeye, sonundaysa "içerisi"ni aydınlatmaya çalışıyor. Bilinçdışının kapıları açıldığında içle dış bir olacak ve böylece derinlerde saklı "ben"i anlamak kolaylaşacak. Psikanalizin uzun bir geçmişi yok, ama yine de bilim ve felsefeye özgü ayıp-yasak tanımaz tavrı ona büyük adımlar atma olanağı sunuyor. Böylece en derine, çok eskiye inen Freud, teorilerinde çocuklukta içgüdülerin gelişimi ve düşleri bilinçdışı çözmek için kullanıyor. Tüm bunlar bana ait olan ama bilmediğim "ben"in açığa çıkması için gerekli. Düş yardımıyla bu "ben" arayışına girmek, düşte görülenle kastedilen, düşün içeriğiyle düş düşünceleri arasındaki kapıları aralamak demek. Düşte gördüklerim beynimin birer ürünüyse bunu üretmesine meydan veren düşünce nedir?

İlk anlaşılması gereken nokta, görünür içerikle gizli içerik arasındaki fark. Bu farkı bilinçdışında bulunan, gizli içeriğe ait, düş düşünceleri yaratıyor. Düş düşünceleri, geçmiş yaşantıların bilinçdışında oluşan bir birikimi. Gizli içerik düş düşüncelerinin tamamını kapsarken, görünür içerik rüyalar vasıtasıyla onu imaetmekten öteye gidemiyor. Düş düşüncelerinin eksik bir anlatımı olan düş içeriği, rüyayı yaratan fikirlerin ortaya çıkarıldığı ilk nokta. Psikanaliz işleminin de başlangıç noktası. Anlatıldıktan ya da kağıda döküldükten sonra görünür içeriğe dönüşen rüya psikanaliz sırasında detaylarını ele verir ve bizi

Max Ernst, A Surrealistic Novel In Collage

gitgide gizli içeriğe çeker. Bu düş düşüncelerini görünür içeriğe bağlayan ve dönüştüren aşamaların ilk kısmıdır. Diğer aşamalar ise düşün parçalar halinde analizine dayanır.

Düşün, bir filmin kısa bir parçası ya da bir tablo olarak algılanması, yorumu çıkmaza sokar. Rüya birçok gerçek dışı, henüz gerçekleşmemiş ve bilinçdışının zorlamasıyla yaratılan görüntülerden oluştuğu için onu bütünü içinde anlamaya çalışmak yanlış olur. Bu, düş düşüncelerinin oluşturduğu zinciri reddetmek ve rüyayı tek bir fikrin ürünü olarak ele almak demektir. Düş eğer birçok geçmiş yaşantının ürünüyse, bu onun çeşitliliğine işaret eder. Çok fikir çok görüntüyü, görüntülerse ifadelerini buldukları sözcükleri getirir. Freud sözcüklerin ve harflerin simgesel önemini vurgulamak için (resimli bilmece) örneğini veriyor. Tabloda çatısında bir sandal bulunan bir ev, alfabenin tek harfi ve kafası koparılmış koşan bir adam resimleri var. Mantiğa ve doğaya aykırı tüm bu resimlerin tablo bütünlüğü içerisinde incelenememesine karşın tek tek bakılıp onları ifade edecek sözcük ya da heceler bulunduğu anlam bütünlüğü oluşturulabilir. Bu bütünlük sözcüklerle sağlandığında saçma ve değersiz görünümünün yerini, her okunuşunda farklı anlamlar ve çağrışımlar uyandıran bir şiire bırakacaktır. Tıpkı bir şiirde olduğu gibi düşlerde de yeni anlam ve çağrışımlar uyandıran şey yoğunluktur. Freud'un yoğunlaştırma işlemi adı altında gerçekleştirdiği düş yorumlamaları bize kapalı kalan kısmın düşlerde sadece ima edilmesine açıklık getiriyor.

Freud'a göre yoğunlaştırma düş içeriği ile düş düşünceleri arasındaki orantısızlığın baş nedeni. Düş düşüncelerinin içeriğiyle karşılaştırıldığında rüyalar, kısır kalıntı ve özetlenmiş birer örnektir. Rüyaların oluşumu bilinçdışı bir yoğunlaştırma sürecine dayanır. Rüyanın ardındaki gizli düş düşüncelerini ortaya çıkarmak ancak düşe ait parçalar hakkında bilgi veren bir çözümlemeyle mümkün. Bunlar her ne kadar tamamen çözümlenmiş gibi gözükseler de bilinçdışında hala farklı bir kısma dahil kalmış

olabilirler. Nedeni tıpkı bir ağ gibi birbirine örülü , düşüncelerin birden çok düğümle, birbirlerini destekleyecek şekilde bağlı olmalarıdır. Bu düş düşüncelerinin bizim üzerimizdeki etkisiyse gece boyunca görülen rüyaların bir çoğunu unuttuğumuz izlenimine kapılmamız. Bu bir yañılsama da olabilir ama hatırlanan rüya aslında gece boyunca süren (düş işlemi) nin eksik bir kalıntısı. Düş işlemi bilinçdışıyla bilinç arasındaki sürekli bir alış veriştir.

Bu alış veriştir düşte beliren bir düş düşüncesinin diğerleri arasından nasıl sıyrıldığını açıklıyor. Düş-ışleminde düş içeriğiyle düş düşüncesi arasındaki ilişki netleşiyor. Karşılıklı bir etkileşim içinde olan içerik ve düşünceler düşün öğeleri sayesinde birçok kez tekrarlanıyor. Öğeler her ne kadar düş düşünceleri tarafından belirlense de, düşüncelerin her biri çeşitli öğeler tarafından farklı ve tekrarlı olarak ifade ediliyor. Bu düş öğelerinin aradan sıyrılabilen düş düşüncelerine tanıdığı bir hak. Örneğin, oyuncacı elinden alınıp ders çalışmaya zorlanan bir çocuk, rüyasında önce topla, sonra kumla, sonra oyuncak arabayla, daha sonraysa annesiyle oynuyor. Böylece sürekli tekrarlanan oyun düşüncesi çok çeşitli çağrışımlarla düşte yerini buluyor. Freud "Yoğunlaştırma işlemi"yle çözümlenmeden geçirdiği her düşün bu ilkenin sarsılmazlığını ispatladığını görmüş:" Düş öğeleri, tüm bir düş düşünceleri kütesi tarafından oluşturuluyordu ve bu öğelerin her birinin düş düşünceleriyle ilişki içinde birçok kez belirlendiği gösteriliyordu." (1)

Düş öğelerinin dışındaki bir diğer biçimlendirici de sözler. Düş esnasında geçen sözlerin kimi zaman biçimsel değişime uğramalarına sık sık rastlanır. Bunun kaynağı çocuklukta sözcüklere nesneymiş gibi yaklaşan ve bu sayede yeni diller, farklı sözdizimleri icat eden çocukların oluşturduğu dilsel hilelerdir. Düş işlemi, bu hileleri ve yeni sözel biçimleri çözümlenmesiyle yoğunlaştırma üzerinde başarı elde eder. Sadece 'anlamsız' sözcükler değil, ilişkili olduğu birçok başka anlamla birleştirme yoluyla ortaya çıkarılan sözcükler de vardır. Örneğin, Tausk (1913)

tarafından bildirilen on yaşındaki bir oğlanın 'kategori' düşünde bu görülür. Çocuğun dış dünyadan aldığı bilgi vücudun belirli kategorilere ayrılıyor olmasıdır. İlk kez annesinin kendisini emzirmesiyle cinselliği tanıyan çocuk, kadın cinsel organlarını tek bir kategoride toplar. Emzirilen sütün tadı ve bilinçdışında bunun tuvaletini kontrol etmekten duyduğu hazla bağdaştırılması rüyadaki çözümlemenin esasıdır. Bu yüzden orada kategori, kadın cinsel organları ; kategorileştirmek te işemek anlamına gelmektedir.(2)

Uyandıktan sonra hatırlanan konuşma cümleleri, düşün içinde anımsanan konuşulmuş sözcüklerden türemişlerdir. Bu değişmez kural, çözümlmeyi yaparken sözcüklerden yararlanmayı kaçınılmaz kılar. Hatırlanan bir konuşma belleğe yerleştirilmiş ve metni aynı kalmış ya da değişik anlamlar kazanmış olabilir. Çeşitli günlük konuşmalardan bir araya getirilmiş veya gerçeğini farklılaştıran bir metin olarak biçimlenmiş de olabilir. Tüm bunlar o sözün söylendiği ana bir gönderme olduğu için kullanılan sözcükleri düşün ve dahası bilinçdışının şifreleri saymak olasıdır. Yoğunlaştırma işlemi içinde her görüntü, düş-ışleminde görülmüş bir düşü temsil eder. Rüeyayı anlatırken kullanılan sözcükler görüntülerin ifadelerini bulmasını sağlar. Düşün ne anlama geldiğini bulmak, ya çözümleme ya da tüm düş-ışleminin hatırlanmasıyla mümkün olabilir gibi gözükse de her ikisi de tam manasıyla mümkün değil. Tüm düş işlemini hatırlamak bir yana dursun, uyanır uyanmaz anımsamaya çalışılmazsa düş giderek belleğimizden silinecek ve akşama kalmadan gölgeleşecektir.

Bilinçdışı ne kadar çözümlenmiş ve bilinçe yaklaştırılmış olursa olsun hep kendini farklı kılan yeni detaylar buluyor. Bunun içinse deneyimleri kullanıyor. Deneyimler o kadar sık ve çeşitli ki bilinci bir vücut, bilinçdışınıysa o vücudun iç organları gibi görmemek mümkün değil. Detayları hep daha derinde saklı. İçteki bir çürüme ya da bir kanama bir bölgeyi sarınca tüm vücudu yiyip bitiriyor ya da hasta bölge

hemen tedavi ediliyor. Ama düşünceler o kadar kapsamlı ki onun yaralarını sarmak da çok zor. Düşünceler ve geçmiş yaşantıların birbirine geçmiş halkaları bir kısmını bilince, bir kısmını da bilinçdışına sarkıtmış bir ağ gibi örülü. Yaşam bilinçdışına yeni halkalar eklerken psikanaliz bu halkaları rüyalar aracılığıyla bilinç boyutuna çekiyor. Ne kadar çekerse çeksin zamanın sürekliliği içersinde durması mümkün olmayan yaşamsal birikim bize çözümlenelerin sonu olmadığını ima ediyor. Ve tabii ki düşün içinde aranan düş düşüncesini çevreleyen şifrelerle bilinçdışının barındırdığı 'ben'i çevreleyen şifreler birbirini tam olarak karşılamıyor. Rüeyayı çözümlensek bile ya bilinçdışını açan anahtar deliğe büyük geliyor ya da delik anahtara. Bu yüzden bilinçdışının tamamını anlamak rüyalarla değil rüyalarda mümkün. Çözömlenen düşlerse okyanustan damlalıklıkla çekilen sular gibi.

Notlar

1. FREUD S., Die Traumdeutung- Düş Yorumları. Çeviren: Dr. Emre Kapkın.
2. a.g.e. "Yoğunlaştırma İşlemi" bölümü.

Can Yeleklerinin Kullanılışını Gösterir Tablo

(Tatlı Sudan Korkan Serpil İçin)

Orhan Cem etin

Ŗekil 1

Ŗimdi hemen bir can simidi kap -aman yelegi işte! Hadi hadi hemen!

Ŗekil 2

Tamam. Kafanı o üstteki halka gibi kısımdan geçir. Sakin olur musun? Ne o cüzdan elindeki? At onu elinden! Sırası mı şimdi!

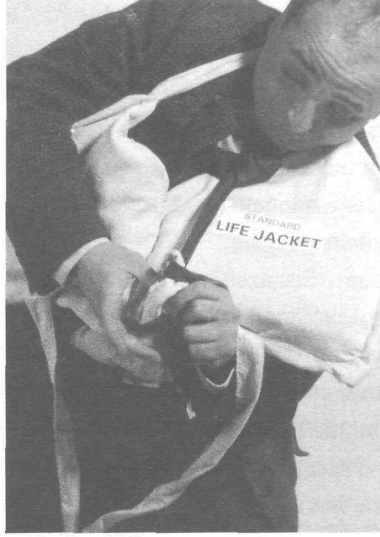
Ŗekil 3

Dur! Ben söylemeden yapma! Yahu dur! Kravatına bağlıyorsun ipi! öz! abuk!

Şekil 4

Abi hasta mısınız! Niye çıkartıyorsun tekrar! Giy şunu! Çabuk! Bak herkes kapıya yığıldı. Çıkamayacağız galiba buradan. Uff, daha ben takmadım yeleşimi.

Şekil 5

Tamam, bağla şimdi serbest ipleri. Bak, yine dolaştırdın kravata! Tamam, tamam, çok sıkma. Ya da, sık abi sık! Sırtından dolaştır. Ya, aslında keşke en başta ceketini çıkartsaydın. Neyse, boşver artık.

Şekil 6

Haa, tamam. Hadi git sen şimdi. Koş! Git hadi! Boşver beni. Git! Git!

Gaia İle Tanışma

Sen şimdi evinde, yanağını kahve fincanına yaslayıp bu satırlarda gezinirken beni ne kadar iyi tanıdığını, ve ne yaparsam yapayım o kendimi hapsettiğim çemberin dışına asla çıkamayacağımı düşünüyorsun. Bense duvarlarına kötü kilimlerin asılı olduğu bu serin pansiyon odasının zayıf ışığında sana bu satırları yazıyorum. Bu iki zamanlılık, bu mekanaşımı yine beni büyülüyor. Yazının yarattığı bu yanılmanın büyülü, tuhaf, gizemli ve muhteşem bir şey olduğunu düşündüğüm, yazıdan medet umduğum, hayallere dalıp gittiğim zamanları hatırlıyorum yine. Aynı yanılmanın tuzağına düşüyorum. Sessizce beyaz sayfanın üzerinde beliren işaretlerin benden çıkıp sana ulaşıyor olması ve şu anda sen bunları okurken benim nerede olduğumu kestirememem, bu belirsizlik bana bizim ortak yaşam tarihimizin zorunlu bir sonucu olarak eski günleri, yazdığım her satırı kutsal bir kitabın ayetleriymişcesine hayranlıkla okuduğum, ben küçük odada çalışırken dinlediğin müzikten halet i ruhiyyeni saptadığım, sadece seni, senin ruhunu tasvir eden cümleler yazdığım geceleri getiriyor aklıma. Güldüğümüz, kendimizi sevdiğimiz geceler... Sonra yazdığım uzun, kontrolden çıkmak için bir virgül, bir yanlış nokta, bir işaret bekleyen cümlelerime bakıyorum. Harflere, her birinin içinde yer aldığı kelimeye göre nasıl eğilip büküldüğüne bakarken görüyorum ki hiç bir şey değişmiyor. Yani benim şehirde bıraktığımı zannettiğim ne varsa hepsi kafamın içinde, benimle beraber...

Herşeyi abarttığım gibi bu işi de, bu yolculuğu da gerçekte olduğundan daha önemli olarak algılıyorum, yaşıyorum. Yıllardan beri yaşadığım ışıklı caddeler üzerindeki üçgenin dışına çıkmanın bu başarısızlık çemberini kıracağına bir şekilde ikna olmuştum. Belki de başkaca bir çıkışım kalmamıştı.

Bilmiyorsun tabii, seninle yolları ayırdıktan sonra nasıl eve kapandığımı, günlerin birbirine bir örnek tren katarları gibi eklendiği o büyük boşluk sırasında nasıl beyaz kağıdın başında oturup yazının gelmesini beklediğimi, varlığının sarmalayıcı anlamı yokolduktan sonra tüm hikayelerin benden nasıl hızla

uzaklaştığını, kitaplıkta duran kitapların nasıl ürkütücü anlamlar kazandığını, hikayeler kurgulamaktansa uzun rüyalara dalmayı nasıl alışkanlık haline getirdiğimi, gündüzleri yerli yersiz uyuduğum için gecelerin nasıl bir uykusuzluk işkencesine dönüştüğünü, ve sonra bu çemberi kırmak ümidiyle bir iş bulmak için eskiden birer birer gururla çarpıp çıktığım kapıları nasıl bir örselenmişlikle çaldığımı, ve sonunda senin o dalgasını geçmekten pek zevk aldığım eski sevgilimin önerdiği işi nasıl bir bitmişlikle kabul ettiğimi bilemezsin tabii. Sen şimdi o kimsenin bozamayacağı bencil konforunun kuştüyü yalnızlığında, hiçbir zaman anlayamadığım rahatlıkla kaşlarını kaldırmış ilgisiz bir merhametle bu satırları okuyorsun. Yine abarttığımı düşünüyorsun. O sırada ben ne yapıyorum? Belki çalışıyorum. Bir robotu andıran kameramanın sessiz bakışı üzerimize düşüyor yaşlı define arayıcısı ile benim üzerime. Asistanım hiç bir şekilde kullanmayacağım notlar alıyor defterine. Çirkin bir el yazısı var. Tiksindiğim tükenmez kalemler kullanıyor. Akşama kadar elleri, çenesi, yüzü mürekkep lekeleri ile kaplanıyor. Defter dediğime bakma eski bir ajandaya yazıyor. İnsanı şaşırtan zamanı geçmiş takvimler. Artık varolmayan bir şubat ayının kayıp bir perşembesi başlıyor not almaya, akşama kadar salı gününe geliyor. Midem bulanıyor. Senin güzel kalemlerin ve defterlerin geliyor gözümün önüne. Elyazın beliriyor güneşin renksizleştirdiği gökyüzünde. Siyah, kıvrımlı harfler gibi uçuyor kuş sürüleri.

***

Yaşlı define arayıcısı ile bir türlü başarılı olamıyoruz. Yapımcım olacak eski sevgilim... Ne kadar yanlış, ne kadar kötü bir dil sürçmesi! Eski sevgilimden bozdurduğum yapımcım demeliydim, hiç hoşlanmayacak diye düşünüyorum. Her gün telefonda rapor veriyorum. Bana birbiri ardına biriktirdiği kurguları sıralıyor, not almaya çalışıyorum, beceremeyeceğimi bile bile çabalıyorum. Toprak konulu bir belgesel çekmek için Anadolu'nun

kıyılarında dolanıp görüntü topluyoruz. Yapımcımın hayalindeki belgesel ile kurmuş olduğu ekip arasındaki büyük uçurum ortaya çıkacak olan berbat film hakkında fikir verebilir sana. "Define Arayıcısı ilk bölüm" diyordu ofisine sızan akşamüstü güneşinin tozlu huzmelerinin altında "Toprağın altına gömülmüş, saklanmış olanın, kaybedilmiş bir hazinenin, altının peşindeki adamı anlatacağız. Altının barındırdığı tüm renklerin yazdığı bir şiir gibi olmalı. Toprağın sakladığını bulmaya çalışan adamın toprağı anlatmasını istiyorum." Daha pek çok şey istiyor tabii. Alegorilerden, simya simgeciliğinden, insanın kendinde bulmak istediğini toprağın altında neden aradığından, bu ve buna benzer bir çok şeyden bahsediyor. Hırslı ve heyecanlı olduğunu görüp şaşırıyorum. Eskiden varolan, ya da bir türlü varolamayan ilişkimizi çağrıştıran bir cümle bir sözcük beklentisi ile yarım yamalak dinliyorum. Sonra define arayıcısı adamlarla güneşin altında başarısızlık üzerine başarısızlık koyarken onun niyetini merak ediyorum. Böyle bir belgeseli belki de sırf bana bir iş vermek için uydurduğunu, gönderdiğim kasetleri seyretmeden çöpe attığını düşünüyorum. Yine de bankaya yatan parayı her çekişimde bunun bir iş olduğuna kendimi inandırıyorum.

***

Saatlerce küreğin toprağa girip çıkışını çektiriyorum. Suskun kameramanın ne düşündüğünü merak ediyorum. Hiç bir şey kestiremiyorum. O mekanik bir göz gibi kaydediyor. Göz ne düşünür ki?

Ve sonra birbirine benzeyen pansiyonlardaki gizemli gece yaşantımız. Akşam yemeklerini hep birlikte yiyoruz. Çektiğimiz bölümün kahramanları ve biz. Yemeklerden sonra konaklanmış olan kasabanın ya da köyün geceleri önem kazanan bir mendireği, bir tepesi veya bir ağacı varsa oralarda bir kaç saat turlayıp sigara içiyoruz. Kameraman sanki kamerasının yokluğunu kapatmak, ondan boşalan yeri doldurmak için bir fotoğraf makinesi taşıyor. Ne zaman çektiğini hiç birimiz göremiyoruz. Asistanım

ise gündüzleri sahip olduğu pasaklı halinden kurtulmak için her gece saçlarını başka türlü tarıyor.

Oysa sen her zaman aynı şekilde, sabırla, bir ayın yapar gibi tararsın. Yıllarca aynı şekilde taramaktan doğal kıvrımlarını senin zevkine emanet etmiş saçlarının sakinliğine bağladım gücünü. Bir kez olsun ağladığını görmek için neler vermezdim? Her halde bu hayatımızda bir dönüm noktası olurdu. Dönülecek bir nokta kalmadığı için, düz bir çizgiye dönüştüğü için ve ben, ben böylesine aciz olduğum için bitti değil mi? Hiç ağlamayan kadın ve büyümeyen oğlu.

Define arayıcısı adam akşam yemeğinde, birlikte rakı içerken bana bu kasabaya neden ve nasıl geldiğini anlatıyor. Babasının, ülkenin yaşadığı son büyük savaşlardan önce, zengin bir tüccar olduğunu ve karışıklık sırasında altınlarının büyük bir bölümünü sadece kendisinin bildiği bir yere gömdüğünü anlatıyor. Bulduğumuz kasabadan kilometrelerce uzak bir yerden bahsediyor. Annesinin son nefesini verene kadar bu altınları sayıkladığını ve hiç görmemiş olduğu babasının altınlarını bulmayı ona vasiyet ettiğini, kendisinin bu aile efsanesini asla ciddiye almadığını, yıllarca bir bankada memur olarak çalıştığını, daha sonra kumar illetine bulaştığını, her şeyini bir gecede kaybedip tek göz bir bekar odasında kaderinin ne olduğunu düşünüp durduğunu ve sonunda babasının altınlarını bulmak dışında hayatının bir anlamı olmadığına karar verip yollara düştüğünü, babasının kasabasının çevresinde annesinin aktardığı ayrıntıları boşuboşuna yıllarca aradığını ve ne o kel tepeyi, ne kavak sıralarını, ne yosunlu kayayı, ne bilge ceviz ağacını ne gözyaşı deresini bulamadığını, daha sonra umutsuz defineciler kervanına katıldığını, ve çeşitli sahte haritalar, büyüler, muskalar, çatal çubuklar, cinler yardımıyla ülkeyi karış karış gezdiğini, artık ümidini tamamen yitirmişken onbeş yıl önce bu

kasabaya geldiğini ve çevrede amaçsızca dolanırken annesinin tarif ettiği tüm ayrıntılara sahip o mekanın karşısına bir anda çıkıverdiğini anlatıyor. Ve bunun Tanrı'nın bir mükafatı olduğunu düşündüğünü söylüyor. Heyecanla yaşlı adama altınları bulup bulamadığını soruyorum. Acıyla gülümseyip şöyle diyor: "Aramadım ki. Evet neredeyse bulmak için bütün ömrümü verdiğim o yeri buldum ama... Ama karşılığında hayatımın en güzel senelerini kaybettim. Gençliğimi, ümitlerimi... Şimdi hiç bir altın bunları geri getiremez. Onbeş yıl önce nasıl şaşırıldığımı tahayyül edebilirsiniz. Günlerce gözüme uyku girmede. Hatta bir başkası burayı bulur diye bilge ceviz ağacının altında uyudum hep. Ceviz ağaçları fotoğraf çeker derler, doğru olduğunu yağmurlu bir gecenin sonunda anladım. Sabah uyandığымda ceviz ağacının büyük bir dalını götürmüş olan, gövdesini baştan başa yakmış olan yıldırımdan sonra benim kaçarkenki resmim çıkmıştı yanık gövdeye. Sabah gösterebilirim size. Herneyse günlerce plan yaptım. Araştırmaya nasıl başlarım, nasıl sürdürürüm diye. Fakat bir gün içime bir kurt düştü. Ya altınları bulamazsam? Ya hafızam beni yanılttıysa? Ya buna benzer kayalar, ağaçlar, dereler bir çok yerde varsa? Kazmaya başlarsam geri dönemezdim artık ve başarısızlığı kaldıracak gücüm kalmamıştı. Belki de bulup bulabileceğim buydu. Kimbilir. Sonra zaman geçtikçe bu toprağın altında olduğuna inandığım ama kazıp bakmadıkça emin olamayacağım hazinenin yine de bana ait olduğunu düşünmeye başladım. Hem artık bir önemi de kalmadı."

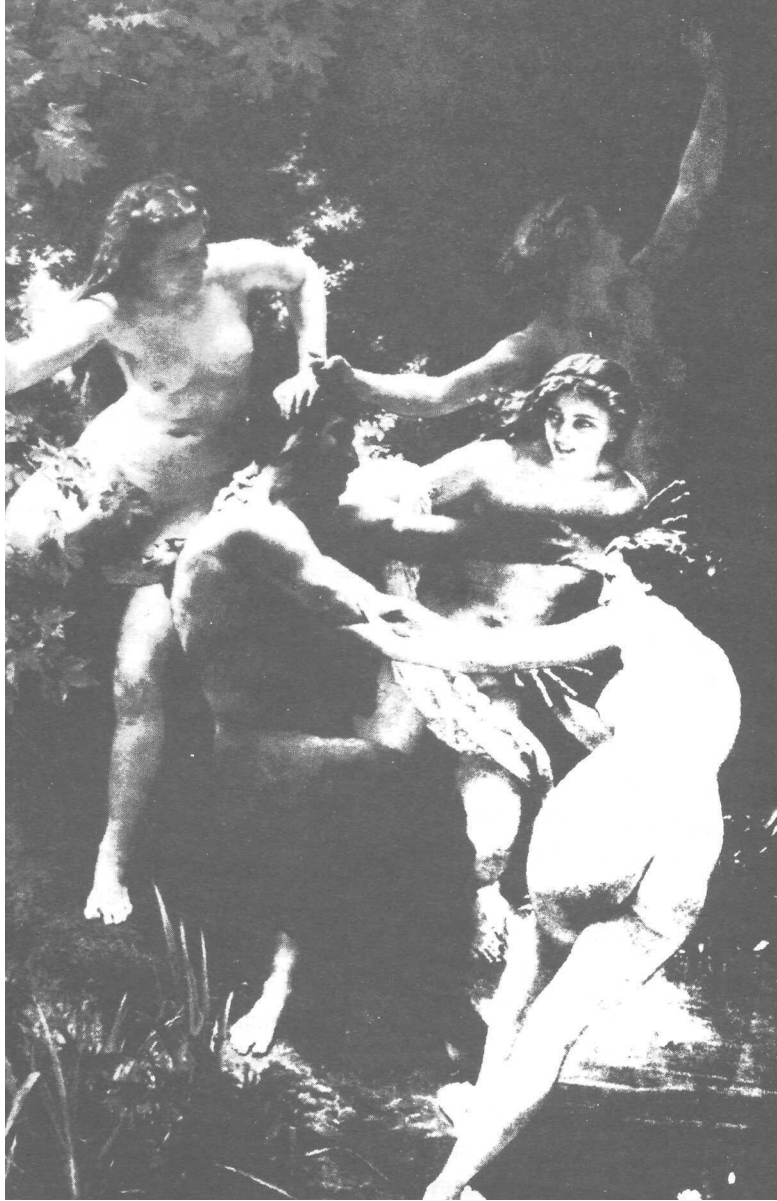
Sonra hayatının geri kalan bölümünü define haritaları çizerek ve meraklılara yöntemler öğreterek geçirdiğini, haritaların sahte olmasına rağmen arayanları aradıklarına ulaştıracağına inandığını ve çevredeki mütevazı şöhretini de bu inancına borçlu olduğunu anlattı.

***

Aslında en son mezar bölümünü çekecektik. Ama kuyu bölümünü çekmek için konakladığımız o koyu renk toprakların üzerine, çam ormanlarının eteğine

kurulmuş köyde yaşanan ani bir ölüm planlarımızı değiştirmemizi gerektirdi. Biz bu yarı kurgusal belgeselde sadece düzmece bir mezar kazdıracaktık. Yapımcım gerçek bir cenaze olacağı için öylesine sevindi ki... Telefonu kapattığımda pişman olmuşum. Ölen kişi bizim tüm konuştuklarımızı duymuş gibi utanmışım. Bir cenazeydi sözkonusu olan. Ölüm yani. İnsanın toprağa kavuştuğu, toprağa verildiği tören... İnsanın, toprak üzerindeki yalnızlığının bitip, doğanın sonsuz çevrimine katıldığı, zerrelere ayrılarak tekrar başa döndüğü, sanki hiç varolmamışcasına yokolduğu, geride kalanlara, tüm hayatın tatlı bir rüyadan başka bir şey olmadığını, topraktan başka varılacak bir yer olmadığını, ölümlünün yaşamı boyunca çıkmaya çabaladığı tüm dorukların, tepelerin gereksiz bir hayalden başka bir şey olmadığını, onu bekleyen tek şeyin toprağın dibi olduğunu anlatan o siyah kapıyı anlatacaktık. Bunu anlatmak için bir mezar kazdıracaktık, kameramızla o bir kaç metrelik derinliğe inecektik. Belki dürüst bir şey olmayacaktı. Sahte, yapmacık olacaktı. Bu bana ters geliyordu başından beri. Fakat öte yandan gerçek bir cenazeyi görüntülemek de nedense mahrem bir şeyi gözlemek gibi geliyordu. Zaten gerçekten olan ile kurgusal olan arasındaki ilişkiyi bir türlü çözememiş olmam, kurgusal olanın, hayal olanın, insanın gördüğü düşlerin toplamı olan sanatın ve tasarımın etkisine çarçabuk kapıldığım için hiç bir şey yaratamaz olmuşum.

Bu yüzden de yazıdan, kurgusal olandan nefret etmişim şehirde. Hayal dünyası ile gerçek dünyayı birbirine bağlayan o köprünün benim için bir tuzak olduğunu anlamışım çoktan. Kendi yazdıklarım ya da yazamadıklarım için değil tüm yazılı olanlar korkutuyordu beni. İçlerine çekiyorlar, gerçek dünyanın yerine söyledikleri her şeyle benliğimi sahte, sanal düşüncelerle, hayallerle dolduruyorlardı. Çocukluğымda evimizin duvarında asılı olan reproduksiyon tablo karşısında hissettiklerime benzer şeyler. Bir orman manzarasıydı. Küçük bir göl. Terkedilmiş bir kayık. Dev ağaçlar ve uzaklarda sarı

yeşil gökyüzü. Bu ormanın nerede olduğunu sorduğumda babam öyle bir yer olmadığını söylemişti. "Ressam" demişti "bu resmi aklından yapmış". Ve büyük ressamların bir şeye baka baka çalışmak zorunda olmadıklarını, akıldan her istediklerini çizebildiklerini söylemişti. Ressamın kim olduğunu sorduğumda ise bilmediğini zaten bu yağlıboya resmin asıl resme baka baka yapılmış olan bir kopyası olduğunu söylemişti. Olmayan bir ormanın taklid bir görüntüsü. Olmayanın suretinin taklidi. Sanırım başkaca bir şey sormamıştım. Ama aradan yıllar geçtikten sonra, hiç varolmayan insanlar ve mekanlar tasarlamaya, hayal etmeye çalıştığım sıralarda yaşadığım hayalkırıklığının mutlaka o resimle bir ilişkisi olduğunu sanıyorum. Yazdıklarımın ve okuduklarımın gerçekte varolmadığı düşüncesinin yarattığı rahatsızlık sen içeride sessizce saçlarını tararken geçen yıllar boyunca artarak tarifsiz bir sıkıntıya ve bulantıya dönüşmüştü. Kendi hayatım büyük bir hikaye değildi. Çünkü o hikayenin kahramanı olamamıştım. Hiç bir şey değişmiyordu. Adeta ölmüştüm.

Sabahın erken saatinde mezarlığa gidip, mezarın kazılmasını görüntüledik. Mezar kazıcıları ile konuştuk. Ölen kişinin aslında çok önemli biri, çok zengin fakat ermiş bir kişi olduğu için fakir bir hayat sürüp öldüğü efsanesinin doğuşuna engel olmaya çalıştım ama ne söylersek söyleyelim kameranın oraya gelmesi halkı bir neden arayışına itmişti. Kazıcılar anlattılar, kaç metre kazılır, çukur ne yöne doğru açılır, hangi dualar okunur, sonra nasıl gömülür... Biz kaydettik. Cenaze sırasında omuzlardan toprağın derinliklerine indirilen yolcuyu görüntüledik. Yapımcım mutlaka bu görüntülerin üzerine şiirsel / mistik bir metin yazmamı isteyecek ve kavga edecektik. Çünkü çekim yaptığımız ışık, mekan, ağaçlara bulanmış sis, bulutlar, her şey estetik bir sonuç vermişti. Oysa ben gerçeğin güzel ve güzel olmayan tüm yönlerinin kaydedilmesini ve buna müdahale edilmemesini arzuluyordum. Kurgunun dışında bir kaydetme. Fakat ne yanılı!

Üzerlerine kamera döndüğü anda tüm doğallıklarını yitiren insanlar gönüllü olarak bu kurguyu oluşturdular. Onlara baktığımız anda, belirsizleştiler, gerçekliklerini yitirdiler. Bu sırada toprağın insanı içine aldığı an, o tuhaf son, bir karanlık olarak kaydedildi kameraman tarafından.

İşimizi bitirdikten sonra ormanda yürüyüş yaptık. Asistanım sanki bir botanikçinin asistanıymış gibi çeşitli bitkiler topladı, bazı mantarlar bulup sevindi. Her bulduğu hakkında anlatacak bir şeyler bulması bazen beni şaşırtıyordu. Ormanın evcil patikalarında, sanki doğduğundan beri bu yolları arşınlamış gibi rahat ve huzurlu görünüyordu. Herşeyin nemli olduğu, ağaç dallarından likenlerin tül tül sarktığı, toprağın üzerlerinde çürüyen yapraklarla dev bir canlıyı andırdığı o ormanda ne arıyordum? Bir yürüyüş mü sadece. Biraz havayı koklamak mı? O dev ağaçların içimde yarattığı ilkel heyecan ve sevinç ve aşinalık hissinin kökeninde çocukluğumun tablosu mu vardı? Her an o tablo ile karşılaşacakmışım gibi, bu karşılaşma anında herşey denetimden çıkacakmış gibi gergin, yürüdüm.

***

Geceleri birlikte uyuyoruz. Bunu sana yazmayı nedense sansürlediğimi yeni farkettim. Bilirsin kilitli kapıların ardında uyuyamam. Kapı kilitlendiği anda, aklımın fobi merkezi devreye girer ve birazdan deprem olursa toprağın beni bu kilitli oda ile birlikte nasıl yutacağına dair görüntüleri yayınlamaya başlar. (Deprem! Bunu yapımcıma hatırlatsam mı acaba? Toprağın kabarıp, yarılp tüm gazap dolu yüzünü gösterdiği o korku felakete değinsek mi acaba?) Her zaman yaptığım gibi söylemeyi istemediğim bir şeyden önce lafı uzatmaya başlıyorum. Ve o sırada akla gelebilecek her şeyi o yapacağım itiraftan çok daha önemli bir şey gibi gündeme getirip geliştirmeye başlıyorum. Belki de yaratıcı düşünce denilen şey benim için sadece bir mazeret üretme süreci.

Her neyse, asistanımdan bahsediyordum. Daha yolculuğumuzun ilk gecesinde geldi. Yatağımda, uyumadan önce karışık düşünceler içindeydim.

Yalnızbaşına, şehrimden, alışkanlıklarımın uzakta ne aradığımı kendime sorarken bir yanımla da geleceğe dair güzel şeyler düşünüp avunuyordum. O sırada kapının açıldığını duydum. Hırsız olabileceğini düşünerek gergin ve sessiz bir bekleyişe girdim. Gelen oydu. Sanki yıllardır birlikte uyurmuşuz gibi büyük bir rahatlıkla uzandı yanıma. Ne yapacağıma karar veremedim. Bu açık bir davetten de öte bir davranıştı. Kararsız, bu yabancı sıcaklığın varlığından mutlu, ertesi gün olacak olanlardan dolayı tedirgin, hareketsiz kalmayı yeğledim. Öylece uyudum. Sabah uyanışımda yanımdan gitmişti.

Bir daha gelmeyeceğini, reddedilmiş olduğunu düşünerek yaptığından pişman olmuş olabileceğini sanmıştım. Bütün gün boyunca onunla hiç bir şekilde yalnız kalmamaya özen gösterdim. Fakat gece olduğunda yine çıkıp geldi. Şu satırları yazdığım yolculuğumuzun onaltıncı gecesine kadar hep geldi. Ve hep birlikte uyuduk. Bedenlerimiz birbirine değdi ve sanırım alıştı ama o kadar. Ertesi güne yansımaya tuhaf bir birliktelik. Belki de ikimizin de istediği sadece buydu. Birazdan ışığı söndürmemden bir iki dakika sonra odadan içeri süzülüp yanıma uzanacak. O mürekkep lekeleri ile kirlenmiş elleri ile sarılıp uyumaya başlayacak. Meyvalı sakız gibi kokan saçlarının kokusunun bedenime, yatağıma sinmiş olduğunu her sabah hayretle farkediyorum. Sonra seni, senin sabahlarını düşünüyorum. Benim asla bilmediğim ve öğrenemediğim bir kozmetik dünyasının gönüllü araştırmacısı gibiydin. Her türlü krem, losyon, şampuan ve sütün en pahalı ve güçlü olanları ile vücuduna itina ile dokunurdun. Seyredilmekten hoşlanmazdın. Topuklarından başlayıp, saç diplerine kadar uzanan muazzam bir emiciydi bedeninin, sürdüğün herşeyi adeta teninle içerdin. Sonra kendini saten geceliklere ve oradan da kuştüyü yastıklara bırakır, hiç bir şeyi umursamadan televizyon seyrederdin. Oysa bu kız... Çalıcırıp ve diken yüzünden kesikleri içindeki bacakları ile, ucuz şampuanların yumuşatmadığı saçları ile, yenmiş

tırnaklarıyla sarılıyor bana. Senin hiç sarılmadığın gibi, uyurken oyuncak ayısına sarılan küçük bir çocuk gibi sarılıyor bana.

***

Son birkaç gün yazamadım bu uzun günlük-mektuba. Sahi mektup olarak başlamıştım ama nedense içimden postalamak gelmedi. İlk kaybolur diye korktum, sonra da yolculuk bitince postalarım daha derli toplu olur diye düşündüm. Yine kurguluyorsun diye bıyık altından güldüğünü görür gibiyim. Belli mi olur kararsızım, belki de ertesi gün hepsini birden postalarım.

Yazmadığım günler boyunca arkeolog bir grupla birlikte çekim yaptık. İlk defa yaptığımız işin bir anlamı olduğuna inanmaya başladım. Her ne kadar yapımcım benden bir arkeoloji belgeseli beklemiyor olsa da, Yaşlı arkeologun söylediklerini çöpe atacak olsa da uzun çekimler yaptık. Arkeolog sevimli bir adam. Bazen oldukça yaşlı olduğunu düşünüyorum, bazen de özellikle eski çağlarda buralarda neler yaşandığını anlatırken yaşsız olduğu hissine kapılıyorum. Çok ilginç şeyler anlattı. Bulduğumuz yörenin nasıl ilk modern şehrin kuruluşuna tanıklık ettiğini, şehirde kimlerin yaşadığını, akşamüstleri güneşin batışını seyrederken nelerden bahsettiklerini, su yollarını açıp her eve suyun ulaşmasını sağlayan kadın belediye başkanını, cimnazyumunu, sporcuların hamamını, ayaklarını nerede yıkadıklarını, adlarını okulun duvarlarına nasıl kazdıklarını ve daha bir çok ayrıntıyı sanki onlarla beraber orada yaşamış gibi canlı bir şekilde aktardı.

Gruptaki öğrencilerin, her sohbeti, ağızdan çıkan her sözü, öğrenimlerinin bir parçası olduğu bilinciyle dikkatle dinlediklerini gördükçe, eski bilme aşkıyla dolu olduğum günleri hatırladım. Arkeolog bizim neyin peşinde olduğumuzu sorduğunda "Toprak" dedim. Aslında yapımcımın sözlerini içimden hiç tekrar etmemiş olduğumu, işin gereklerine uygun olarak hiç düşünmemiş olduğumu, tüm bu yolculuk süresince sadece kendimle uğraşmış olduğumu anladım. Fakat yine de bu yirmi günlük yolculuk

kendi hikayesini oluşturmuş kafamda. Arkeologa yapmakta olduğumuz işi anlatırken asistanımla kameramanın ilk kez beni dikkatle izlediklerini farkettilim. Çünkü bir yönetmen değildim, işin acemisiydim yani ve onlar da bendeki hikmeti merak ediyorlardı doğal olarak. Ama beni bilirsin, bazen nereden kaynaklandığımı bilmediğim bir ilham, bölük pörçük durmakta olan, gözönünde olup da bütün bir resim gibi algılanamayan şeyleri bir araya getirmemi sağlar. Ya da bana öyle gelir ve benim inancım karşımdakini ikna eder: "Toprak üzerine bir belgesel çekiyoruz. Daha doğrusu toprağın içinde olanla ilgileniyoruz. Toprağın altında olan her şey bizim ilgi alanımıza giriyor. Şu anda kaç bölüm olacağını bilmiyorum ama bir çok temayı kuşatacak görüntü topladık. Define ya da altın arayıcısı, çiftçi, mezar kazıcısı, arkeolog, mağaracı, kuyu kazıcısı, hepsi ilgi alanımıza giriyor. Dört ana unsuru kapsayacak büyük bir projenin ilk halkası olacak bu. Toprak ile başladık çünkü bu ülke bu unsurun barındırdığı her şeyi çok parlak bir biçimde barındırıyor. Toprağın altına saklanmış olanı arayan define arayıcısını çektik örneğin. Size en çok benzeyen de o herhalde. Gerçi siz tarihin peşindedir, ya da toprak içinde bir zaman yolculuğu yapıyorsunuz, ya da biz öyle algılıyoruz. Her ne olursa olsun define arayıcısından daha ulvi bir görev yaptığımız kesin. Sonra tarım üzerine bir bölüm olacak. Toprakta gizli olan hayat enerjisini görüntüleceğiz. Zeytinyağı ve şarap gibi iki muhteşem sıvının toprağın derinliklerinden gelen mistik özünü anlatmaya çalışacağız. Bu toprakların bilinçaltının mayası olduğunu düşündüğümüz iki önemli şey. Toprağın bereketi, onun içine düşen tohum, toprağın derinliklerinden çıkıp havaya karışan tanrısal öz... Sonra mağaralar var. Mağaralara kurulmuş şehirlerden, sağaltıcı sıcak su kaynaklarına doğru hatta daha derinlere, yeryüzünün içine doğru bir yolculuk. Jules Verne'nin o muhteşem Arz'ın Merkezine Seyahat'indeki gibi. Aradığımız aslında toprağın ya da yerin kendisini. Bir bütün olarak yüklenmiş olduğu anlamlar..." Daha başka şeyler de

söyleyecektim ki arkeolog bana daha önce az çok duymuş olduğum fakat tamamını kavrayamamış olduğum mitolojik hikayeler anlattı. Gaia'dan, toprak anadan başlayarak yaratılış efsanelerinden, toprağın dişil özelliklerinden, kadının hiç bir zaman tam olarak anlayamadığımız farklılığından bahsetti. Tüm tanrılardan ve tanrıçalardan önce, zamandan bile önce varolan kozmik güç Gaia'nın ilk erkekleri doğuruşunu, bunlarla birleşip zamanı doğuruşunu ve zamanın, babasını iğdiş ederek tahtına geçişini, ve sonra evlatlarını birer birer yiyişini anlattı. Bu toprakların adı olan ananın tüm kültürlerdeki evrimini, binlerce yıl boyunca ana tanrıça için yapılmış olan tapınaklarda nasıl tapınıldığını, iğdiş edilmiş rahipleri, tanrıçanın rahibelerini, ona ait olan doğadaki tüm canlıları ve ruhları, yeraltı varlıklarını, denizlerin kızlarını, orman perilerini anlattı. Orman perilerinin satirleri ve insanları nasıl kandırdıklarını tasvir eden resimleri, masalları, efsaneleri örneklerken, tüm insanlığın o muazzam bilinçaltından bahsederken, ben önümde açılan daha önce farkına bir türlü varamamış olduğum insanlığın sahip olduğu hayaller imparatorluğunun sınır kapısının önünde durmuş içeri alınmayı bekliyordum. Ve aynı zamanda asistanımın esmer görüntüsü süzülüp ruhumun bir yerlerinde kavrayamadığım bir etki bırakıyordu. Ormanda yürüyüş yaparken onun çıplak ayaklarının bastığı ıslak yapraklarla kaplı toprağın onu nasıl selamladığını şimdi anlıyordum. Uzun lekeli parmakları ile dokunduğu yüzlerce yıllık ağaçların nasıl titrediğini şimdi hissediyordum. Geceleri bana sarılarak uyumasının nasıl ilahi bir gösterge olduğunu ve bu sarılmanın ruhumu nasıl onardığını şimdi anlıyordum.

Herkes yatmaya gittiğinde arkeolog ve ben hala konuşuyorduk. Yıldızlı gökyüzü ve gece yaratıkları ve biz, serin gecenin kıyısında sanki binlerce yıl hiç geçmemiş gibi, gökler o eski göklerimiz gibi, deniz o eski denizmiş gibi, ayağımızda sandaletler, ağızımızın kenarında şarap, konuşuyorduk. Uzun zamandır böyle bir atmosfere hasret kalmışım. O gece hiç

bitmesin istiyordum. Neden sonra güneşin ilk ışıkları ile gitmemiz gerektiğine karar verdik ve uygar yataklarımıza geri döndük.

Asistanım mışıl mışıl uyuyordu. Uzun uzun seyrettim onu. Sanki onu köle pazarından satın almışım ve büyük bir günah işlemişim gibi geldi bir an. İçim burkuldu. Sonra aynada kendi yüzüme baktım. Güneşten yanmış yüzümdeki çizgiler daha da belirgin bir hale gelmişler, yüzümdeki anlamı değiştirmişlerdi. Yakında çok önemli bir misyon yüklenecekmişim gibi hissediyordum. Çarpık ve karmaşık duygular içindeki halime bakıp belki de tüm bunlar kaderimin bir parçası diye düşündüm. İlk kez, bu yolculuk boyunca ilk kez şehirde bırakmak isteyip de bir türlü beceremediğim kaygularından, senden, yapımcımdan, başarısızlıklarla dolu küçük hikayemden kopmuş bağımsızlığımı kazanmışım sanki. İlk kez... İlk kez ona dokundum. İlk kez kapıyı kilitledim. Belki de toprağın bana sırlarının tamamını vermese de varlığını hissettirdiğini anladığımdan, aramızda artık kopmayacak ve gelişecek bir bağ kurulduğundan ve bu kapkara kızın toprağın kızlarından biri olduğuna inandığımdan, onu bana getirenin ilahi bir güç olduğunu düşündüğümünden, ne depremi, ne seni, ne de bir başka şeyi düşünmedim.

***

Aradan günler geçmiş olmalı. Arkeolog ile geçirdiğimiz o güzel günden sonra tempomuz arttı. Daha doğrusu iş bir gerçeklik, bir vücut kazandı. Bu arada yapımcım define arayıcısı ile ilgili bölümü atacağını bildirdi telefonla, ya da dilersem bir daha çekim yapabileceğimi söyledi. Biz ise o sırada çok uzakta, sularının şifalı olduğu söylenen bir mağaranın derinliklerinde teknik imkansızlıklarla boğuşuyorduk. Günler, saatler su gibi akıyordu. Yapımcım masrafların arttığından şikayet etmeğe başlamıştı. Neyse ki planladığımız bir çok şeyi yapıp bitirmiştik. İşin tadını kaçırmadan dönmeye karar verdik.

Bu arada asistanım ile yaşadığım ilişki hep aynı şekilde devam etti. Ama şimdi bizi tekrar şehrimize götüren bu otobüsün içinde ikimiz de yaklaşmakta olan sonu

hissediyoruz. Artık teklifsizce odama, yatağıma glemeyecek. Bunu adım gibi biliyorum. Çünkü tek bir kelime konuşmadan yaşadığımız gecelerin bir başka yerde ve zamanda gerçekleşmesinin ne kadar imkansız olduğunu biliyoruz.

Dinlediği müziği mırıldanarak dışarıyı seyreden bu çelimsiz kıza çeviriyorum başımı ve onsuz yapıp yapamayacağımı düşünüyorum. Sonra yeniden sana göndermek için başladığım ve sonra artık benden başka kimseyi ilgilendirmeyeceğini anladığım bu mektubun titrete satırlarına dönüyorum ve yaparım diyorum kendi kendime, yaparım, değil mi ki sensizliği bile becerdim...

Artık bu yazdıklarımı, yaşadıklarımı, düşündüklerimi, hissettiklerimi bilmen beni ilgilendirmiyor. Senden o kadar uzaktayım ki. Bu yolculuk, toprağın derinliklerine yaptığım bu seyahat beni olgunlaştırdı. Ama bu sadece bir başlangıçtı. İleride tekrar döneceğim. O bunu çok iyi biliyor. O ana, o bakire ve o fahişe beni bekliyor. Toprak, yani hayat beni bekliyor.

↓

Hayalet Gemi Cuma Geceleri Radyo Dalgalarında

Dünyanın tüm renklerine, seslerine ve titreşimlerine

ACIK RADYO 94.9

Adam Okyanusu Yuttu

Çiğdemlere Derinlik Sarhoşluğu'nu seyredip etkilenmemiş birisi var mıdır? Elbette vardır ama ben kesinlikle onlardan değilim. Filmden çıktığımda deniz suyunun ısırın serinliğini, tuzunun yakıcılığını, en müthişi de derinliğin sarhoşluğunu üstümde hissediyordum. Yıllar sonra denizin dibini keşfettiğim zaman hissettiğim sarhoşluktan pek farklı değildi bu. Dipte, belli bir derinlikte insanın çiçek toplayası, dans edesi, melankolik şarkılar söyleyesi geliyor. Balıkların neden sersem sersem dolaştıklarını anlayabiliyorum. Dip o garip büyüsünün içine alıveriyor tüm canlıları.

***

Dipte vurgun yemiş ve hayatları karada yatağa bağlı geçen felçli insanların suda tekrar hayat bulduklarını ilk öğrendiğimde dehşete düşmüştüm. Deniz, onlardan aldığı canı onlara geri veriyordu. Sanki böylece sadece O'na ait olduklarını, O'nun esiri olduklarını gösteriyordu. Ve o insanlar tekrar dibe kavuşacakları günü sabırsızlıkla bekliyorlardı, çünkü hayat onlar için sadece dipte vardı. Alan ve geri verenin kaynağının aynı olması nasıl da etkiliyor insanı...

***

Denizin gücünü hissetmek, dalgalarından kaçmamak, dibinde boğulmamak, denizden korkmak ama yine de içine atlamak hayatın ta kendisi gibi. Son derece basit Freudçu bir kişilik testi vardır: bir kelime söylenir ve ne çağırıştırıldığı sorulur. Basit olmasına rağmen son derece isabetli sonuçlar çıkar. Bu testde deniz hayatı sembeler, yani deniz için söylenen herşey aslında kişinin hayatı anlatmasıdır. Cam cinselliği, duvar ölümü sembeler... Düşünüyorum da hayatı semgeleyecek denizden başka birşey bulamıyorum. İşin garibi aslında hayata bağlı olduğumu, onu hem ürkütücü hem de inanılmaz çekici bulduğumu da deniz sayesinde anlayabildim. Galiba en çekici tarafı da bu: hem korkutmak hem haz vermek. "İhtiyar Adam ve Deniz" bu ikili mücadelenin, insan ihtirasının ve yaşamla verdiği emsalsiz kavganın belki de en sade ama aynı zamanda en vurucu anlatımı olduğu için etkiler okuyanı.

***

Bir rüya dinledim. Anlatan hala etkisindeydi, gözleri faltaşı gibi açık anlatıyordu: "Kocaman ağzının içinde denizi taşıyan bir adam vardı, dalgaların sesini bile işitebiliyordum, ağzında dalgaları görebiliyordum, arkadan bir ses ise şöyle diyordu 'Adam okyanusu yuttu.'" Bu rüyanın ne anlama gelebileceğini çok düşündüm. O kadar fazla şey ifade ediyordu ki anlamda boğulmaktansa sihride kaybolmayı tercih ettim. Ama dinlediğim başka bir deniz rüyasında simge çok daha canlıydı. Rüya bir gece vakti güzel kumsalda geçiyordu. Anlatan hiçbir zaman olmadığı kadar şık bir şekilde deniz kenarında verilen bir davate katılmıştır. İnsanlar keyifli bir gece geçirmektedirler. Derken denize girme fikri ortaya çıkar. Durgun denize doğru mutlulukla yürüyen kadın elini suya sokar, eğer sıcaksa mutlaka girecektir. Elini sığ suya soktuğu anda aslında bunun ne zannedildiği gibi sığ ne de görüldüğü kadar masum ve zararsız olmadığını farkeder. O, karanlık ve derinliğinde insanı yutmaya hazır beklemektedir. Denizin bilinci vardır ve bu açıkça anlaşılmalıdır. Tıpkı hayatlarımızda olduğu gibi, dibinde kaybolabileceğimizi bile bile kendimizi içine bıraktığımız derinlik...

***

Denizi hiç görmemiş bir insanın o ilk karşılaşmada hissettiği heyecanı yaşamadım çünkü ben neredeyse denizde doğdum. Ama okyanusun kenarında durmanın ve açıklara doğru dalıp gitmenin verdiği heyecanı tattım. Ve birçok insan gibi sıkıntımı deniz kenarında iyot kokusuyla attım. Hayatta anlamlı birşey aradığım zaman ilk gördüğüm oldu deniz. Balıkların seyretmeyi sevdim. Filmlerde ihtiyar deniz adamlarının sade bilgelikleriyle hayatın ince felsefesini yaparken kelimelerindeki olgun duyarlılığı sevdim. Gemileri yutan, kentleri sular altında bırakan mitolojik deniz canavarlarını bile sevdim ben çünkü onlar denize aitti. Tıpkı benim gibi.

***

Ben içine girebildiğim, dibine inebildiğim, korktuğum ama vazgeçemediğim, tutkuyla bağlanabildiğim şeyi, Denizi seviyorum. Ben denizde hayatı buluyorum, başka hiçbir yerde bulamadığım bir yudum hayatı ...

↓

**Ben içine girebildiğim, dibine inemediğim, korktuğum ama vazgeçemediğim,
tutkuyla bağlanabildiğim şeyi, Denizi seviyorum. Ben denizde hayatı
buluyorum, başka hiçbir yerde bulamadığım bir yudum hayatı...**

Malikhane

İçlerindeki sırdan. sonsuza kadar geçmişte kalamayacak bir gûnahtan korkar gibi korkarlardı. Sonunda, utançlarının üstünü toprakla örten çaresiz hayvanlar gibi, içindeki yaratıklar, anılar ve esrarla birlikte kuyuyu unuttular.

Orhan Pamuk, Kara Kitap

Gökyüzünde tek bir yıldızın bile olmadığı koyu karanlık bir kış gecesinde okudu bana bu hikayeyi... Kütüphanedeydik ve birkaç mum ışığının sıcak sarı aydınlığında eski el yazmalarına bakarken keşfetmiştik o küçük kara kaplı defteri. O yaşlı kütüphane görevlisi tozunu silkelediği eski dilde yazılarla dolu defteri açıp incelemeye başladı. Sonra okuduklarını benim anlayacağım bir dilde bana anlattı.

Ergenlik çağından yeni çıkmış bir delikanlıyken dinlediğim bu hikayeyi bir daha ne okuyana ne duyana rastladım. Yıllar sonra eski dili çok iyi bilen bir tercümanla o kütüphaneye gidip bütün kitapların arasında saatlerce eşinmemize rağmen o hikayenin bulunduğu kara kaplı defteri göremedik... İhtiyar tercüman, sonuç vermeyen aramalarımızın ardından, "Bari aklında kaldığı kadarıyla yaz hikayeyi" dedi, "artık senin hikayen sayılır." Haklıydı... İşte, yıllar önce o kış gecesinde dinlediğim hikaye...

Bir eski zaman harbinden sözediyordu yaşlı kütüphaneci, imparatorluğu mahvın eşiğine getiren, kadınları erkeksiz bırakan büyük bir harpten... Harbe katılmadığı için atadan kalma geniş topraklarındaki büyük malikhanesinde, birkaç yaşlı erkek ve düzinelerce kadınla yaşayan bir Bey vardı, bir de civar köylerde yaşayan tek kollu genç bir kuyu ustası...

Bey bir gün bu kuyu ustasını çağırılmış, malikhaneye yeni bir su kuyusu açması için... Astımlı olduğu için harpten muaf tutulan Bey, zedelenen erkeklik onurunun üstünde yarattığı baskıdan olsa gerek hiçbir kadınla ilişki kurmaz, bütün vaktini malikhanenin büyük kütüphanesinde yalnız başına geçirirmiş...

Bütün kuyu ustaları harpte olduğu için, tek koluyla da olsa, babadan kalma işini yapan yoksul ve genç kuyu ustası da harbe katılmamanın ezikliğini yaşarmış hep içten içe... Bu iki adam kütüphanede karşılaşmışlar ilk kez... Kitaplar kuyu ustasını büyülemiş ve dayanamayıp Bey'e hikayesini anlatmış. Daha küçücük bir çocukken babasının yanında çalışırken, kuyularda akrobatlık yapmayı pek severmiş. Bir gün kuyudan aşağı inerken bastığı taşlardan birisi kaymış ve henüz yeni açılan kuyunun pek de derin olmayan dibine, tek kolunun üstüne düşmüş. Kırılan kolu başına dert olunca, işinin ehli olmayan bir cerrah-berber omzundan kesip atmış bu kangrenli kolu, yaşasın diye çocuk...

O günden sonra kuyulardan hep uzak durmuş. Sonra bir gün bir resim görmüş ve bütün hayatı değişmiş. Resimde bir adam bir mum ışığında kitap okumaktaymış... Adamın yüz ifadesindeki mutluluğu gören çocuk, okumaktan başka bir şey düşünemez olmuş... Köyünden çıkıp yollara düşmüş ve kendisine okumayı öğretecek birini aramış aylar boyu. Sonra bir din adamının yanında kısa sürede okumayı sökmüş ve söker sökmez de onun yanında yaşamaya başlamış... Serpilip gelişip tek kollu ergen bir delikanlı olduğunda ülke o büyük harbe girmiş, o da annesine ve kızkardeşlerine

Daha küçücük bir
çocukken babasının
yanında çalışırken,
kuyularda akrobatlık
yapmayı pek
severmiş. Bir gün
kuyudan aşağı
inerken bastığı
taşlardan birisi
kaymış ve henüz yeni
açılan kuyunun pek
de derin olmayan
dibine, tek kolunun
üstüne düşmüş.
Kırılan kolu başına
dert olunca, işinin
ehli olmayan bir
cerrah-berber
omzundan kesip
atmış bu kangrenli
kolu, yaşasın diye
çocuk...

bakmak için tekrar köyüne ve ister istemez eski mesleğine geri dönmek zorunda kalmış.

Kuyu ustasının acıklı hikayesinden etkilenen ve daha da önemlisi kitaplara olan tutkusuna hayran kalan Bey, ona kütüphanesine istediği zaman girip çıkma izni vermiş. Malikhanedeki bütün kadınlara yasak olan bu kütüphanede o günden sonra bu iki erkek, bütün boş vakitlerini birlikte geçirir olmuşlar... Malikhanede, Camlı Kütüphane denirmiş oraya; çok büyük bir salona kurulu olan bu kütüphane bir üçgen şeklinde imiş. Camlı ve yüksek tavanın kenarlarından aşağıya doğru sıra sıra tam yedi balkonu varmış.

Malikhanenin erkeğe aç kadın hizmetkarlarına hiç yüz vermeyen kuyu ustası ilk kuyusunu yine bu kadın hizmetkarların yardımlarıyla bitirip, suyu bulduğunda Bey'e çıkıp, bu suyu beğenmediğini, yaptığı hesaplara göre malikhanenin altında çok büyük bir su kaynağı olması gerektiğini söylemiş. Bey'den istediği kendisine daha çok vakit verilmesi, bu sayede evin dört bir yanında açacağı dört ayrı kuyuyla bu su kaynağına ulaşmasının sağlanması imiş. Bey hemen kabul etmiş.

Zaten varlığına iyice alıştığı kuyu ustasının bir yere gitmesini o da istemiyormuş. İlk açtığı kuyuyla malikhanenin su ihtiyacını fazlasıyla karşılayan kuyu ustası da, o günden sonra kitaplara daha fazla vakit ayırmaya başlamış. Ama bir yandan da malikhanenin dört bir yanına açtığı kuyuları ihmal etmez, güçlü kadınların yardımıyla kazmaya devam edermiş.

Sonra günlerden bir gün, hizmetkarlardan biri Büyük Hanım'ın onu çağırdığını söylemiş... O ana kadar adını çok duyduğu ama yüzünü bir kez bile görmediği Büyük Hanım'ın kendisini çağırması kuyu ustasını çok heyecanlandırmış ve ayrıca korkutmuş. Çünkü geveze hizmetkarların anlattığı hikayelere göre, Bey'in harpte ölen erkek kardeşinin dul karısı olan Büyük Hanım'la, karısı yıllar önce ölen Bey'in arası hiç iyi değilmiş... Birisi aşağıdaki büyük binada diğeri de o büyük binanın hemen arka cephesinde yükselen terastaki büyük odada yaşar, böylece birbirlerini hiç görmezlermiş. Kimisine göre Bey, Büyük Hanım'ın o terastan başka bir yere çıkmasına izin vermemiş. Geldiği ilk günden beri malikhanede büyük sırlar yattığını bilen ama bunların hiçbirisiyle ilgilenmeyen kuyu ustası, çok korkmuş Bey'in sevgisini ve güvenini kaybetmekten Büyük Hanım'ın yanına çıkarken.

Terasa çıktığında kuyu ustası gördüklerine inanamamış. O güne kadar hep aşağıdan baktığı bu terasın büyük bir bahçeye açıldığını ve binanın dağın eteklerinden aşağıdaki ovaya doğru inen bir merdiven gibi yapıldığını anlamış. Büyük Hanım'ın oturduğu küçük evin karşısına geldiğinde, bu evin küçük bir köprüyle geçilen muazzam büyüklükte bir kulenin tepesi olduğunu anlamış. Malikhanenin arka cephesine gizlenen bu kule, terasın seviyesinden başlayıp, çok daha derindeki toprağa kadar inmekteymiş. Kuyu ustası terasta dakikalarca dağ, ovayı, binayı incelemiş ve bu gizli kulenin, o an bulunduğu açı hariç, hiçbir yerden farkedilemeyeceğini hayretler içinde farketmiş. Çok uzaktan bakıldığında terasın üstünde küçük bir oda gibi görülen bu kulenin tepe noktasından bütün ovayı kilometrelerce öteye kadar

Geldiği ilk günden

beri malikhanede

büyük sırlar

yattığını bilen ama

bunların

hiçbirisiyle

ilgilenmeyen kuyu

ustası, çok korkmuş

Bey'in sevgisini ve

güvenini

kaybetmekten Büyük

Hanım'ın yanına

çıkarken.

görmek mümkünmüş. Bu kulenin varlığını keşfetmesiyle dumura uğrayan kuyu ustasının, Büyük Hanım'ın yanına kabul edildiğinde ayakları titremeye başlamış. Aksi, yaşlı, çirkin bir kadın bulacağını sanarken karşısında güleryüzlü, tatlı dilli çok güzel bir kadın duruyormuş.

Büyük Hanım'ın şeffaf tüller arasında bütün hatlarını görebildiği çıplak vücudu karşısında büyülenen kuyu ustası bu güzeller güzeli kadın konuşmaya başladığında berrak bir suyun cam bir bardağa dökülürken çıkardığı o sesi duyduğunu sanmış. "Senden istediğim" demiş Büyük Hanım, "iki kütüphane arasında yerin altından bir geçit yapman." Kuyu ustasının soru dolu bakışlarına hiç aldırmayan Büyük Hanım, yatağa yatıp belini yataktan hafifçe havaya kaldırıp yatağa kalçalarıyla vurmuş ve işte tam o anda büyük yatak ağır ağır yana kaymış ve yatağın altında büyük yuvarlak bir delik belirmiş. O deliğin başına gelip aşağı bakan kuyu ustası, gördükleri karşısında büyülenip yarım saat kendine gelememiş. Meğer o kule tepeden aşağıya doğru uzanan ince uzun bir kütüphane değil miymiş... Aşağıya doğru kıvrıla kıvrıla dönen bir merdiven ve duvarlarda kitaplar... Büyük Hanım'ın yatağının altında başlayan ve dipteki toprağa kadar uzanan bu kütüphane en az Büyük Hanım'ın güzelliği kadar başını döndürmüştü.

"Eğer" demiş Büyük Hanım, "senden istediğimi yaparsan, her gece saat tam 12'den sonra bu kütüphaneye girebilir ve gün doğumuna kadar istediğin kitabı okuyabilirsin..."

O andan sonra yeni bir hayat başlamış kuyu ustası için. Artık her gece saat 12'yi geçtikten sonra yatağın altından kulenin merdivenlerine iniyor ve yanına aldığı Büyük Hanım'ın hizmetkarları kulenin dibini kazarken o da dilediği kitabı okumaya başlıyormuş... Kuleye girdiği geceler artık hizmetkar kadınların isteklerine de karşı koyamıyormuş.. Merdivenlerde, kitapların arasında söz dinlemediği nefesine boyun eğip Büyük Hanım'ın bütün hizmetkarlarıyla tek tek sevişmeye başlamış...

Bey ondaki değişikliği farketmiş, onu kitapların arasında uyurken gördüğünde önceleri aldırış etmemiş ama sonra eskisi kadar çok soru sormadığını, konuşmaya hevesli olmadığını görünce bir gün karşısına alıp sorguya çekmiş... Kuyu ustası bundan sonra çok daha dikkatli olmaya karar vermiş ve Bey'i hiç şüphelendirmemek için eskisi gibi davranmaya başlamış... Ama Bey, bu kez konuşmalarında sözünü ettiği bir kitabı nerede okuduğunu sorunca kuyu ustası bocalamış... Artık okuduğu bütün kitapların zihninin içinde birbirine karıştığını fark etmeye başlamış, hangi kitabı hangi kütüphanede okuduğunu hatırlayamaz olmuş.

Kulenin dibine açtığı gizli geçit, kütüphanenin altına doğru ilerlerken evin dört bir yanına açtığı kuyulardan birini de artık dikine doğru değil yatay olarak malikhaneye doğru kazmaya başlamış... Onunla çalışan bütün kadınların Büyük Hanım'a bağlı olması da işlerini kolaylaştırmış. Kimsenin Bey'e gidip hiçbir şey söylemeyeceğinden eminmiş... Bundan aldığı güçle malikhanenin dört bir yanına açtığı bütün kuyuları kulenin dibindeki kuyuya bağlama kararı almış...

Artık malikhanenin altındaki kuyularda dilediği gibi dolaşabileceği, iki kütüphane

**yatağa kalçalarıyla
vurmuş ve işte tam
o anda büyük yatak
ağır ağır yana
kaymış ve yatağın
altında büyük
yuvarlak bir delik
belirmiş. O deliğin
başına gelip aşağı
bakan kuyu ustası,
gördükleri
karşısında
büyülenip yarım
saat kendine
gelememiş.**

arasında istediği gibi gidip geleceği günlerin hayalini kurar olmuş... Günler geçtikçe zamanı tümüyle unutmuş ve kendini kitaplarıyla kuyuları arasındaki dünyaya hapsetmiş... Her gece Kule Kütüphane'nin dibinde toprağı kazıyor, kitap okuyor, hizmetkarlarla sevişip, erkeklik suyunu malikhanenin dibindeki topraklara boşaltıyor ve gündeğumundan sonra da kulenin hemen dibine kondurduğu yatağında uyuyormuş. İki saat sonra kalkıp dışardan açtığı kuyularının başına geçiyor ve hepsini birleştirecekleri noktaya doğru kazmaya, kazdırmaya devam ediyormuş... Arasına uyuyor, sonra gece saat 12'ye kadar Camlı Kütüphane'ye gidip okuyor ve Bey'le kitaplar üzerine konuşuyormuş... İçinde karşı konulamaz bir hazla, Büyük Hanım'ın dibe inen kulesiyle Bey'in gökyüzüne açılan Camlı Kütüphane'sinin malikhanenin dibine döşediği kendi kuyularıyla birleşeceği anı hayal ederek yaşıyormuş.

Ve bütün kuyuların kulenin dibinde birleşeceği ve iki kütüphanenin gizli bir geçitle birbirine bağlanacağı gece gelip çatığında, Büyük Hanım'ın odasının kapısını çalmış, her gece saat 12'de yaptığı gibi... Büyük Hanım'ın "gir" dediğini duyar duymaz içeri girmiş ve onu her gece olduğu gibi yatağında yatarken bulmuş... Loş ışığın altında hep yaptığı gibi sessizce onun koynuna girmiş ve usulca Büyük Hanım'ın geceliğini sıyrıp her gece yaptığı işi bir kez daha yapmak üzereyken birden durmuş: "Hanımım," demiş, "bu artık son gece. İsteddiğiniz şeyi yaptım, iki kütüphaneyi birleştirdim... Ayrıca dışardaki bütün kuyuları da bu kulenin dibine bağladım.. İsteddiğiniz zaman bu kulenin dibinden istediğiniz yere gidebilirsiniz. İsterseniz size malikhanenin her yerine ulaşmanızı sağlayacak gizli geçitler yapabilirim. Bey'in sizi mahkum ettiği bu odadan her zaman çıkabilirsiniz. Sizden tek isteğim her gece saat 12'de beni yine bu yatağa almanız. Hiçbir zaman sözünüzden çıkmayacağıma yemin ediyorum..."

Büyük Hanım esneyerek geri dönmüş yatakta ve sanki onu hiç duymamış gibi "Bu gece aşağıdaki kütüphaneye girebilecek miyim ?" demiş sadece...

Sonra beraber kulenin merdivenlerinden aşağı inmişler ve kuyu ustası önde, Büyük Hanım arkada kütüphanenin tam altına gelmişler... Kuyu ustası, Bey'in olmadığı zamanlarda tek eliyle aylarca uğraşarak yaptığı gizli taş kapağı aşağıdan oynatmış ve Büyük hanıma tek elini uzatıp, "Buraya basarak yukarı çıkabilirsiniz hanımım" demiş... Hanım ayağını koyarak yukarı çıktığında ve kuyu ustası hanımın bacaklarının arasındaki karanlığa baktığında, geçitin öte yanından gelen bir su sesiyle irkilmiş. İşte tam o sırada kütüphanenin zeminindeki kapak kapanmış ve kuyu ustası malikhanenin altına açtığı geçitlerinde kendine bir çıkış yolu aramaya başlamış. Malikhaneye geldiğinden beri yerin altında duran ama onun ulaşmak istemediği o büyük su kaynağı da artık kuyulara sızmaya başlamış. Su, açtığı geçitleri ağır ağır doldururken kuyu ustası tek tek bütün çıkışları denemiş ama hepsinin taşlarla kapatıldığını görmüş... Su yarı beline kadar yükselince kendini sulara bırakıp tek koluyla kulaç atmaya başlamış ve gücü tükenip bitene kadar malikhanenin altındaki geçitlerde yüzmüş. Sonra karanlık, su ve topraktan oluşan bir dünyada ruhunu ağır ağır teslim etmiş.

**Hanım ayağını
koyarak yukarı
çıkıldığında ve kuyu
ustası hanımın
bacaklarının
arasındaki
karanlığa
baktıldığında, geçitin
öte yanından gelen
bir su sesiyle
irkilmiş.**

İnişte Yokuşta**İNİŞTE**

Yönlerimiz tersti. Ben iniş aşağıyaydım, o yokuş yukarı. Dört tekerlekli bir mahlûkat-ı şehrin üstündeydim; oysa o, bir tekerleği elinde tutuyordu. Üç karış çaplı bir çember, bilmem kaç tane tel çubuk ve tırtıklı bir kara lastikten mürekkep, boşa çıkmış bir bisikletin tekeriydi elindeki. Binerken mahlûkat-ı şehrin tekerleklerine pek bakmamıştım. Ama bilirim ki, çelik jantın göbeği boyalıydı; muhtemelen mercan kırmızıydı ve göbeğinde 'yaklaşırsan biçerim ha' diyen ve dört yöne fırlayan çıkıntılar vardı... Belki de yoktu... Ah, onun tekerini ve jantını bir görseydiniz, bilirim, bilirim içiniz erirdi. Koca bir salkım çiçek asılıydı. O da mercan kırmızıydı. Yaprakları hiç bir bitkide göremeyeceğiniz yeşillikteydi... İniş aşağıyaydık, tekerlerimiz döne döne, öne, aşağıya gidiyordu. Biz de. Onun tekeri ise yana yana kıvranıyordu, oysa o yokuş yukarıydı... Ve gülüyordu. Somurtmuştum, orta koltuğun kapıdan yanındaydım ve düşmemek için kapıya abanan sağ elimin işaret parmağı seksen kilonun altında eğilmişti. Bir an evvel yokuşun dibine varmak ve parmak ızdırabımdan kurtulmak istiyordum. Sağımızdaydı... Solundaydık. İngiltere trafiğinden farksızdık. Ama o İstanbul'daydı ve ne farkındaydı bunun, ne de bu umurundaydı... Rengi solmuş bir kazak vardı üstünde. Aylardan Aralık'tı, günlerden otuz. Ve, mevsim kıştı. Ben marul gibiydim; o kazaklı. Üşümüş bir hali yoktu. Sakalını da kesmemişti. Zaten, seyrekli sakalı, ha vardı, ha yoktu... Belki otuzundaydı. İniş aşağıyaydık biz, o yokuş yukarı... Bir saniyede, belki bir saniyede daha geçip gittik yanından... Üşümüştüm, somurtmuştum ve bir mahlûkat-ı şehrin dört tekeri üstündeydim... Kazaklıydı, gülüyordu, elinde çiçekler asılı bir bisiklet tekeri tutuyordu. Döne döne, öne aşağı daydık biz; oysa o, yana yana yukarı...

YOKUŞTA

Y ö n

lerimiz

tersti. Ben

yokuş yu

karıydım, onlar

iniş aşağı. Bütün

günü geçirdikleri

floresantlı ve f ya da a

klavyeli inlerinden çıkmışlar,

iniş aşağı geliyorlardı. Günün

yorgunluğunu gizleyen "muzaffer"

bir eda vardı yüzlerinde... Altlarından

fırlayacakmış gibi görünen dört

tekerleklielerin üzerindeydiler. Geliyorlardı

akın akın, üstüme üstüme... Elimde tuttuğum üç

karış çaplı, kankırmızı çiçekler asılı yetmişiki

telden ve tırtıklı bir kara lastikten mürekkep, boşa

çıkılmış bisiklet tekerleğimi farketmeden geçiyorlardı.

Farkedenlerse anlamadan, sadece dudaklarının arasında

sıkışıp kalan öksüz bir gülümsemeyle... On iki saat önce

kestikleri ve on iki saat sonra ibadet eder gibi yeniden kesecekleri

sakalları; fön çekilmekten canı çıkmış saçları; eve ulaşınca kadar

idare etmek üzere tazelenmiş rimelleri, gözkalemleri; günün anlam ve

önemine göre seçilmiş ama özgürlük ifadesi olarak üst düğmesi açılmış

gömlüklerinin yakasından yana fırlayan kravatları ile yorgundular, kızgındılar,

sabırsızdılar. Birbirlerine kafa atmaktan hayata göz atmaya fırsatları kalmayan

ve trafik lambaları daha kırmızıdan sarıya dönerken kornalarına asılan bu

somurtkanlar ordusu sağındaydı. Terstik ters! Yitirdikleri insani duyguların yerini,

yitiremedikleri hayvani duygularla dolduruyorlardı. Üşümüşlerdi. Kollarını kavuşturmaya,

hele hele "sevdiği" birine sarılmaya el vermeyen gocuklarının içinde yine de buz kesiyorlar;

yanlarında oturanın tenine dokunmayı hayal ederek ısınıyorlardı. Ve tek bir dertleri vardı, bir

an evvel inmek. Aslolanın baktıkları değil, durdukları yer olduğunu bilmemenin gönül rahatlığıyla

yokuşun dibine inmek... Oysa ben çıkmak istiyordum yukarıya. Onlardan boşalan yukarıya.

Tekerlekleri döne döne, öne, aşağıydı. Benim yana yana yukarı... Terstik ters!

Striptiz*

Bernardin (Crazy Horse Salonunun sahibi) (erkek):

"Ne soyulur ne de rahatsız edilir...parodi yapılır... Ben bir gözbağcıyım -aldatıcıyım-: gerçeğin tüm çıplaklığıyla gösterildiği izlenimi verilir, aldatmaca bundan ötesine gidemez.

"Hayatın zıttıdır. Çünkü kadın, çıplakken giyinirken olduğundan daha süslüdür. Vücutlar, son derece güzel, cildi saten gibi yapan özel fondötenlerle boyanır... Kollarını yarıda kesen eldivenleri vardır, bu hep çok güzeldir, hercağını kalçasında kesen yeşil kırmızı ya da siyah corapları vardır...

"Rüyaların striptizi: uzay kadını. Boşlukta danseder. Çünkü bir kadın ne denli yavaş devinirse o denli erotiktir. Bu yüzden, sanıyorum ki zirve, yerçekimsiz ortamdaki bir kadın olacaktır (1).

"Kumsalların çıplaklığıyla sahnenin çıplaklığının hiçbir ilgisi yoktur. Sahnede kadınlar tanrıçadır, dokunulmazdır... Tiyatrodaki ve başka yerlerdeki çıplaklık dalgası yüzeyseldir, zihinsel bir edimle sınırlıdır: soyunacağım, aktrisleri ve aktörleri çıplak göstereceğim. Tam da sınırları nedeniyle ilginç değildir. Orada gerçeklik sunulur: burada yalnızca imkânsızı öneririm.

"Her yere yayılan seksin gerçekliği, erotizmin özneliğini azaltır.

"Parlak ışıklarla alacalandırılmış, mücevherlerle parlatılmış, kabarık turuncu bir perukla süslenmiş Usha Barock, bir Avusturya-Polonya melezi, Crazy Horse'un geleneğini sürdürcektir: kolların arasına alınmayı yaratmak."

Striptiz bir dansır: çağdaş batı dünyasının en özgün, belki de tek dansı. Sırrı, bir kadının kendi vücudunu öz-sevisel (auto-érotique) olduğu ölçüde kutsamasıdır. Tüm hareketlerin özü olan bu narsisçe serap olmazsa, bu vücudu sarmalamaya ve fallik nesne olarak simgeleştirmeye gelen bu okşama hareketleri olmazsa erotik etki olmaz. Bernardin'in deyişiyle, yavaşlığı esas olan yüce masturbasyon. Kızın kendini çevrelediği hareketlerin (gestes) (çıplak bırakmak, okşamak ve tatmin taklidine kadar) "ötekine" ait olmalarını belirleyen şey budur. Bu hareketler, kadının etrafında bir cinsel partner hayaletini oluştururlar. Ama böylece bu öteki dışlanır, çünkü kadın erkeğin yerine geçer ve

aslında rüya süreçlerinden farklı olmayan bir yoğunlaştırma işlemiyle hareketlerini sahiplenir. Soyunmanın tüm erotik sırrı (ve işi), şiirsel yavaşlıktaki hareketlerle ötekinin çağrıştırılması ve savuşturulmasıdır.

Tıpkı bir patlamanın ya da bir düşüşün yavaşlatılmış hali gibi; çünkü böylece bir şeyler sonuna varmadan özlemine duymanıza zaman kalır; bu da eğer varsa, arzunun kusursuzlaşması demektir.(2)

Yalnızca vücudu bu hareketlerin aynasında ve bu katı narsisçe soyutlamaya göre yansıtan bir soyunma iyidir; burada hareketler bütünü, modanın, makyajın, reklamların her düzeyinde vücudun dik bir biçimde [érectile] sahneye koyulmasındaki işaretler ve izler yığınının hareketli karşılığıdır(3). Kötü soyunma, elbette ki gösterinin sözde amacına, çıplaklığa kavuşmayı sağlamaktan başka bir şey yapmayan ve vücudu, izleyenlerin doğrudan şehvetlerine teslim etmek üzere hipnozundan yoksun bırakan, basit ve sıradan bir giysi çıkarmadır. Mesele kötü soyunmanın salonun arzusunu yakalayamaması değildir; tam tersine, kızın vücudunu kendisi için büyümlü bir nesne olarak yeniden yaratmayı becerememesidir; dünyevi (gerçekçi, doğacı) çıplaklığı kutsal çıplaklığa madde-dönüşümünü [transsubstantiation](4), kendi kendini tanımlayan, kendini yoklayan bir vücudun çıplaklığını gerçekleştirmemesidir (tüm bu tanımlama, bir kez daha bir rüyadaki gibi hareketlerin aynada olduğunu, vücudun hareketlerin aynasıyla kendine döndüğünü yansıtan bir dolambaçlı anlatım, şehvetli mesafe, bir tür akışkan boşluk aracılığıyla gerçekleşir).

Kötü soyunma, çıplaklığın ya da hareketsizliğin (ya da "ritm" yokluğu, hareketin anılığı) sabırsızlıkla kolladığı soyunmadır: artık sahnede bu hareket halesiyle kendini fallus olarak belirleyen ve arzu işareti olarak kendini tercih eden bir vücudun kapalı küresi değil, yalnızca bir kadın ve kelimenin tam anlamıyla müstehcen bir vücut vardır. O halde başarmak, hiç te genelde düşünüldeği gibi "tüm salonla aşk yapmak" değil, aksine tam tersidir. Bernardin'e göre striptizci kadın bir tanrıçadır ve ona yüklenen, onun kendi

L'échange symbolique et la mort, (Gallimard, s165-170, 1976)'dan

Nazlı Ökten tarafından Türkçeleştirildi.

Lynn Abercrombie

Striptiz*

Bernardin (Crazy Horse Salonunun sahibi) (erkek):

"Ne soyulur ne de rahatsız edilir...parodi yapılır... Ben bir gözbağcıyım -aldatıcıyım-: gerçeğin tüm çıplaklığıyla gösterildiği izlenimi verilir, aldatmaca bundan ötesine gidemez.

"Hayatın zıttıdır. Çünkü kadın, çıplakken giyinirken olduğundan daha süslüdür. Vücutlar, son derece güzel, cildi saten gibi yapan özel fondötenlerle boyanır... Kollarını yarıda kesen eldivenleri vardır; bu hep çok güzeldir; bacağına kalçasında kesen yeşil, kırmızı ya da siyah çorapları vardır...

"Rüyaların striptizi: uzay kadını. Boşlukta danseder. Çünkü bir kadın ne denli yavaş devinirse o denli erotiktir. Bu yüzden, sanıyorum ki zirve, yerçekimsiz ortamdaki bir kadın olacaktır (1).

"Kumsalların çıplaklığıyla sahnenin çıplaklığının hiçbir ilgisi yoktur. Sahnede kadınlar tanrıçadır, dokunulmazdır... Tiyatrodaki ve başka yerlerdeki çıplaklık dalgası yüzeyseldir, zihinsel bir edimle sınırlıdır: soyunacağım, aktrisleri ve aktörleri çıplak göstereceğim. Tam da sınırları nedeniyle ilginç değildir. Orada gerçeklik sunulur: burada yalnızca imkânsız öneririm.

"Heryere yayılan seksin gerçekliği, erotizmin özneliğini azaltır.

"Parlak ışıklarla alacalandırılmış, mücevherlerle parlatılmış, kabarık turuncu bir perukla süslenmiş Usha Barock, bir Avusturya-Polonya melezi, Crazy Horse'un geleneğini sürdürecektir: kolların arasına alınmayanı yaratmak."

Striptiz bir dansır: çağdaş batı dünyasının en özgün, belki de tek dansı. Sırrı, bir kadının kendi vücudunu öz-sevisel (auto-érotique) olduğu ölçüde kutsamasıdır. Tüm hareketlerin özü olan bu narsisçe serap olmazsa, bu vücudu sarmalamaya ve fallik nesne olarak simgeleştirmeye gelen bu okşama hareketleri olmazsa erotik etki olmaz. Bernardin'in deyişiyle, yavaşlığı esas olan yüce mastürbasyon. Kızın kendini çevrelediği hareketlerin (gestes) (çıplak bırakmak, okşamak ve tatmin taklidine kadar) "ötekine" ait olmalarını belirleyen şey budur. Bu hareketler, kadının etrafında bir cinsel partner hayaletini oluştururlar. Ama böylece bu öteki dışlanır, çünkü kadın erkeğin yerine geçer ve

aslında rüya süreçlerinden farklı olmayan bir yoğunlaştırma işlemiyle hareketlerini sahiplenir. Soyunmanın tüm erotik sırrı (ve işi), şiirsel yavaşlıktaki hareketlerle ötekinin çağrıştırılması ve savuşturulmasıdır.

Tıpkı bir patlamanın ya da bir düşüşün yavaşlatılmış hali gibi; çünkü böylece bir şeyler sonuna varmadan özlemine duymana zaman kalır; bu da eğer varsa, arzunun kusursuzlaşması demektir.(2)

Yalnızca, vücudu bu hareketlerin aynasında ve bu katı narsisçe soyutlamaya göre yansıtan bir soyunma iyidir; burada hareketler bütünü, modanın, makyajın, reklamların her düzeyinde vücudun dik bir biçimde (érectile) sahneye koyulmasındaki işaretler ve izler yığınının hareketli karşılığıdır(3). Kötü soyunma, elbette ki gösterinin sözde amacına, çıplaklığa kavuşmayı sağlamaktan başka bir şey yapmayan ve vücudu, izleyenlerin doğrudan şehvetlerine teslim etmek üzere hipnozundan yoksun bırakan, basit ve sıradan bir giysi çıkarmadır. Mesele kötü soyunmanın salonun arzusunu yakalayamaması değildir; tam tersine, kızın vücudunu kendisi için büyümlü bir nesne olarak yeniden yaratmayı becerememesidir; dünyevi (gerçekçi, doğacı) çıplaklığı kutsal çıplaklığa madde-dönüşümünü [transsubstantiation](4), kendi kendini tanımlayan, kendini yoklayan bir vücudun çıplaklığını gerçekleştirememesidir (tüm bu tanımlama, bir kez daha bir rüyadaki gibi hareketlerin aynada olduğunu, vücudun hareketlerin aynasıyla kendine döndüğünü yansıtan bir dolambaçlı anlatım, şehvetli mesafe, bir tür akışkan boşluk aracılığıyla gerçekleşir).

Kötü soyunma, çıplaklığın ya da hareketsizliğin (ya da "ritim" yokluğu, hareketin aniliği) sabırsızlıkla kolladığı soyunmadır: artık sahnede bu hareket halesiyle kendini fallus olarak belirleyen ve arzu işareti olarak kendini tercih eden bir vücudun kapalı küresi değil, yalnızca bir kadın ve kelimenin tam anlamıyla müstehcen bir vücut vardır. O halde başarmak, hiç te genelde düşünüldeği gibi "tüm salonla aşk yapmak" değil, aksine tam tersidir. Bernardin'e göre striptizci kadın bir tanrıçadır ve ona yüklenen, onun kendi

L'échange symbolique et la mort, (Gallimard, s165-170, 1976)'dan Nazlı Ökten tarafından Türkçeleştirildi.

etrafına çizdiği yasadık, ondan hiçbirşey alınamayacağı (cinsel edime geçememek: bu bastırılmış durum, kötü soyunmanınkidir) anlamına gelmez; ona hiçbir şey verilemez çünkü o herşeyi kendi kendine verir, büyüleyiciliğini yaratan tamamlanmış aşkınlık ona buradan gelir.

Hareketlerin yavaşlığı, kutsal ayinin ve madde-dönüşümünün yavaşlığıdır. Burada ekme ve şarabınki değil fallus halindeki vücudunkidir. Düşen her giysi parçasıyla çıplağa, cinsel organın çıplak "gerçekliğine" yaklaşılmaz (tüm gösteri, şiddetli bir çıplak bırakma ve tecavüz itkisinin rahat bırakmadığı o röntgenci itkiyle beslense de bu fantazmlar gösterinin tersi yönde etki) -düşerken fallus gibi, çıplak bıraktığı şeyi işaret eder-bir diğerini açığa çıkarır ve aynı oyun derinleşir, vücut soyunmanın ritmiyle fallik bir portre olarak giderek daha iyi ortaya çıkar. O halde bu, cinsel bir "derinliğe" doğru giden bir işaretlerden arındırma oyunu değildir, tam tersine yükselen bir işaretler oluşturma oyunudur-her iz, erotik gücünü işaret oluşturmaktan alır, yani hiçbir zaman olmamış olandan (kayıp ve hadım olma), yerinde ve mekânında tanımladığı şeye yani fallustan dönüşmekten alır (5). Striptizin yavaş olması bundandır: amacı cinsel soyunma olsaydı mümkün olduğu kadar hızlı gitmesi gerekirdi. Ama yavaştır, çünkü söylemdir, işaretlerin oluşturulmasıdır, ayrılmış bir anlamın titizlikle hazırlanmasıdır. Bu fallik yüz değişimine bakış ta tanıklık eder. Bakışın sabitliği iyi striptizcininçok önemli bir kozudur. Genelde o erotik durumun sınırlarını belirlemeye yönelik bir uzaklaştırma, bir serinkanlılık tekniği olarak yorumlanır. Evet ve hayır: yalnızca yasağı belirleyen sabit bakış, soyunmayı bir tür baskıcı porno-drama çevirecektir. İyi soyunma bu değildir, bakışa bu hakimiyet istenen soğuklukta değildir: mankenlerinki gibi serinkanlıysa bu, şu andaki tüm medya ve vücut kültürünün çok özel bir niteliği olarak ve artık soğuk ve sıcak terimleriyle tanımlanamayacak bir serinkanlılığı yeniden tanımlamak koşullarıdır. Bu bakış öz-sevisel büyülenmenin etkisizleşmiş bakışıdır; kendine bakan, sonuna dek açtığı gözlerini kendi

üzerine kapatan nesne/kadının bakışıdır. Buradaki, sansürlenmiş bir arzunun etkisi değildir: kusursuzluk ve sapkınlığın doruğudur. Bu, kadının sadece önce hoşla gitmeyi, kendi kendisinden hoşlanmayı, ancak kendi imgesiyle arzulu ve aşkın olmayı kabul ettiği taktirde tam anlamıyla kendi kendisi ve dolayısıyla çekici olabilmesini isteyen tüm bir cinsellik sisteminin başarıya ulaşmasıdır.

Bu statünün tasarladığı ideal vücut bir mankeninkidir. Manken, vücudun tüm bu fallik düzenlenmesi için bir model oluşturur. Kelime bunu söyler: manne-ken "küçük adam"; çocuk ya da penis. Burada kadının, onu cazibenin paradigması yapan sofistike bir kullanışla, yoğun bir narsisçe disiplinle, kusursuzca çevrelediği şey kendi bedenidir. Ve kuşkusuz kadının gerçek hadım edilişi (tabii ki erkeğin de ama tercihen kadının etrafında billurlaşan bir modele göre), onun ve kutsallaştırılmış vücudunun bu sapkın süreçle, canlı bir fallus haline getirilmesidir. Hadım edilmek, fallik ikamelerle kaplanmaktır. Kadın bunlarla kaplıdır, vücudunda fallus edinmesi buyrulur; bunu yapmazsa cezası belki de artık hiç arzu edilir olmamaktır. Ve eğer kadınlar fetişist değillerse bunun nedeni kendileri üzerinde bu sürekli fetişleştirme işini yapmaları, kendilerini oyuncak bebek haline getirmeleridir. Bebeğin fetiş olduğu, sürekli giydirilmek ve soyulmak, komik kılıklara sokulmak ve çıkarılmak için yapıldığı bilinir. Çocukluğa simgesel değerini veren şey bu kapama ve açma oyunudur; kadın, kendini bebek gibi süslerken kendi kendinin ve ötekinin fetişine dönüştüğünde tüm nesnel ve simgesel ilişkilere geri döner, bu tersine oyunda (6).

Freud: "Fetiş olarak İç çamaşırlarının bu denli sıklıkla seçilmesi, soyunmanın o son anına kadar kadının fallik olduğunun düşünülebilmesidir" (Fetişizm üzerine).

Hadım etme gösterisi olarak striptizin büyüü, keşfetmenin eli kulağındalığından kaynaklanır, ya da daha çok aramak ve hiçbir zaman keşfetmeyi başaramamaktan, ya da daha iyisi, hiçbir şey olmadığını keşfetmemek üzere yine de her yoldan

aramaktan ileri gelir. " Kadın cinsel organları karşısında aptallaşmayan fetişist yoktur: bu, gerçekleşen baskı altında tutmanın [refoulement] silinmez işaretidir" (ibid.). Düşünülemez yokluk; her "açığa çıkmanın", her "örtüyü kaldırmanın" (özellikle de "gerçeğin" cinsel statüsünün) ardında kalan deneyim: delik takıntısı, tersine fallustan büyülenmeye dönüşür. Bu hayretten ağız açık kalmanın inkâr edilmiş, üstü çizilmiş sırrıdır, tüm bir fetiş topluluğu (nesnelere, fantazmalar, vücut/nesne) buradan kaynaklanır. Bizzat kadının fetişleşmiş vücudu, yeniden canlandığı o yokluk noktasının önünü kapatır, tüm erotik varlığıyla bu yükseklik korkusunu önlemeye gelir "hadım edilme tehdidine karşı bir zaferin işareti ve bu tehlikeye karşı korunma" (ibid.)

Ardarda gelen tüllerin arkasında hiç bir şey yoktur, hiç bir zaman yoktur ve hep bir şeyler bulmak için daha ileri iten hareket, hadım işleminin kendisidir. Bu hareket, eksikliğin tanınması değil, bu boş tüzün verdiği yükseklik korkusudur. Başdöndürücü gerçekçi bir zorlanıma [compulsion] varan batı yönteminin tümü, bu hadımlık şaşılığında etkilenmiştir: "şeylerin derinine" yeniden kavuşmak bahanesiyle bilinçsizce boşluğa şaşı bakılır. Hadımlığın tanınması yerine, her tür fallik oyalanma üslenilir; sonra da büyüdü bir zorlanıma göre "gerçeği" keşfetmek için tüm bu oyalanmaları birer birer safdışı bırakmaya çalışılır. Bu gerçek hep hadımlıktır ama sonuçta her zaman inkâr edilmiş hadımlık olduğu ortaya çıkar.

Notlar

- (1) 1997 yılında, kimbilir belki de 'ilhamını' Baudrillard'dan almış bir reklamcı, bir çiftin uzay gemisinin yerçekimsiz ortamında birbirine tutunup sevişmeye çalıştığı ve bunu reklamın konusu olan blue-jean yardımıyla yaptığı bir reklam filmi çekti. Tek başına bir kadın değildi söz konusu olan ama, onu da tekcinliğin (unisex) blue-jeanın mesajı olmasına verdim. (Ç.N.)
- (2) Hareket anlatısı, teknik terimle (bump and grind), Bataille'in "zıt korkusu" adını verdiği şeyi gerçekleştirir: vücut, onu çıplak bırakan hareketlerle sarp sarmalanarak, karşıtanlılığın verdiği güçle şırsel anlamını kazanır. Bunun tersi yönde, nüdistlerin ve benzerlerinin Bernardin'in deyişiyle "kumsalların yüzeysel

çıplaklığının" çıplak gerçekliği sağladığını sanarak işadetin eşanlamlılığına düşer: gösterilen bir doğanın gösteren eşanlamlısından başka bir şey olmaz. Bu doğacı saçılma Bernardin'in dediği gibi "zihinsel bir edim"den başka bir şey değildir: bir ideolojidir. Bu anlamda soyunma, sapkın oyunu ve sofistike karşıtanlılıkla "çıplaklıkla özgürleşmeye", rasyonalist/liberal bir ideolojiye olduğu gibi karşı çıkar. "Nü'nün boy göstermesi, rasyonalizmin, insan haklarının, biçimsel özgürleşmenin, liberal demagojinin, küçük burjuva özgür düşüncesinin boy göstermesidir. Bu gerçekçi aşırıya kaçma, kendisine işeyen bir bebek armağan edilen küçük kızın söyledikleriyle tam yerine oturmaktadır: "Küçük kızkardeşim de bunu yapabiliyor. Bana gerçek bir oyunak bebek hediye edemez misin?"

- (3) Şeffaf tüller oyunu, bu hareket oyunuyla aynı rolü oynayabilir. İki ya da daha fazla kadını sahneye koyan reklam da aynı türdendir: yalnızca görünürde eşcinsel bir oyundur. Aslında narsisçe bir kendi kendini baştan çıkarma modelinin bir değişkisi, cinsel bir benzetimin dönüşüyle kendi üzerine çevrilmiş bir ikileme oyunudur. (Bu heteroseksüel de olabilir: reklamdaki adam kadının kendi kendisinden hoşlanmasına yardım eden narsisçe bir teminattan başka bir şey değildir).
- (4) Transsubstantiation: bir maddenin başka bir madde haline gelmesi; aynı zamanda Kuddas töreninde ekmekle şarabın, İsa'nın kanına dönüşmesi anlamına gelir. (Ç.N.)
- (5) Son giysi parçası da düşebilir: tümünden soyunmanın mantığını değiştirmez bu. Hareketlerin, vücudun etrafında büyüdü bir hat çizmeye, kilodun çizgisinden çok daha hassas bir bir çizgi çıkarmaya yettiği bilinir ve her durumda bu yapısal izin örttüğü şey, bir cinsel organ değil, vücudu kateden cinselleşmedir. Dolayısıyla organın teşhiri ve nihayet orgazmın teşhiri herşeyi sona erdirmez.
- (6) "Sapkın" arzu toplumsal model tarafından dayatılan arzudur. Eğer kadın öz-sevisel gerilemeden [régression] kurtulursa artık arzunun nesnesi değil öznesi olur ve böylece sapkın arzunun yapısına aykırı hale gelir. Ama arzunun tatmini, ötekinin arzusunun fetişist bir biçimde etkisizleştirilmesiyle sağlanabilir. Böylece özne ve nesne değişmeden kalır (sapkınluğun ve onun erotik veriminin sırrı, özne ve nesne arasındaki arzu işbölümüdür). Tek alternatif şudur: herbiri bu fallik kaleyi, cinsel düzeneğin kapandığı bu sapkın yapıyı kırarsa, fallik kimliğine gözünü dikmek yerine, gözlerini ötekinin yerine onun yokluğuna açarsa, kendi özel ve tehlikeli karşıtanlılığını tanımak için bu fallik özdeşleşmenin akbüyüsünden çıkarsa, simgesel değiş-tokuş olarak arzu oyunu yeniden mümkün hale gelir.

Vasat Okyanusların Dip Porselinası

Bir karaböcüğü daha ezdi Felisanyo ve belirli belirsiz bir acı hissetti derinden çünkü herhangi karaböcüğe kıyarsanız içiniz burkudur.

Üstelik Beethoven hayranı bir kiralık katil düşünün.

Söylemeye dilim varmıyor ama kendisi pislikten nefret eder.

Temizlik muhtelası.

Porselina lafını kesti ıslak sesiyle; uzun siyah saçlarının güzelliğine güvenerek, yüzme teklif eden alaycı tondan gülümsemesi eşliğinde bir sonraki kurbanını, gelecekteki bütün kurbanlarını affetmesi için, tertemiz bir hayata yeniden başlamak amacıyla yalvardı durdu.

Bej takım elbisesinin istifini bozmaz incelikle silahını odanın kırmızı halı kaplı köşesinde keman çalan kıza yetiyecek tonda hızlı teker teker hepsine çevirdi. "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı" nı sekiz defa okumuş bir ihtiyar düşünün; oysa ben henüz yüzünüş yaşındayım ama kendisi boğazları kesip cesetleri köpekbalıklarına yem yapıyor, her bölümün sonunda burslu öğrencileri evlerinden toplayıp tembel partilerin ayaküstü kamp ateşlerinde yakıyor. Bütün o et kokusunu düşünün, etrafına öksüz akbabaların üşüşmelerini bekleyip avlanmaktan hoşlanıyor. Gözleri oyuyor, ağızları dikeyliyor, kalpleri yiyor.

Porselina onu duymazlıktan gelip kendine ayrılan yeşil kadife döşemeli köşesinden devam etti etrafa yayılan hoş kokusuyla, ayırdeden burunlara seslenir bir tonda bu mesleğe dokuzuncu kattan boşluğa bırakılan altın liralara yere çarptıklarında çıkarttıkları şıkırtılara gizlice alıştırıldığı için başladığını anlattı.

Felisanyo silahını üzerlerinden ayırmadan tahta döşemeyle en beğendiği cayırtıyı çıkartır umuduyla sekizbinsekseñüç sayfalık katalogdan geçen ay sipariş ettiği sallanan iskemlesine çöktü. Işık hep istediği gibi sağından ve solundan eşit şiddette, kırkbeş derece eğimle aşağıdan doğru yüzünü okşuyordu. Ona anlatan ses sakinleşti diye mutlu oldu tabii. Keman sesi de anladı, yavaşladı, sakinleşti.

Dev böceklerin üstü iğrençliklerini örten, manasız mide

bulandıran kımıldılarını az çok gizler siyah pelerinlere büründü. Yalnız arada bir kukuletalarının orasından burasından ukala bir anten, patavatsız bir çift bacak hala pırtlıyordu. Felisanyo oturduğu yerden omuzlarının çökmesinden, bakışlarının boşlaşmasından, silahı tutan elinin gevşemesinden cesaretle Porselina'nın mavi gözlerinden daha da yüksek çıkan melodilere kulak verdikçe onları iyice küçülmüş gördü ve kirlettikleri köşe de çok geçmeden silikleşti.

Dünyanın en güzel buğday tanesi bedenini sarmalamış zarif siyah dar elbiseye dalıp gitmiş, sessiz gözyaşlarıyla ağlıyordu. Sadece iki kız; Vasat Okyanusların Dip Porselinası ve isimsiz kemancı kız, etrafta utanacak kimse yoktu.

Uzun uzun onu ne kadar sevdiğini, görür görmez ona ne kadar aşık kaldığını anlattı. Onun neden diğerlerinden farklı olduğunu söyledi, nasıl sonsuza kadar hep birlikte kalacaklarının sırrını verdi. Tekrar yüzmeye çağırdı.

***

Acımasız bir kasap düşünün, bütün bunlar olurken kibritçi kızın hikayesini düşünüyor ve sokakta rastladığı bütün kibritçi kızları soğuktan donmalarından önce makineli tüfikle delik deşik ettiğini hatırlıyor. Kör bıçağıyla kafa dinliyor; derilerini yüzüyor, göğüslerinden asıyor, beğendiklerini kemerinde asılı dolaştırıyor.

Felisanyo'nun cenneti odadan, Porselina'nın cenneti plaja yürüdüler, kemancı kızla kibritçi kızı yolda kaybettiler. Felisanyo vasat okyanusu mürekkep rengi görünce:

- Su neden bu kadar karanlık? dedi.

Porselina birşey söylemedi. Uçuk mavi güneş batışı sonrası gökyüzünde sessiz havai fişekler pathyordu. İcini sebepsiz bir özgürlük duygusu kapladı.

Birlikte daldılar. Yapışkandı. Sanki eriten, ağızınıza burnunuza kaçması engellenemez cinsten yoğun; içine girmenize müsaade etmek istemiyor. Bir canı düşünün; tek eliyle sevgili şarkılarının eşliğinde - söylemeye dilim varmıyor ama onları en az

dokuzyüzondokuzar kere dinlemiş bir manyaktır kendisi - tek eliyle adam boğazlıyor, dalmakta güçlük çekiyordu.

Porselina hep daha derinlere gitmek istiyordu.

Daha önce konuştuğu yetermiş gibi sessiz, kendini dalmaya vermiş, kolaylıkla batıyor; kendinse nefesi daralıyor, gittikçe daha çok yoruluyor, her kulaçta kesilecekmiş gibi oluyordu.

Gözlerini yümdü, sonra yüzeyden bir ipucu niyetiyle yukarı açtı. O kadar aşağılanmışlardı ki artık yukarıda okyanus yıldızları, karanlığa borçlu ihtişamını, plajdakinden bin kat güzel bir başka havai fişek gösterisi vardı. Bakti ki Porselina bunlara hiç dikkat etmiyor, sadece yüzüyor, yalnız siyah elbisesi suyun karanlığında beyaz ışığa dönmüş ona doğru yolu gösterir parlıyordu.

***

Dipte karaböcekler her tarafa mikrop kusuyorlardı. Işık yoktu, müzik yoktu. Felisanyo anladı ki burda gönler karışıktır, herşey kokar, Porselina'sını gözünün ucundan kaçırma özleyecektir, ellerine muhtaçtır yoksa dipteki herşey gibi o da onsuz batmaya başlar çünkü o olmadan herşey basittir; öyleyse onun

yaptığı da odur.

Felisanyo anladı ki dipte yapış yapış yer çok geçmeden ayaklarını yutacak. Keman olmayacak. Ki zaten hiç yoktu.

Kitap yoktu. Silah yoktu. Ümit yoktu. Porselina yoktu.

Porselina dipte böcüktü.

Felisanyo ona dondu:

- Öldür beni. dedi

Sinek suratına hakim dörtbinikiyüz gözenekli yanık turuncu gözlerinde anlayabileceği türden bir ifade seçemedi.

Taşımaya mezun olduğu altı milyon mikrobun her bir tanesine hakim Porselina, kıpkırmızı dünyanın en güzel dudaklarından kan çeker siyah kürk kaplı dev şırıngaya dönüşmüş vampir ağzından suratına balgam balgam yeşil yosun kustu. Uzamış olduğunu hayretle hissettiği dili suratına fırlatılana yalayıp yuttu.

Dipte "Biz aynıyız artık, gerek yok." demenin en kısa yolu buydu.

↓

Hayalet Gemi
sanal sulara da yolculuğunu sürdürüyor.

Göçebeden Yerleşikliğe (Anadolulu) Türkler

Türkler/Göçebeler "umuzsuzluğu verdiği güçle kucaklıyorlar birbirlerini, ama boşuna, çünkü biri ötekine bağlamamış umudunu" (1).

"Türk kavimlerinin zerrelere (parçacıklara) ayrılışı XI. yüzyıldan başlayarak gelişir; birbiri ardınca birçok kabileler, halk kitleleri görünürler ve sonra İç-Asya'nın hareketli tarihine karışarak kaybolurlar" (2).

Göçebeler "herhangi bir kudretli aşiretin etrafına, kendi istekleriyle veya cebri teşvik üzerine, daha küçük ve daha zayıf kabile kümeleri, aşiretler, hücrelerin çoğalışı gibi katılarak, hatırı sayılır müttefik teşkil ederlerdi. Bu ittifaklar bazan öyle bir kuvvet haline gelirdi ki, içlerinden kaç kere dünya imparatorlukları meydana gelmişti. Buna karşılık, içeride herhangi bir karışıklık baş gösterince, yahut da fethedilen sahalara devamlı olarak merkezden idare mümkün olmayacak derecede genişleyince, bu unsurlar yine aynı tabiiyet ve kolaylıkla dağılıverirdi. Bu atomlar kımıldanışının zayıf tarafı devamlılık (süreklilik, kesintisizlik) eksikliğidir" (3).

"Newton fiziği (tarih anlayışı?, İB) atomun iç yapısını (göçebeyi, İB) yeterince açıklayamıyor sadece bir çıkış noktası, ipucu vermiş oluyordu. Ayrıca atomun yapısını somut, açık bir biçimde betimleyemiyordu. Çünkü bunun için klasik fiziğin kavramlarını kullanmak zorunluluğu vardı. Klasik fiziğin kavramlarıyla da olayın kavranması olanaksızdı. (...) Atomlar (göçebeler, İB) hakkında birşeyler söylemek zorunda olmamıza rağmen birbirimizi anlayacak dilimiz yok" dedi Niels Bohr. Bohr'a şu soruyu sordum: "Eğer atomların iç yapısı net bir açıklamaya elverişli değilse ve sizin deyiminizle atomların yapısı hakkında konuşabileceğimiz bir dil de yoksa, o zaman atomları anlayabileceğimizi nasıl söylersiniz?" (4).

"Göçebelerle konuşulacak gibi değil. Bizim dilimizi

bilmedikleri gibi, kendilerinin de pek bir dilleri bulunmuyor. (...) Bizim yaşayış ve düzenimize akılları ermediği gibi, aldırış da etmiyorlar. Bu yüzden işaretlerle de olsa bizimle anlaşmaya hiç yanaştıkları yok" (5).

Öyleyse "üzerine konuşulamayan konusunda susmalı" dedi Wittgenstein (6).

Beckett ise "yalnızca sözedemeyeceğim şeylerden söz etmekle kalmayacağım, aynı zamanda, daha ilginç olanı, aynı zamanda ben, mümkün olursa daha ilginç olanı, şey yapmak zorunda kalacağım, unutuyorum, neyse. Yine de konuşmak zorundayım. Ben hiç sessiz olamam. Hiç bir zaman" dedi (7).

"Belirlenimsizlik ilkesinin ve kuantik yöntembilimin bize dünyanın yapısı üzerinde bir şey öğretmediği, yalnızca kimi görünüşleri betimleyebilme yolunu verdiği doğrudur: Ama buna karşılık, saltık olduğuna inanılan dünyanın metafizik çatısını (yani nedensellik ilkesi ya da çelişki ilkesini) oluşturdukları, ama artık dünyayı açıklamak için olduğu gibi başka bir dünya yaratmak için de gerekli olduklarını bize açıklar" (8).

"Göçebelerin ne geçmişi ne geleceği vardır, ama sadece oluşları vardır. (...) Göçebelerin tarihi yoktur. (...) Ne geçmişleri ne de gelecekleri olan göçerlerden tarih hiç bir şey anlamadı" (9).

"Köksaplar (ot, İB) herhangi bir noktadan hareket ederek başka bir noktaya, hiç bir hiyerarşik ilinti olmadan, erişebilirler. (...) Deleuze ve Guattari'nin "Bin Yayla" kitabında belirtmiş olduğu gibi köksap (ot) bir çokluktur. Kökü olan bir Kozmoz'a karşı kaotik bir dünya öngörmektedirler. (...) Köksap (ot) ağaçvari bitkilerden çok farklıdır. Botanikten ayrı, hayvanlarda ve insanlarda da köksaplık varolabilir" (10).

Tuğrul Bey'in çağdaşı Nasiri Hüsrev şöyle yazacaktır: "Oğuzlar ile Kıpçaklar Amuderya kıyılarında biten belalı otlar demektir" (11).

Göçebe birlik bir önceki göçebe birlikten türemekte ve bir başka göçebe birlik(ler)in kinetik enerjilerinden oluşup, yeniden dağılıp yokolmaktadırlar. Bütünüyle ne varolabilmekte ne de yokolabilmektedir. Yokoluşmak için varoluşmakta, varoluşmak için yokoluşmaktadırlar. Yeterli enerjisi olan göçebe birlikler birbirleriyle çarpışmaları sonucu bir başka göçebe birliğe dönüşmekte, yani kinetik enerjiden oluşmaktadır. Enerji, göçebe birliğe dönüşmekte, yani kinetik enerjiden oluşmaktadır. Enerji, göçebe birliğin nesnelleşmiş şimdiki anında doğup yitmekte. Şimdiki andan tarihin öte yanına, geleceğe geçememektedir. Şimdiki andan uzaklaşıp geleceğe uzanması için şiddete gereksinim duyacaktır.

Göçebenin kendisi tek başına tarihsel bir olgu değildir; tarih-dışıdır. O, yalnızca bir olasılıktır. Bir "potentia"dır. Bu olabirlikten tarihsel olguya dönüşmesi için biimlenmesi gerekir. Göçebe tarihsel olguya dönüşümünü içinde taşıdığı enerjiyi şiddete dönüştürmesiyle sağlayacaktır.

"Eski Türk medeniyeti, bir çadır ve kumaş medeniyeti idi" (12).

"Göçebe yeryüzünde serbest dolaşır, bildiği dünya vatanıdır. Konutu çadır, uçsuz bucaksız bozkırda sığınacağı tek barınak, onun küçük evrenidir. Yerleşik düzenin konutunda rastlayamadığımız bir yoğunlukta, kendini küçük evreninde daha büyük bir düzenin içinde hisseder. Belli ki toprağa değil, bu büyük düzene bağlıdır (13).

"İstebde, içtimaî ve siyasî hayatın hudutları silinir ve adeta sonsuzluk içinde açılarak hadiseler kozmozda cereyan ederler. (...) Gündelik hayatın bütün meseleleri, kozmik bir esas üzerinde ortaya çıkar. Tabiatıyla devlet de sadece siyasî manasını kaybederek kozmik unsurlarla dolmuş ve imparatorluk kuvvetli

kağınların elinde adeta kainatın küçültülmüş bir kopyası manzarasını almıştır" (14).

Göçebeler "başka milletler (yerleşikler, İB) gibi dinleri olmadığı için, her yeni doğan çocuğa ana ve babası oymak ve kabilelerini öğretirler" (15).

"Dini görüşleri ve kanunları, babadan oğula geçen şarkılarda (destanlarda, İB) saklıydı" (16).

Selçuklular "hızla yol alan ve birbirlerine benzeyen gölgeler kargaşasında, sanki titreşen bir ayraç gibi çizilen (göçebelerin) soluk görüntüsü gözden gitmiyor, sıradanlığın, düzensizliğin içinde seçilip izlenebilen tek görüntü oluyordu" (17).

"Selçukîler, uzun bir müddet göçebe ve sade bir hayat yaşamışlar ve bu hayata alışmışlardı. Şehir hayatına girmiş olmalarına rağmen bu sade, temiz, askerce ve Türkmence yaşama ruhunu devam ettirmişlerdi, şehirlere yerleştikleri halde bu ruh ölüp gitmemişti" (18).

Tarihçi Seyid Lokman günümüz Türklerinin de iyi bildiği bir halk sözünü yinelemektedir: "Türkler için kent hapishanedir" (19).

"Türklerin vaktiyle dahil bulunduğu medeniyete Uzak Şark Medeniyeti denebilir. Türkler, İslamiyetten sonra, bu medeniyeti bırakarak, Şark Medeniyeti'ne girdiler. Tanzimattan beri de Garp Medeniyetine girmeğe çalışıyor" (20).

Çin uygarlığı, islam uygarlığı, batı uygarlığı

BEN, başkasıdır Türkler için.

"Türkler, Çin'de yerli halklar arasında kaynaşmışlar ve bir iki kuşak sonunda kimliklerini kaybetmişlerdir. Halbuki Yakın-Doğu'da kendi kimliklerini koruyabilme imkanını bulmuşlardır. (...) Tek bir kaynağa bağlı kalmamak, Türklerin kendi kimliklerini

koruyabilmelerinde en önemli etken olmuştur" (21).

"Belirlenmemiş varoluşum ancak zaman içinde belirlenebilir olmaktadır. Ne ki, zaman içinde, edilgin ve fenomensel ben olarak, etkilenebilen, değiştirilebilen, değişebilen ben olarak belirlenebilirim. (...) Bir varoluşum var; bu varoluş ancak zaman içinde ve edilgin bir ben'in varoluşu gibi belirlenebilir; şu halde ben, kendi öz düşünme etkinliğini, bunu etkileyen bir Başkası gibi görmek zorunda olan, edilgin bir ben olarak belirlenmişim. Bir başka özne yok ortada, asıl, özne bir başkası haline geliyor." (22)

Göçebe varlık olarak değil, var-oluş olarak kendinin özdeşidir. "Aynı ancak başka tarafından etkilenmekle aynıdır" (23). Kendini sürekli bir var-oluşta konuşlandırarak o, "başka tarafından etkilenmekle" kendine benzerliğini üretebilmektedir. Bu sürekli var-oluşta başkası göçebe için bir fenomendir, ama o da başkası için eşit ölçüde bir fenomen olamamaktadır.

Zamanın akışı içinde kaygan bir uzamdaki göçebenin devinimi, durumu yavaş yavaş değişen ışın-kırıcı bir ortam içinde bir dalganın yayılımı ile karşılaştırılabilir. Göçebelerin potansiyel enerjisi zamana bağlı değildir. "Bu, örneğin hiçbir dış etki altında olmayan, soyutlanmış bir dizgenin durumudur; çünkü, burada potansiyel enerji sadece karşılıklı etkilerden doğar ve zamana bağlı değildir" (24).

Göçebenin kendisi, neliği ile değil, başkasıyla ilişkileri aracılığıyla tanımlanması gerekir. Niels Bohr'un yazdığı gibi "yalıtılmış maddi parçacıkların (göçebelerin, İB) özellikleri ancak öbür sistemlerle etkileşimleri içinde belirlenebilir ve gözlemlenebilir" (25).

Göçebenin devindiği kaygan uzamda (bozkırda) beliri bir kesinliği yoktur, "varolma eğilimleri"

gösterir; bu yanıyla kesin, belirli bir tarih diliminde yer kaplayıp biçimlenemez, sürekli bir tarih-dışına atılmışlığı doğurur; bu yanıyla da tarih-içinde "ortaya çıkma" eğilimleri gösterir.

Göçebe sürekli bir var-oluştur. "Gerçekleşmiş bir şey olma imkanına sahip olmayan bir şeyin oluş içinde olması mümkün değildir" se de (26), o, olanın değil, oluşun ürünüdür, "Kadın-oluş"un. Yeni otlaklar, kuraklık, aralarındaki çatışmalar, nüfus vs. yüzünden midir göçebelerin "çekirge sürüleri halinde dalga dalga" göç etmelerinin nedeni? Coğrafi bağlantıların ötesinde önceden kestirilemeyen ve ansızın ortaya çıkan başka lokal olmayan bağlantılar da vardır bu göçlerin altında. "Biz bir fenomenin ne zaman ve nasıl davranacağını hiç bir zaman önceden kestiremeyiz; yalnızca onun (meydana gelme) olasılığını tahmin edebiliriz. Bu, atomik olayların tamamıyla gelişi güzel vukubuldukları anlamına gelmez; burada onların yalnızca lokal nedenlerle meydana gelmedikleri anlatılmak istenmektedir (27)."

Tarih-i Raşidi'de yazdığına göre "topraklarımızda binalar ve bahçeler bulunmaz, Göçmemizin tek amacı, otlayan sürülerimizi seyretmektir" (28). "Bu sergüzeştçi içgüdü hayli zaman tarihini yaşatan maya olmuştur. Göçebelere çorak bozkırlarını bıraktırmış, çobanları maceralara süreklemiş maceracıları istilacı yapmıştır. Şimdi de her atlı insan, eleğimsağmanın seyrine dalmış bir çocuktur" (29).

"Varoluş bellekten yoksundur, kaybolmuşlarla ilgili tek bir anısı bile yoktur. Her yanda varoluş; bitimsiz, fazladan, her yerde ve her zaman varoluş; ancak yine varoluşla sınırlanan varoluş! (...) kökü olmayan bu varlıkların başıboşluğu" (30) "Oluşun ardında 'varlık' yoktur".(31) "Tarih varolmuş olan bir şeyden söz eder". (32) "Ne dehşet! Ne dehşet!" (33)

↓

Dipnotlar:

1. Samuel Beckett, *Malone Ölüyor*, çev. M. Hakan Özdağ, Ara y., 1989, s.72
2. L. Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, çev. Sadrettin Karatay, c.İ, MEB, İst, 1990, s. 35
3. L. Ligeti, a.g.y., s.17
4. Werner Heisenberg, *Parça ve Bütün*, çev. Ayşe Atalay, Düzlem y., 1990, s. 52-3
5. Franz Kafka, *Hikayeler*, çev. Kamuran Şipal, Cem Y., 1983, s.150
6. Ludwig Wittgenstein, *Tractatus*, çev., Oruç Aruoba, BFS, 1985, s. 165
7. Samuel Beckett, *Adlandırılmayan*, Çev., Nail Bezel, Ara Y., 1992, s. 6
8. Umberto Eco, *Açık Yapıt*, Çev., Yakup Şahan, Kabalcı Y., 1992, s. 119
9. Gilles Deleuze-Claire Papnet, *Diyaloglar*, Çev., Ali Akay, Bağlam Y., 1990, s. 51, 61
10. Ali Akay önsöz, *Diyaloglar*, a.g.y., s. 9-10
11. Nasiri Hüsrev, *Divan*, alıntılaman Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, Enderun, 1981, 3. bs, s. 197
12. Nihad Sami Banarlı, *Kültür Köprüsü*, Kubbealtı, 1985, İst, s. 109
13. Semra Ögel, *Anadolu Selçuklu Sanatı*, İst, 1986, s. 59
14. Gyula Nemeth, *Attila ve Hunları*, Çev. Şerif Baştav, A.İ. DTCF, 1982, s. 96
15. B.Y. Vladimirtsov, *Moğolların İçtimai Teşkilatı*, Çev. Abdülkadir İnan TTK, Ank, 1987, 2. bs, s. 75
16. Jan Potocki, *Zaragosa'da Bulunmuş El Yazması*, Çev. Melis Ece, Remzi, 1992, s. 32
17. İtalo Calvino, *Zor Sevdalar*, Çev. Rekin Teksoy, Can Y., 1991, s. 125
18. Mevdudi, *Selçuklular Trahi*, Çev. Ali Genceli, Hilal Y., 1971, Ank. s. 33
19. V. Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, Çev. Azer Yaran, Onur Y, Ank, 1988, s. 85
20. Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, Hzl. Hikmet Dirdaroğlu, Kültür Bakl., 1976, s. 23
21. Baykan Sezer, *Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları*, İ.İ., 1979, s. 127-8, 131
22. G. Deleuze - F. Guattari, *Felsefe Nedir*, Ç. Turhan İlgaz, Yapı Kredi Y., 1993, s. 36
23. Derrida, aktaran Vincent Descombes, Ç. Aziz Yardımlı, *Modern Fransız Felsefesi*, İdea Y., 1993, s. 143
24. Louis de Broglie, *Yeni Fizik Kuvantumları*, Ç. Yakup Şahan, Kabalcı Y., 1992, s. 39
25. Fritjif Capra, *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*, Ç. Mustafa Armağan, İnsan Y., 1992, 2. bs., s. 85
26. Aristoteles, *Metafizik*, Ç. Ahmet Arslan, Ege İ., 1985, s. 175
27. F. Capra, a.g.y., s. 91
28. Mahmut Arslan, *Step İmparatorluklarında Sosyal ve Siyasi Yapı*, İst. İ. 1984
29. F. Herczog, *Paganlar*, Ç. Sadrettin Karatay, MEB., 1945, s. 144
30. J.P. Sartre, *Bulantı*, Ç. Selahattin Hilav, Can Y., 1981, s. 170
31. Friedrich Nietzsche, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, Ç. Ahmet İnam, Ara Y., 1990, s.47
32. J.P. Sartre, a.g.y., 224
33. Joseph Conrad, *Karanlığın Yüreği*, Ç. Sinan Fişek, Dost Kitabevi Y., 1982, 2. bs., s. 107

Hayalet Gemi

Cuma Geceleri Radyo Dalgalarında

Dünyanın tüm renklerine, seslerine ve titreşimlerine

ACIK RADYO 94.9

↓

Son Promethe

Orda bir köy var uzakta
O köy bizim köyümüzdür
Gitmesek de görmesek de
O köy bizim köyümüzdür

Cinayet haberlerinin gazete sayfalarında giderek daha az yer kaplaması sinirime dokunuyor. Yeterince dehşet içermeyen cinayetler küçük puntolarla ve pek az bilgi içeren bir iki satırla yetinmek zorunda. Oysa dehşet cinayet anında değil, hikayesinde gizlidir. Elimdeki gazete kesiğinde de bu türden bir haksızlığa uğramış, dehşeti sönümlenmiş bir cinayet haberi var işte: ' İki gün önce Bolu ormanlarında bulunan cesedin Fethi S.'ye ait olduğu anlaşıldı. Polis, Fethi S.'nin katil zanlısı olarak patronu Faik K.'nin arandığını açıkladı.' Her iki kişinin ortak dostu olarak belirtmeliyim ki, bu kısa haber ne gerçeği ne de hikayede içkin dehşeti içermektedir. Katili ve kurbanı tanımının bencil keyfini kendime sakladığımı düşünmeyeziniz diye gerçeği ve hikayeyi siz sevgili dostlarıma da anlatacağım. Hikayede içkin dehşeti ise rakının buğusu ve çifte sarılmış sigaralar sayesinde mutlaka farkedeceksiniz.

Hikayenin en önemli kahramanı Faik Bey'di. Tanıyan herkes Faik Bey'in biraz tuhaf olduğunu düşünürdü. Emeklilik ikramiyesini diğer emekliler gibi sağlam bir yatırım için kullanacağına, ikramiyesine baba yadığı evinin satışından elde ettiği parayı da ekleyerek köhne bir otobüs satın aldığımda, tuhaf değil düpedüz aptal olduğunu düşündüler. Ama Faik Bey, kendisini uyarıcı, aklını başına devşirmesini salık veren dostlarına yaşına hiç yakışmayan iri, kara gözlerini dikip badem bıyıklarını belli belirsiz bir sinirle titreterek direndi ve sustu. Faik Bey'i ilk kez gören biri bile onun annesinden memur olarak doğduğuna yemin edebilirdi. Sanki yüzyıllardır üstünde külrengi bir takım elbise, boynunda ip gibi ince bir kravat ve ayağında küt burunlu sümerbank ayakkabılarıyla yaşamaktaydı. İnsan Faik Bey'in pijama giydiğini, sakalı olabileceğini ya da bıyıklarının her zamankinden bir milim daha uzun olabileceğini düşünemezdi. O; uzun ve çelimsiz bedeniyle, ölçülü ve alçakgönüllü bir kibir içinde bıyıklarını hafifçe titreterek, adlarımızın nüfus

cüzdanında duruşuna benzer bir duruşla öylece dururdu.

Hikayenin diğer kahramanı olan mavi otobüs, şehirlerarası yollarda çalıştığı görkemli günlerden sonra bir kasabada halk otobüsü olarak hizmet vermiş, sonra da bir otobüs için talih mi talihsizlik mi olduğunu bilemeyeceğimiz bir rastlantıyla Faik Bey'in oluvermişti. Faik Bey, modern otobüslerin rahatına ve şatafatına alışık her ademoğlunun burun kıvrarak baktığı dökük boyalı mavi Vabis'e daha ilk bakışta hayran olmuş, otobüsü satan üçkağıtçıya otobüsün daha fazla edebileceğini söylemişti saf saf. Belki de bu övgüleri yüzünden, Faik Bey direksiyona kurulup ilk yol denemelerine giriştiğinde mavi Vabis şoförün acemiliğine ve yokuşlara kahramanca direndi.

Herkes Faik Bey'in bu köhne otobüsle ne yapacağını merak ederken o, otobüsü antika merakı yüzünden aldığını iddia eden dostlarını ve artniyetli bir yığın tasarıyı kulaktan kulağa yayan düşmanlarını şaşkırtan bir şey daha yaptı: Otobüsü sanayi çarşısındaki tamircilerden birine götürerek şoför koltuğu haricindeki tüm koltukları söktürdü. Son gelişmeyle iyice şaşkınlığa kapılanlar şöyle bir uğradım havalalarında tamirciye koştuklarında otobüsün içine bir sürü raf yapıldığını, arka kısma bir somyanın, şoför koltuğuna yakın bir yere de bir masanın kaynakla oturtulduğunu görünce; iyi ya da kötü bir fikir öne süremeyecek kadar apışıp kaldılar.

Mavi Vabis'in ikinci durağı devletçe basılan kitapları satan bir kitabeviydi. Faik Bey buradan kolilerce kitap aldı. Düz, soluk kapaklı, Antik Yunan'dan Aydınlanma Yüzyılı'na, feodal dönem Avrupa'sından modern Fransa'ya kadar yüzlerce yazardan binlerce tercüme kitap. Son olarak müflis bir sahaf dükkanına uğrayarak binlerce kitabı, dergiyi ve daha yüzlerce ıvır zıvırı kırk günlük bir bebeği taşıyormuşçasına özenle taşıdı, otobüsteki raflara dizdi ve sonra mavi Vabis'in motorunu patlatırcasına terketti şehri.

Faik Bey, otobüsün inlemelerine aldırmaksızın, içinde pır pır eden bir sabırsızlıkla Türkiye-Fiziki haritalarında koyu kahverengiyle renklendirilmiş bölgelere doğru

yöneldi. Oralarda, uzaklarda, en ayrıntılı haritalarda bile gösterilmeyen köyler ve lanetlenmiş mezarlar

olduğunu biliyordu. Seçimi büyüdü işte: U uzak köylerin kavruk ve talihsiz insanlarına gitmek, onlara ışık ve bilgi taşıyan bir Promethe olmak... Emekli olduktan sonra köşesine çekilip çiçek yetiştirenlerden olmayı değil, bir Promethe olmayı seçmişti. Ankara'da akıp giden yirmi beş yıl boyunca, memuriyetin insanı bir dolap beygirine çeviren yaşantısında bile unutmamıştı, orada uzakta, yitik köyler ve yitik insanlar olduğunu. İştak için daireye gelip bir eliyle kasketini göğsüne bastırırken diğer eliyle beceriksizce ceketini ilikleyen ürkek, kavruk yüzlü ve cehaletten şıpr şıpr terleyen köy muhtarlarının yüzünde o uzak köylerin yaşantılarını görürdü. Kendisi yaşamış gibi biliyordu o muhtarın sabahtan akşama kadar tarlada çalıştıktan sonra üstünü değiştirip otururken birdenbire devletin köydeki tek temsilcisi olduğunu hatırlayarak eviyle kahve arasındaki su arkını Ankara'daki resmi dairelerde gördüğü resmi bir ciddiyetle atlayarak kahveye gittiğini ve oradakilerle köyün sittin senedir süren köy meselelerini konuştuğunu.

Faik Bey dağlara gitmek istiyordu. Kar yüzünden yedi sekiz ay boyunca dünyayla ilişkisi kesilen dağ köylerine uzun kış gecelerinin karanlığını yırtacak kitaplar götürmek istiyordu. Bu konuda kendine ve yüreğine fazlasıyla güveniyordu ama emektar Vabis'i bozkırın hafif engebelerinde denemeden dağ yollarına vurmanın doğruluğundan emin değildi. Bu yüzden, önce bozkır köylerine doğru sürdü otobüsü. Yolun iki yanından geriye doğru akan bozkır nevrini döndürünceye, benzin istasyonlarında gördüğü tiplerden bıkcıncaya ve ilk kitabı satma isteği dayanılmaz oluncaya kadar sürdü.

Girdiği ilk köyde otobüsü hemen köy kahvesinin önüne çekti. Bir çay içtikten sonra köylülerin meraklı bakışları arasında otobüsün kapılarını açtı ve yüksek sesle köye niçin geldiğini anlattı. Köylüler, kitap almak istediklerinden değil ama köye gelen her yabancıya karşı duydukları anlaşılmasız mahcubiyetten, otobüse yaklaşp ilgisizce bakındılar. İçlerinden biri,

muhtemelen köy muhtarı, köyünün aslında cahillerle dolu bir yer olduğunu gizlemek için

olacak, ziraat miraatla ilgili bir kitap olup olmadığını sordu. Faik Bey, sevinçle otobüse girip kitapların içinde bir süre eşelendikten sonra kalır bir kitap getirip muhtara verdi. Muhtar kitabı alıp tozlarını çırpa çırpa tozlanmak üzere evine götürdü Faik Bey akşama kadar başka kitap satamadı. Akşam karanlığı çökerken her halinden genç yaşta dul kaldığı belli olan bir kadın gelip 'Rüya Tabirleri' adında bir kitap sordu. Yoktu. Peki, 'Kerem ile Ash' var mıydı? Hayır, yoktu ama ondan daha iyisi 'Romeo ve Juliet' vardı.' Eh, peki o zaman deyiş kitabı aldı kadın.

Faik Bey ilk göz ağrısı olan bu köyde iki gün kalmasına rağmen başka kitap satamadı. Otobüse ilgisini yitirmeyen bir iki kişinin sorduğu tuhaş isimli kitaplar Faik Bey'de yoktu; onda olan kitapları ise soran olmadı. Kasabalardan köylere ve köylerden başka köylere, oradan mezarlara gider yollarda yitip gitmenin mutluluğunu yaşadığı günlerden bir gün, tozlu bir yolda mavi Vabis'ir tüm aksamını titreterek ağır aksak ilerlerken gözü aynaya takıldı ve yüz metre geride bisikletli bir adam gördü. İlk durduğu köyde adamı tekrar görünce meraklandı, otobüse yaklaşp ölgün bir ilgiyle sorular soran köylülere cevap yetiştirirken göz ucuyla onu izledi. Bisikletli genç köy çeşmesinde elini yüzünü yıkadıktan sonra otobüse doğru yürüyünce Faik Bey, bilmem kaç kilometredir kitap dolu bir otobüsün ardından pedala çeviren bu adama içten bir borçluluk hissetti ve istediği kitabı ona bedava vermeyi kararlaştırdı için için. Oysa genç adam tek bir kelime söylemeksizir sergideki kitaplara baktıktan sonra çeşme başındaki bisikletinin yanına gitti. Faik Bey, ona seslenip 'hangi kitabı istiyorsan vereyim, para mühim değil.' demeyi arzuladı ama cebinden bir kitap çıkarıp okumaya başladığını görünce vazgeçti. Ama köyden ayrılıp yola koyulduğunda, iki de bir aynada onu aramaktan vazgeçmedi.

yöneldi. Oralarda, uzaklarda, en ayrıntılı haritalarda bile gösterilmeyen köyler ve lanetlenmiş mezarlar olduğunu biliyordu. Seçimi buydu işte: O uzak köylerin kavruk ve talihsiz insanlarına gitmek, onlara ışık ve bilgi taşıyan bir Promethe olmak... Emekli olduktan sonra köşesine çekilip çiçek yetiştirenlerden olmayı değil, bir Promethe olmayı seçmişti. Ankara'da akıp giden yirmi beş yıl boyunca, memuriyetin insanı bir dolap beygirine çeviren yaşantısında bile unutmamıştı, orada uzakta, yitik köyler ve yitik insanlar olduğunu. İş takibi için daireye gelip bir eliyle kasketini göğsüne bastırırken diğer eliyle beceriksizce ceketini ilikleyen ürkek, kavruk yüzlü ve cehaletten şıpır şıpır terleyen köy muhtarlarının yüzünde o uzak köylerin yaşantılarını görürdü. Kendisi yaşamış gibi biliyordu o muhtarın sabahdan akşama kadar tarlada çalıştıktan sonra üstünü değiştirip otururken birdenbire devletin köydeki tek temsilcisi olduğunu hatırlayarak eviyle kahve arasındaki su arkını Ankara'daki resmi dairelerde gördüğü resmi bir ciddiyetle atlayarak kahveye gittiğini ve oradakilerle köyün sittin senedir süren köy meselelerini konuştuğunu.

Faik Bey dağlara gitmek istiyordu. Kar yüzünden yedi sekiz ay boyunca dünyayla ilişkisi kesilen dağ köylerine uzun kış gecelerinin karanlığını yırtacak kitaplar götürmek istiyordu. Bu konuda kendine ve yüreğine fazlasıyla güveniyordu ama emektar Vabis'i bozkırın hafif engebelerinde denemeden dağ yollarına vurmanın doğruluğundan emin değildi. Bu yüzden, önce bozkır köylerine doğru sürdü otobüsü. Yolun iki yanından geriye doğru akan bozkır nevrini döndürünceye, benzin istasyonlarında gördüğü tiplerden bıkcıncaya ve ilk kitabı satma isteği dayanılmaz oluncaya kadar sürdü.

Girdiği ilk köyde otobüsü hemen köy kahvesinin önüne çekti. Bir çay içtikten sonra köylülerin meraklı bakışları arasında otobüsün kapılarını açtı ve yüksek sesle köye niçin geldiğini anlattı. Köylüler, kitap almak istediklerinden değil ama köye gelen her yabancıya karşı duydukları anlaşılmaz mahcubiyetten, otobüse yaklaşp ilgisizce bakındılar. İçlerinden biri,

muhtemelen köy muhtarı, köyünün aslında cahillerle dolu bir yer olduğunu gizlemek için olacak, ziraat miraatla ilgili bir kitap olup olmadığını sordu. Faik Bey, sevinçle otobüse girip kitapların içinde bir süre eşelendikten sonra kalın bir kitap getirip muhtara verdi. Muhtar kitabı alıp tozlarını çırpa çırpa tozlanmak üzere evine götürdü. Faik Bey akşama kadar başka kitap satamadı. Akşam karanlığı çökerken her halinden genç yaşta dul kaldığı belli olan bir kadın gelip 'Rüya Tabirleri' adında bir kitap sordu. Yoktu. Peki, 'Kerem ile Aslı' var mıydı? Hayır, yoktu ama ondan daha iyisi 'Romeo ve Juliet' vardı.' Eh, peki o zaman deyip kitabı aldı kadın.

Faik Bey ilk göz ağrısı olan bu köyde iki gün kalmasına rağmen başka kitap satamadı. Otobüse ilgisini yitirmeyen bir iki kişinin sorduğu tuhaf isimli kitaplar Faik Bey'de yoktu; onda olan kitapları ise soran olmadı. Kasabalardan köylere ve köylerden başka köylere, oradan mezarlara giden yollarda yitip gitmenin mutluluğunu yaşadığı günlerden bir gün, tozlu bir yolda mavi Vabis'in tüm aksamını titreterek ağır aksak ilerlerken gözü aynaya takıldı ve yüz metre geride bisikletli bir adam gördü. İlk durduğu köyde adamı tekrar görünce meraklandı, otobüse yaklaşp ölgün bir ilgiyle sorular soran köylülere cevap yetiştirirken göz ucuyla onu izledi. Bisikletli genç köy çeşmesinde elini yüzünü yıkadıktan sonra otobüse doğru yürüyünce Faik Bey, bilmem kaç kilometredir kitap dolu bir otobüsün ardından pedal çeviren bu adama içten bir borçluluk hissetti ve istediği kitabı ona bedava vermeyi kararlaştırdı için için. Oysa genç adam tek bir kelime söylemeksizin sergideki kitaplara baktıktan sonra çeşme başındaki bisikletinin yanına gitti. Faik Bey, ona seslenip 'hangi kitabı istiyorsan vereyim, para mühim değil.' demeyi arzuladı ama cebinden bir kitap çıkarıp okumaya başladığını görünce vazgeçti. Ama köyden ayrılıp yola koyulduğunda, iki de bir aynada onu aramaktan vazgeçmedi.

Aynada onu göremediye de için için otobüsü takip etmesini diledi. Bisikletiyle kitap dolu bir otobüsü sürekli takip eden genç bir adamı düşünmek müthiş dokunaklı geliyordu Faik Bey'e.

Sonraki günlerde onu sık sık aynada ve uğradığı köylerde gördü. Bir gün, Faik Bey'in hiç beklemediği bir anda geldi ve yanında çalışmak istediğini söyledi. Faik Bey, bunun maalesef mümkün olmadığını, otobüsteki herşeyin tek kişiye göre ayarlanmış olduğunu, hem zaten ona ödeyecek parası da olmadığını anlatmaya çalıştı; şaşkınlıkla ve içinde bastıramadığı bir onay duygusuyla. Ama iki gün sonra onu yine otobüsün peşinde görünce dayanamadı ve otobüsü durdurup kapıyı açtı.

Hikayenin son kahramanı oydu işte: Fethi S.. Esmer, ince, hafif eğri duruşlu bir köylü. Kirli gri renkli takım elbisesinin altına el örgüsü beyaz yün çoraplar ve siyah rujan ayakkabılar giyen genç bir adam. Kitap dolu bir otobüsü kilometrelerce izleme zahmetine katlandığına göre, muhtemelen ruhları batıya dönük Enstitü çıkışlı öğretmenlerin elinde ortaokul ya da lise okumuş olduğu anlaşılan, gözlerinde meraktan mahçubiyete, oradan küstahlığa sıçrayan bir bakışla acemice sorular soran biri... Faik Bey'in Fethi'yi nasıl gördüğünü ise ancak tahmin edebiliriz: Muhtemelen, bir mürid, bir postnişin, Faik Bey'den sonra inatla aynı işi yapmaya devam edecek bir gönüllü ve daha da önemlisi, geniş halk yığınlarının içinden çıkmış eğitilebilir bir fert. Onun kendisi için bir sınav olduğunu düşünüyordu. Eğer bu genç köylüyü çağdaşlığın ve aydınlığın bilincine varmış biri haline getirebilirse kitap almamakta ısrar eden diğer köylüler için de ümit var demektir.

Bu düşünceler içinde seçtiği kitapları Fethi'ye okutmaya başladı. Başta Fransız klasikleri olmak üzere, Yunan düşünürlerinin, Rus yazarlarının kitaplarını ardı ardına dayıyordu Fethi'nin burnuna. O da tarikata yeni girmiş bir heveslinin korkunç iştahı ile okuyordu: Moliere, Voltaire, Diderot, Rousseou, Hugo, ha bir de Dostoyevski vardı aydınlığa giden yolda. Bu ülke kurtulacaksa köylüler Tolstoy okuduğunda ve Rodrigo'nun gitar konçertosunun derin anlamına

varınca kurtulacaktı. (Bunu söylerken otobüsün teybine Rodrigo'yu yerleştiriyordu Faik Bey.) Şimdi değilse de ilerde, Yunanca ve Latince'yi de öğrenmeliydi Fethi; ulusumuz ancak Yunanca ve Latince öğrenerek uygarlaşabilir, çağdaş uygarlıkta ancak böyle yerini alabilirdi.

Fethi'nin bu tavsiyeleri kulak arkası ettiğini söylemek ona haksızlık olur. Canla başla okuyor, ustasının çay molalarında söylediklerinin anlamına varmaya çalışıyordu. Biliyor muydu ki, bu ülke ancak eğitimle muasır medeniyet seviyesine erişebilirdi, ancak örümcek kafalı bir takım siyasetçiler bu ülke için hem çocukları gerçek bir batılı gibi yetiştirebilecek hem de ağaçlara aşı koyabilen öğretmenler yetiştiren okulları kapatmışlardı? Artık biliyordu, öğreniyordu. Öğrendikçe ustasına daha büyük bir saygıyla ve hayranlıkla bağlanıyordu. O zamanlar henüz sonsuz güvenin saflık olduğunu bilemeyecek kadar saftı. Bir gün, Faik Bey'in eline tutuşturduğu 'Ulysess' adlı bir kitabı okuduktan sonra dönüp kitabın 'Seyfizulyezen' e çok benzediğini, hatta 'Seyfizulyezen' in daha güzel olduğunu söyledi. Faik Bey ters ters bakmakla yetindi ama sonraki günlerde Fethi, 'Romeo ve Juliet' in 'Leyla ve Mecnun' hikayesi kadar dokunaklı olmadığını, Decameron Hikayeleri' nin 'Binbir Gece Masalları'nın kötü bir taklidi olduğunu ve 'Don Kişot' u okumaktansa 'Battal Gazi Destanı'nı okumayı tercih ettiğini söyleyince Faik Bey artık dayanamadı ve tokadı patlattı. Tokadın çınlaması Fethi'nin kulağından silinmeden kucak dolusu kitabı Fethi'nin önüne yığıdı ve kitapları bir ay içinde okuyup bitirmeyecekse kendi yoluna gitmesini söyledi.

Fethi, otobüsten ayrılmaktansa kitapları okumayı tercih etti. Ama artık eskisi kadar itaatkır olmadığı her halinden belli oluyordu. Faik Bey'in dayattığı kitaplara itiraz etmiyor ama kopya çeken bir öğrencinin sessiz isyanıyla, geçtikleri kasabalardan tuhaf isimli kitaplar ve açık saçık dergiler toplayıp bunları köylerde gizlice satıyordu. Ne zaman bir köye uğrasalar Faik Bey, bir iki kitaptan fazlasını satamayacağını bile bile tezgahını bir kahvehanenin önüne açıyor; Fethi ise bir bahane uydurarak bir torbaya doldurduğu kitap ve dergilerle

birlikte ortadan kayboluyordu. Faik Bey köylülere adını bile telaffuz edemeyecekleri kitaplar satmaya çalışırken bilemezdi elbette, Fethi'nin köy kahvehanelerinde 'Haverzemine ve Billuru Azam Cengi', 'Hayber Kalesi', 'Kenan ile Lalezar', 'Elif ile Yaralı Mahmud', 'Şahmaran' sattığını, yeni yetme gençlere Teksas, Tommiks ve açık saçık erkek dergileri okuttuğunu- hatta gelecek sefere getirmek üzere sipariş aldığını.

Bu durum ben diyeyim aylar, siz deyin yıllar sürdü. Faik Bey işin farkına aylardan yıllardan sonra cennet ülkemizin şirin bir kasaba postahanesine İstanbul'dan sipariş ettiği kitapları almak için gittiğinde bir yerine iki koliyle karşılaşmıştı. Fethi'yi otobüsü temizlemekle görevlendirmişti. Kolileri alıp otobüse döndü. Birinci koliden çıkan kitapları özenle raflara dizdi; diğerindekileri iğrentiyle otobüsün az uzağında bir yere boşalttı, sonra da yaktı. Fethi, işini bitirip otobüsten çıktığında yanan kitapları görünce herşeyi bir anda anladı. Özür dilemeyi aklından bile geçirmedi. Faik Bey'in bağırmasına, tokatlamasına hatta küfretmesine bile aldırış etmedi. Gözlerini yanan kitaplara dikip bilemeyeceğimiz bir zamana dek sustu.

Ondan sonra neler olduğu konusunda elimdeki gazete kesiği haricinde bilgiye sahip değiliz. Ondan yola çıkarak uydurabileceğim senaryoya göre, Faik Bey'le Fethi arasındaki anlaşmazlık had safhaya varmış, Fethi'yi kendi ideallerinin hatta yaşamının önünde bir engel olarak görmeye başlayan Faik Bey, ani bir öfke nöbeti sırasında Fethi'yi öldürmüş ve ortadan kaybolmuştur. Ancak bu senaryonun bir çok açıdan yetersiz olduğunu biliyorum. Bir kere, bu ülkede Faik Bey gibi düşünen bir çok kişi var ki, onlar, Faik Bey gibi iyi eğitim görmüş birinin cinayet işleyebileceğine asla inanmazlar. Kaldı ki, anlattığım hikayeyi sabırla dinleyen siz sevgili dostlarım da böyle sıradan bir finali haketmeyecek kadar zeki insanlarsınız. Öyleyse belki şöyle bir final gerekiyor: Fethi, Faik Bey'in baskısından bıkmıştı. Kitapları yakma ve tokatlama olayı bardağı taşıran son damla oldu. Ortalık yatışıp gergin bir sessizlik iklimine girildiğinde Faik Bey'i sahaflardan biraz daha kitap almak için İstanbul'a dönmeye ikna etti

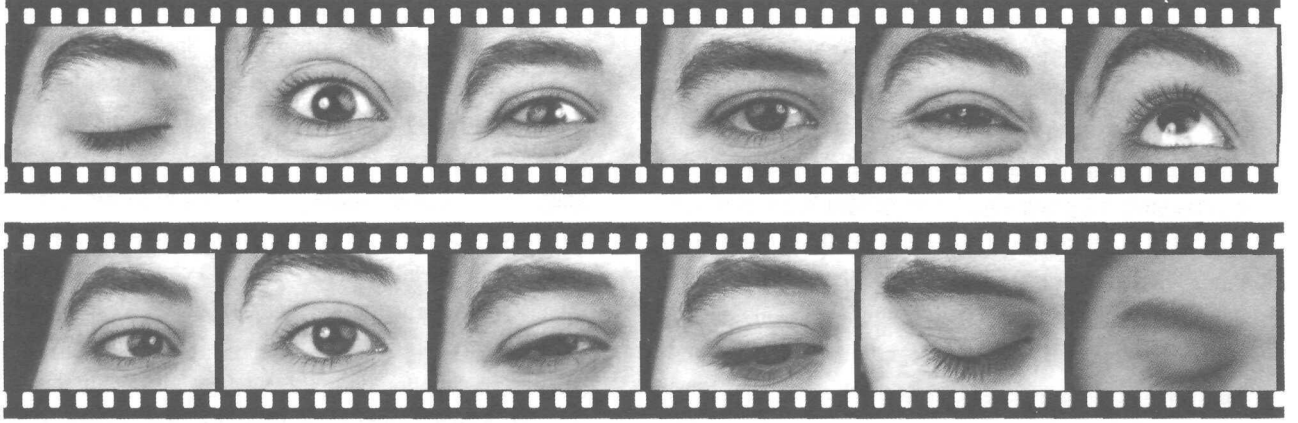
ve yolda, Bolu yakınlarında ormanlık bir bölgede öldürüp kafasını taşla ezdikten sonra kendi nüfus cüzdanıyla Faik Bey'inkini değiştirdi ve ortadan kayboldu. Şimdi insanların arasında Faik K. olarak yaşıyor ve üstelik bunu o kadar benimseyerek yapıyor ki, bir başkasının işlediği cinayet yüzünden aranan biri olmaktan dolayı adaletsizliğe uğradığı duygusuyla geceleri gözüne uyku girmiyor. Boş zamanlarında doğulu aşk hikayeleri, cengaverlik romanları ve müstehcen dergiler okuyor. Özlediği uzak köyleri görmek için çıktığı uzun otobüs seyahatlerinde, sadece uzun otobüs seyahatlerinde, Faik Bey'in anısını tazeler umuduyla, devlet eliyle basılmış o soluk kapaklı kitaplardan birini okuyor. içindeki hakimın 'Pişman mısın?' diye soruşuna her defasında 'Hayır' diye cevap veriyor.

Hikayenin ilk finaline inananlar için, Faik K.'nın bazen, sadece bazen, Fethi'yi hatırlamak için 'Hazreti Ali Bizans Saraylarında' türünden bir kitap okuduğunu da söyleyebilirim.

Hikayenin kahramanlarından mavi Vabis'i merak eden yoktur sanırım. O, anlatamayacağım rastlantıların sonucunda benim oldu. Haftasonları şehrin banliyölerinde yaşayan insanlara, cami avlularında ölümü geciktirecek bir lütf arayan beyaz sakallı ihtiyarlara ve kırık kalpli, öfkeli üniversite öğrencilerine özledikleri kitapları, o uzak köylerin klasiklerini satıyorum. Onlar da özledikleri masalları ve ceng,verlik hikayelerini okuya okuya şehrin yüreğine her gün biraz daha yaklaşıyorlar. Bense içimdeki burukluğu işte böyle çilingir sofralarında sizin gibi dostlara uyduruk hikayeler anlatarak silmeye çalışıyorum. Gazete kesiğinde öldürüldüğü bildirilen Fethi S.'nin katilinin yakalanacağına ise asla inanmıyorum.

GEÇEN SAYIDAKİ ŞİFRENİN ÇÖZÜMÜ:

(Bir önceki Düşdeğirmeni'nde yer alan ve bir şifre oluşturan aşağıdaki görüntüler, henüz anlaşılamayan bir nedenle montajcı tarafından "re-şifre" edilerek yayınlanmıştır. Doğru sıralama buradaki gibidir. Önceki sıralama üzerine kafa yorarlardan ve özellikle de bir anlam çıkartmayı başaranlardan, fotoğrafçı montajcı adına özür diler. Metinde değişiklik yoktur, yalnızca görüntülere yapışık olduğundan bir kez daha yayınlanmaktadır.)

FOTOGRAFÇININ NOTU:

Film, üzerinde yalnızca benim adımın yazılı olduğu bir zarfta bırakılmıştı. Baskıları yapıldıktan sonra uzun süre masamın üzerinde geri alınmayı bekledi. Fotoğrafları çöpe atmadan önce son bir kez gözden geçirdiğimde, bunun bana yollanmış bir mesaj olduğunu farkettim.

Mesajın anlamı şuydu:

Şimdi kalemi onun elinden aldım ve ben yazıyorum. Onun şu anda pek yazacak hali yok. Onun önce oturup biraz kafasını toplaması gerekiyor. Benim ise zaten pek bir işim yoktu. Boş boş oturuyordum ne zamandır. Yapacak iş olmadığından değil hani. Ne bileyim, öyle işte. Ama onun kadar iyi yazamadığımı da görüyorsunuz. İşte, neyse.

Şimdi, konu, içinden geleni yapmak. Ben diyorum ki, içinden geleni yap. Çünkü içinden geliyorsa, ona ihtiyacın var demektir. Yani, ihtiyacın olduğu için içinden geliyordur da denebilir. Mesela bir arkadaşım vardı, öğle yemeği için çıktığımızda manavın önünde durur, uzun uzun bakar, sonra "Bana bir havuç, iki salatalık bir de elma ver," gibi yiyeceklerini satın alırdı. Derdi ki, "Hangisini canım istiyor diye bakıyorum. Çünkü, canım istiyorsa, vücudumun ona ihtiyacı var demektir. Canımın istedikleri de hergün değişiyor. Böylece dengeli besleniyorum." Çok haklıydı ve müthiş sağlıklıydı gerçekten. Ben de diyorum ki, içinden geleni yap, dengeli beslen, doğana uygun bir yaşam sür. O da diyor ki, "Hangi doğana? Kendine bir baksana, ne haldesin. Senin orjinal doğan bozulmuş. Senin içinden gelse gelse boktan birşey gelir." Ben de diyorum ki, iyi de ben böyle içimden geldiği gibi davranmaya başladığımda çok küçüktüm ve doğam henüz tertemizdi. Sonra geldi sigara migara. Yani, sonradan içimden geldi. Böyle işte. Gel çık işin içinden.

I M A G I N E

R O C K C E N T E R

CD - KASET

KİTAP - DERGİ

Jazz, Blues,
Rock,
New Age, Classic,
Hip hop...

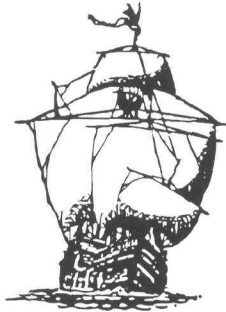
Yenilik İz Bıraktığı Sürece Güzeldir...

Imagine Rock Center İstiklal Cad. Halep Çarşısı 140/95 Beyoğlu Tel: 212 / 244 12 48

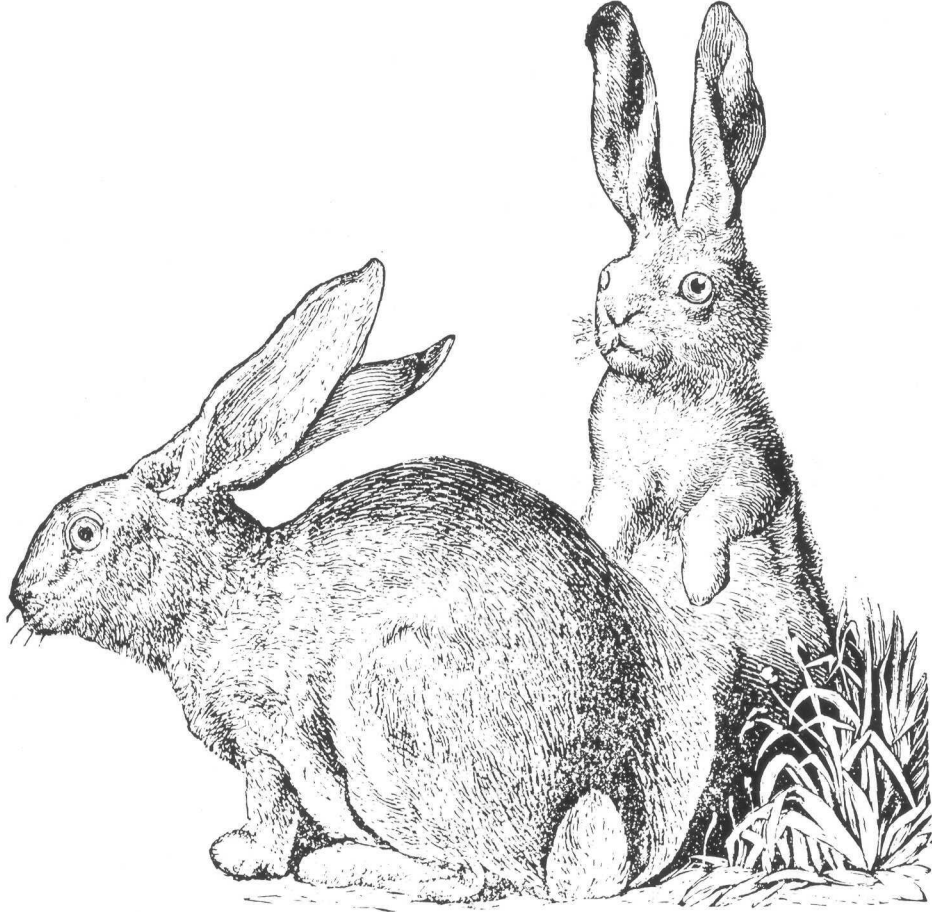

Hayalet Gemi'nin
sürekli yolcusu olmak için...

Kulak Verin

Hayalet Gemi

Dünyanın Tüm Renklerine, Seslerine ve Titreşimlerine

Açık Radyo 94.9'da

(Her Cuma Geceyarısı)

